NOVÝ EPOCHÁLNÍ VÝLET PANA BROUČKA TENTOKRÁT DO 15. STOLETÍ

SVATOPLUK ČECH

Svatopluk Čech

NOVÝ EPOCHÁLNÍ VÝLET PANA BROUČKA TENTOKRÁT DO 15. STOLETÍ

I

Třeba dosvědčiti, že pan Brouček slávou, kterou mu zjednal epochální výlet na měsíc, ani dost málo nezpyšněl. Zpráva o jeho úžasných výzkumech rozlétla se po vlasti a jméno Brouček chvělo se na každém rtu; ba, kvůli němu vjelo si do vlasů několik redakcí a stran, z nichž každá drala se o jeho přízeň a podkládala mu svoje tendence. Ale pan Brouček moudře a skromně mlčel. Nestaraje se o vřavu veřejnosti, vybíral klidně dál svou činži a trávil své večery jako dříve mezi starými známými U kohouta nebo na Vikárce, ale zde řidčeji — odvažovalť se k panu Würflovi jen za novoluní nebo byla-li obloha mračny zastřena.

Zkrátka, pan domácí nezměnil v ničem neokázalý způsob svého života. Nechodil do kaváren sbírat hold obdivu z očí mladistvých nadšenců, a jda ulicí, tvářil se, jako by nepozoroval, že zraky všech na něm utkvívají s touž posvátnou úctou, s jakou patříval kdys italský lid na pěvce „Inferna“, hledaje na tváři jeho stopy pobytu pekelného. Pan Brouček nedal se ani fotografovati s okem v neurčitou dálku upřeným a se svým cestopisem v ruce, aniž sestavil pro časopisy a naučné slovníky svou skromnou autobiografii s obligátním učitelem, který již v útlou dětskou duši vkládal sémě všeho dobrého a krásného, aniž si uchystal do zásoby duchaplné sentence pro památníky, ba neučinil mezi přáteli ani nejmenší narážku na okolnost, že je tomu právě deset roků, co začal choditi na Vikárku, — zkrátka, nepřijal ani jediné zvyklosti slavných lidí a přiznal se mi, že vavřín má pro něho cenu jen potud, pokud se jeho listů užívá ke skopové na divoko.

Zdržuju se déle při této skromnosti páně Broučkově, poněvadž je u nás nyní vlastností tak neobyčejně vzácnou. Touha po slávě stává se znenáhla hlavním, všeobecným rysem naší společnosti. Kdož dbá nyní to, aby tiše působil na své roli, ve své dílně, na katedře nebo za studovním stolkem, spokojen zdárným, byť neokázalým ovocem své skromné práce?! Ten starosvětský druh lidí pomalu vymírá. Jediná snaha nynějšího pokolení směřuje k zevnějšímu lesku a fanfárám slávy. Arci slávy nejrůznějšího druhu. Studující pohrdá studiemi a shání se po vavřínech básnických;

učitel pokládá učitelství za své vedlejší povolání a baží státi se spisovatelem, ne-li redaktorem; advokát přenechává své klienty pánubohu a stará se o vyšší politiku; rolník zanedbává své hospodářství a dere se o různá výborství; řemeslník zaměňuje verpánek předsednickým křeslem v různých spolcích atd. atd. Národní statky, hmotné i duševní, při tom směru valně neprospívají, ale zato máme v Čechách již takovou spoustu proslulých lidí, že trávíme skoro všechen svůj čas srdečnými ovacemi, slavením pětiletých jubileí, pořádáním slavnostních banketů večírků a podobnými užitečnými věcmi.

Jak hluboko srostla slávychtivost s veškerým naším životem, toho důkazy nalézáme i v nesčetných rčeních a titulaturách. Jiní národové, pozdravujíce voláním své zasloužilé neb oblíbené muže, přestávají na prostém přání, aby žili (což není zajisté mnoho) nebo nejvýše, aby dlouho žili. Němci volají „hoch!“, což je také velmi krotké, ba skoro dvojsmyslné přání. Ale u nás pozdravujeme každého, kdo třeba nevykonal pranic jiného, nežli že se dožil svého padesátého roku, hned hromovým „Sláva!“ Jinde dává se nejváženějším korporacím nejvýše titul „chvalný“ nebo „ctěný“; u nás by každá pokládala za urážku, kdyby se jí odepřelo uznání její slávy. Slavný je u nás každý výbor, klub a spolek; slavná každá redakce, komise a jednota; slavné, ne-li dokonce veleslavné, každé finanční ředitelství. Zkrátka, sláva rozléhá se na všech koncích a slávou hází se na všechny strany, jako by to byla nejlacinější věc na světě. Věru, že nechápu, odkud se u nás tolik slávy bere, pohlížím-li na naši přece jen skrovnou literaturu, na naši vědu v začátcích, na nedostatky našeho průmyslu a obchodu, na náš dluhy přetížený rolnický majetek a na politické naše postavení, o němž raději pomlčím.

Odpusťte mi nudné úvahy, k nimž zavedla mne bezpříkladná skromnost mého hrdiny. Mnohý, kdo se nepodíval ani do Krče, neřku-li na měsíc, chlubí se každému na potkání svými drahocennými zkušenostmi. Však znáte takového člověka, který byl jednou v životě za hranicemi, na př. jen v Drážďanech. Každá společnost, v níž se octne, musí vyslechnouti alespoň některou upomínku z jeho cesty. Prohoďte si třeba něco o gorgonzolském sýru, a již spustí: „Kdykoli slyším o gorgonzolském sýru, pánové, tu mi vždycky napadne drážďanská Sixtinská Madona, před níž jsem se spřátelil s jedním starým podivínským Vlachem, který atd.“ Zkrátka, ať se mluví o čemkoli, drážďanský cestovatel dovede na všechno šikovně nebo nešikovně zavěsiti své Drážďany.

Zcela jinak pan Brouček. On dotýkal se měsíce skoro nerad a jeho rozprávky v hostinci točily se jako dříve jen kolem věcí pozemských. Jenže nyní, věren svému slibu na měsíci, zdržoval se všeho nepříznivého kritisování městských a státních záležitostí; z téže příčiny vyhýbal se teď i rukavičkáři Klapzubovi, jako zlovolnému rýpalu. Ale jedna věc povážlivě zviklala jeho příkladný optimismus. Byly to nově vydané zákony o exekučním řízení, které tak citelně zkracují práva ubohých domácích pánů

a vydávají je bez obrany všanc zlovůli nesvědomitých nájemníků.

Ačkoliv panu Broučkovi někdy mráz po zádech pobíhal při pomyšlení na hrůzy železné panny a středověké inkvisice, o níž děsivě pojednávala jedna kniha jeho skrovné bibliotéky, budilo v něm přece ono nespravedlivé zákonní ustanovení leckdy touhu po starých, zlatých časech. Litoval, že falešná humanita vzala věřiteli možnost, vsaditi nesvědomitého dlužníka mezi žáby a krysy na dno nějaké romantické věže, a myslil si, že by čtvrcení za živa nebylo přílišným trestem pro nájemníka, který ze zásady nájemné neplatí.

Tyto a podobné úvahy staly se zárodkem, z něhož poznenáhlu v panu Broučkovi vyklíčila jakási záliba ve věcech minulých. Porovnávaje přítomnost s minulostí, pokud ji znal z vlastních upomínek, z vypravování starých pensistů a z několika rytířských románů, které četl za mladých let, — začal se kloniti k náhledu, že bylo za stara v mnohé příčině lépe než nyní. Pro znovuzavedení železné panny a španělské inkvisice by sice nebyl, ale kdyby každého zloděje pověsili zkrátka jako tehdáž na nejbližší šibenici, uspořil by tím stát ohromné sumy na živení darebáků, kterým se nyní staví paláce z kapes poctivých lidí. A jakým právem nutí se nyní bezdětný člověk k tomu, aby platil krvavé přirážky na hříšný školní přepych pro cizí děti! Dříve stálo vyučování pakatel, a přece mládež člověka slušněji pozdravila než nyní. Továrny neubíraly řemeslníku výdělek a zato vytrval ti kabát půl století. A co železnice? Kolik formanů a hospod mělo dříve na silnicích pěkné vyživení, a cestování po dostavníku bylo sice zdlouhavější, ale zato jsi přece cesty užil a nemusel se báti většího neštěstí, než leda zlomení nápravy. A jestliže za dávných dob loupežní rytířové s pacholky svými pocestné přepadali, měli alespoň své brlohy jenom na vysokých skalách a číhali za noci v pustých lesích; nyní však mají nejlepší domy uprostřed samého města a odírají nás všechny za bílého dne. Není divu, že při tomto směru myšlenek pan Brouček zabřídal časem do romantické nálady, která mu dříve — vyjma snad mladistvé ony doby rytířských románů — bývala úplně cizí. Zvláště často budila se tato nálada, když vystoupil vzhůru na Hradčany a blížil se Vikárce.

Spisovatel této knihy se přiznává, že i sám bývá opředen romantickým kouzlem, kdykoliv navštěvuje zajímavý tento hostinec. Ať již se k němu ubírám zadem po Starých zámeckých schodech branou při zasmušilé Černé věži, kolem vážného purkrabství a šedých věží památného kostela svatojirského, či předem přes Nové schody zámecké, kolem starých šlechtických domů a novějším zámeckým portálem Scamozziho: kdykoli vstoupím na třetí hradní dvůr před velebný, kamenným lesem ozdobných pilířů a oblouků k nebi strmící kolos dómu, vždy vyvstávají ze všech koutů stíny tisícileté minulosti a naplňují mou fantasii vírem pochmurných i pestroskvělých obrazů. Z šera dávných věků vynořuje se přede mnou zástup prvních křesťanských chrámů; vidím tajemný pahorek Žiži, kde snad posvátný plamen kdysi šlehával v kole žreců; vidím i kamenný stolec,

na němž dávní Přemyslovci obouvali se v lýkové střevíce svého praotce. Ale pojednou mizejí tyto obrazy a namísto nich zdvíhá se přede mnou chrám svatovítský, sice ještě pouhý nedokončený jeho kůr, ale již velebně zářící v lesku své nové nádhery, a do něho vchází Karel ve zlatém panovnickém ornátě, obklopen skvoucím průvodem kněžstva a rytířstva; pak objevuje se vážná postava betlémského kazatele, jenž směle přibíjí své pozvání k disputací o kramaření odpustkovém na dveře chrámové; tu kadeřavá krásná hlava Jiřího hrdě nese zářivou korunu; tam Vladislav Polský kráčí v plném majestátu; pak plní se nádvoří cizokrajnými postavami ve španělských pláštích nebo temných řízách astrologů; teď ve vozech, obklopených zástupy žoldnéřů, bělohorští mučedníci konají smutnou cestu k Bílé věži — a dále, dále snuje se proměnlivé pásmo výjevů radostných a žalostných, velebných a děsivých…

Na chvilku procitˇuju ze sna minulosti a hledím se zálibou na vzrůstající zdi nové lodi chrámové, jíž doba naše doplní velkolepé dílo Karlovo. Ale těsná Vikářská ulička znova mne unáší v zašlé časy. Vzpomínám na bouřlivé děje, jež v dobách náboženských rozbrojů tolikrát rušily klid kanovníků pražských, jejichž kapitulní refektář stával právě asi tam, kde vítá tě nyní Würflův skromný hostinec.

Ačkoliv má prosté, nevysoké to stavení zvenčí střízlivé novověké vzezření, přece kdykoli vstupuji do jeho nepravidelné předsíňky, vždy vězívám ještě v kouzelných poutech minulosti a očekávám, že pan Würfel uvítá mne v malebném středověkém kroji: s pestrou karkulí na hlavě, v kabátci s napouchlými, prostříhanými rukávy, v sukni kunovinou lemované, v těsně přiléhajících nohavicích, jedné žluté a druhé fialové, v červených střevících s půlsáhovými špičkami, a že přede mnou místo střízlivé půllitrové sklenice postaví ohromný hliněný pohár s malováním a s divnými maňásky na víku.

A ještě když sedím v hostinské jizbě u hlubokého výklenku okna, z něhož jest obloukem krytého schodiště viděti dolů na dvorek, ohrazený v pozadí tlustou hradní zdí, kde v širokém výklenku dvě malá okna hledí do bujné zeleni Jeleního příkopu a napravo strmí okrouhlá, malebná, romantická Mihulka: ještě tam, skloniv za sklenicí chmeloviny ve stinném koutě hlavu do dlaní, dopřádám sen minulosti, — jest mi, jako bych seděl pod gotickým sklepením nějaké středověké krčmy, a čekám, až otevru oči, že shledám se v některém století minulém…

Čtenář mi promine, že mluvím trochu déle o sobě. Vždyť ví, s jakou sympatií lnou všichni autoři vůbec k své osobě. Je skutečně zvláštní, jak rádi se obírají sebou samými a s jakou pietou se k osobě své chovají. Nemluvím ani o lyrických básnících, kteří se věnují zpravidla výhradně kultu svého šlechetného a drahocenného Já; nemluvím o cestopiscích, kteří cizích krajin a národů užívají většinou toliko za malebnou stafáž k své zajímavé osobnosti, imponující čtenáři při každém kroku vpravdě gentlemanskou jistotou a vybroušeností, ač třeba často bývala dosti

komickou figurkou pro ty spolucestující a domorodce, které sama líčí jen s pohrdavým humorem, — ale již neobejde se bez vystoupení autora, všemi ctnostmi ozdobeného, ani žádná báseň epická, žádný román, žádná novela nebo črta, a brzy nadejde bezpochyby doba, kdy také dramatičtí spisovatelé vřadí svou vlastní vděčnou figuru mezi osoby svých kusů. Ani učení spisovatelé nechovají se jinak. Alespoň pod řádkou musí do svých studií a monografií vpraviti „spisovatele těchto řádků“ a z každé stránky vyzírá opravdová úcta, jakou chovají k „autoru tohoto pojednání“.

Než dosti již reflexí; přistupme k ději!

II

Ve čtvrtek dne 12. července t. r. (udávám přesně datum, poněvadž má v tomto cestopise zvláštní důležitost) vyšel si pan Brouček po delší době opět jednou na Hradčany.

Na Vikárce bylo právě několik hostů a brzy rozproudil se obecný hovor, k němuž látku poskytovala — jako zde tak často — romantická minulost. Vždyť tu v obvodu zámeckém všechno takořka žije a namnoze tyje z minulosti. Najdeš zde kanovníky a jiné duchovenstvo, mající z odkazů dávné zbožnosti službu a bydlo při starobylé katedrále; najdeš tu sakristány, kterým týž velebný památník dává obživu a leckterý mimořádný příspěvek z kapes umění milovných cestovatelů; najdeš zde několik zámeckých služebníků, kteří v osiřelém hradě obcházejí jako teskné stíny pohynulé slávy; najdeš tu šlechtičny tereziánského ústavu, které nikterak neruší starožitný ráz okolí; najdeš zde chudinu, bydlící v trpasličích, zvenčí idylicky nalíčených, ke staré hradní zdi přilepených jesličkách Zlaté uličky, té uličky, kde bys našel asi právě tolik zlata jako v kelímkách Rudolfových alchymistů, jejichž bývalé laboratoře sem jalová pověst položila, — té uličky, v níž snad leckterý novověký obyvatel nepovšimnut hladoví v sousedství děsně romantických hladomoren, kam duše útlocitné spropitným vstup si kupují, aby trnuly nad barbarstvím věků minulých; najdeš tu rozmanité skromné obyvatelstvo jiných domků a domů, nalepených na šedivé, polozřícené hradby a věže, — jen po tom nejhlavnějším, co patří k lepému a slavnému sídlu královskému, nadarmo se ohlížíš…

Dnešní zábavu na Vikárce zahájily staré hradní věže a hrůzné jejich žaláře. Pan Würfel vypravoval, kterak se spustil jednou po rumpále do nejhlubšího sklepení Daliborky, do bývalé hladomorny, a co tam všechno spatřil. Povzbuzen dojmem svého vypravování přidal zprávu o podzemních chodbách, které při kopání základů pro novou stavbu chrámovou byly objeveny a do nichž samojediný vnikl. Po stupních dobře zachovaných sestoupil pod zemi a našel tam dvě, bohužel zasypané chodby, z nichž jedna vedla patrně přímo pod Vikárkou do Jeleního příkopu, druhá však bůhvíkam.

Poslední zvěst účinkovala mocně na pana Broučka, pro něhož takové chodby mívaly odjakživa zvláštní příšerně pikantní půvab. Chopil se tedy živě nového předmětu a vyslovil náhled, že ony podzemní chodby jsou bezpochyby pouhým útržkem celé sítě tajných podzemních východů, jimiž králové v době nebezpečí mohli z hradu vyváznouti v tu stranu, kam se jim právě nejlépe hodilo. Ani žádný obyčejný hrad rytířský nelze si mysliti bez takových podzemních opatření, neřku-li staré královské sídlo, tak často ohrožované nepřátelskými útoky.

Nějaký profesor, který dnes na Vikárku zabloudil, provázel výklad pana domácího dvojsmyslným úsměvem a prohodil ironicky, že nám bohužel historie nezachovala zpráv o některém králi, který by byl podzemní cestou z pražského hradu unikl. Pan Brouček odbyl naivní námitku podle zásluhy.

„Ale, ale, pane profesore," pravil, klepaje si výmluvně prstem na čelo, „snad nemyslíte, že byli staří králové tak hloupí, aby někomu vyzvonili, kudy tajně z hradu utíkají?! Byly by to pěkné tajné chodby, o kterých by profesoři dějepisu ve školách přednášeli. To je rozum! Vždyť je známo, že i dělníci, kteří takové chodby kopali, mívali oči zavázané a bývali hned po vykonaném díle odpraveni."

Tyto zevrubné zprávy měl pan domácí z dotčených již rytířských románů, v nichž se dočetl za mlada tolikerých podrobností o tajných chodbách, že mohl právem vystupovati jako znalec v tomto oboru podzemního stavitelství.

Jiný host přidal se na jeho stranu a mínil, že as ty podzemní chodby zvláště dobře se hodily králi Václavovi, který tudy mohl vycházeti s nerozlučným katem na svá noční dobrodružství a v čas potřeby unikati nástrahám nepřátelského panstva do některého ze svých domů uprostřed města.

„Snad nějakým průkopem pod řečištěm vltavským?" otázal se posměšně profesor. „Neboť, jak povědomo, ze tří královských domů Václava IV. ležely dva na Starém Městě a třetí dokonce až na Zderaze."

„Velmi možná, že takovým průkopem!" odsekl příkře pan Brouček, podrážděn již pohrdlivým způsobem a tónem nadutého profesora. „Či snad myslíte, že by takový tunel nikdo neprovedl? Dávno již četl jsem o průkopu pod řekou Temží v Londýně a tuhle stálo ve všech novinách, že chtějí prokopati veliký tunel pod mořským dnem z Anglicka až do Francouzska. Prosím!"

„Ale, ale, drahý pane! Co je možno za našich dnů — za nynější pokročilé techniky —," začal profesor, usmívaje se dále svým hrdopyšným způsobem; ale Broučkův spolubojovník přerušil prudce tyto výklady.

„Oho, snad nemyslíte, pane profesore, že za stara neuměli se zavrtat právě tak pořádně do země jako nyní! O tom by vás mohly nejlépe poučit příbramské doly nebo třeba kutnohorský Osel!"

„Bodejť že každý osel!" dotvrdil rozdrážděný pan Brouček, který náhodou o kutnohorském dolu toho jména neměl tušení. „Sám bych vám mohl jmenovati rytířské hrady, od kterých vedly tajné chodby pod horami a doly, skalami a lesy až k jiným hradům několik mil cesty vzdáleným — několik mil — rozumíme, a to je něco více než krátký tunel pod Vltavou. Na příklad od hradu Eulensteinu až k hradu Teufelsburgu — pamatuju-li se dobře —. Ale tehdáž odbyly se takové věci v tichosti, kdežto nyní tropí se po celém světě pekelný povyk s ledajakou prokopnutou úžinou!"

Netřeba podotknouti, že také hrady Eulenstein a Teufelsburg, o jejichž poloze nemohu čtenáře poučiti, byly výtěžkem mladistvé rytířské četby

páně Broučkovy.

V debatě, která nabývala každou chvilkou větší živosti a vášnivosti, účastnili se horlivě všichni přítomní, vyjma jediného pana Würfla, který ledva stačil naplňovati sklenice v řečnickém zápalu o překot vyprazdňované. Největší práci měl s oběma sklenicemi pana domácího. Brouček stává se totiž v poslední době starostlivějším o své zdraví a dbá toho, aby pivo bylo řádně odstálé, pročež si dává přinášeti dvě sklenice najednou, které se mu nyní výborně hodily k demonstrování polohy hradů Eulensteinu a Teufelsburgu. Posádky hradní představoval obsah obou sklenic a tajnou podzemní chodbu páně Broučkovo vlastní hrdlo, jímž upláchla obyčejně posádka Teufelsburgu dříve, nežli mohl pan Würfel zásobiti Eulenstein novými silami. Ba, pan domácí vzpomněl si ještě na třetí hrad, jakýs Unkenfels, mající s oněmi také podzemní spojení, a rozšiřoval své demonstrace i tímto směrem, až ho profesor důtklivě upozornil, že domnělý Unkenfels jest jeho (profesorova) vlastní sklenice a nemá pro dnes pranic co činiti s tajnou chodbou pana domácího.

Řečnický boj skončil úplným vítězstvím pana Broučka. Odpůrce za odpůrcem poražen dával se na útěk, až posléze náš hrdina zůstal na opanovaném bojišti samoten s panem Würflem, který další jeho výklady sice provázel naprostým souhlasem, ale přitom vytrvale porovnával své remontoirky s nástěnnými hodinami. Čtenáři „Výletu do měsíce“ znají již význam tohoto konání a nepodiví se tedy, že pan domácí po chvíli zaplatil svůj řád a svou známou měsíční chůzí opustil hostinskou světnici.

Na neštěstí byl pan Würfel zaměstnán odklízením spoust na bojišti a nevyprovodil proto jak obyčejně vzácného hosta předsíňkou až na ulici, nýbrž zvolal za ním jen „Šťastnou dobrou noc, pane domácí —“ s šelmovským dodatkem: „a pozor na měsíc!“

Pravím: na neštěstí, a měl bych spíše říci: na štěstí, neboť bez tohoto opomenutí páně Würflova nebyl by asi pan Brouček zažil nové úžasné dobrodružství a nebyla by povstala tato kniha.

Ale než přikročím k vylíčení následujících událostí, uznávám za vhodné podati čtenářstvu některé místopisné zprávy, ač nepochybuji, že snad již každý uvědomělý Čech navštívil věkopamátné východiště objevů Broučkových.

Hostinec pana Würfla leží asi uprostřed Vikářské uličky, naproti vzrůstající nové lodi svatovítského chrámu. Zasklenými dveřmi vchází se z ulice do nevelké předsíně, z níž vstupujeme napravo do hostinské světnice, rovněž nevelké, avšak útulné, hledící dvěma okny do Vikářské uličky a jedním ke dvorku při Jelením příkopu. Vzhledem k ohromnému významu této místnosti pro lunozpyt a domácí historii mohl bych podrobně vylíčit i několik stolů se slánkami a pepřenkami, vzorně ohmataného národního střelce a několik obrazů s uměleckého stanoviska snad nikoli nezajímavých, ale především po důkladné restauraci volajících; než ponechávám takovou svědomitost těm kolegům spisovatelům, kteří

nemohou zavaditi o žádný, pro čtenářstvo úplně lhostejný brloh, aby nesepsali zevrubný inventář všech jeho svrchků, že by v něm ani nejpřísnější exekutor žádné mezery nenašel. V pozadí vedou dveře do jiné místnosti, nepřístupné profánním navštěvovatelům hostince; jenom pan Würfel, chce-li obětovati domácím lárům a penátům, vchází tam jako velekněz do nejvnitřnější svatyně.

Leč vraťme se již z hostinské světnice do předsíně. V pozadí jejím otvírají se dveře do kuchyně a napravo vede druhý východ do krytého schodiště, v němž dole po jedné straně vchází se do sklepa a po druhé na romantický dvorek, dříve již vylíčený.

Toť stručný soupis místností Vikárčiných — jak by asi napsal v nejryzejším slohu světový cestovatel Josef Wünsch. Vítanou pomůckou bude čtenáři situační plánek pilným ilustrátorem přidaný.

Pan Brouček vyšel tedy z hostinské světnice do předsíňky; ale co se dálo v nejbližších okamžicích, zůstane snad navždy zahaleno clonou neproniknutelné záhady… Würfel chová sice nezvratné přesvědčení, že pan domácí — bezpochyby ještě v hlubokých myšlenkách o sporné theorii tajných chodeb — cestu si spletl a předsíňkou místo ke dveřím na ulici v opačnou stranu ke schodům na dvorek vedoucím zamířil; ale pan Brouček odmítá rozhodně tuto domněnku. S jistotou ví ovšem toliko, že pojednou ustoupila půda pod jeho nohama a že po nějaké srázně nakloněné ploše s úžasnou rychlostí sjel do hlubiny. Když se octl opět na rovné půdě a z ohromení se probral, ohmatal bezděky sebe a nejbližší okolí, zahalené v čirou tmu. Na sobě neshledal žádného úrazu, ale kolem sebe nahmátl jen vlhkou půdu a stejně vlhké a chladné zdivo.

Vzpomněl si, že má při sobě škatulku sirek, a rozžehnuv jednu, posvítil před sebe. Spatřil úzkou, nízkou chodbu, zasmušilého a zpustlého vzezření, se zdivem pokrytým plísní a místy zborceným. Konce jejího při plachém světélku sirky nedohlédl. Rozžehl druhou sirku a pohlédl za sebe: do chodby ústil tam otvor jakési šikmé, srázné šachty, jíž se byl do hlubiny svezl. Hořejšího ústí šachty nemohl dohlédnouti, ač si několika sirkami do výše posvítil.

„To je zase nějaká čistá historie!“ zabručel a přemítal, kam to asi zapadl. „Bezpochyby do sklepa,“ potěšil se. Arci nebývají ve sklepích takové úzké chodby a dle trvání rychlého pádu šachtou ležel by ten sklep neobyčejně hluboko. Avšak možná, že nynější Vikárka zdědila nějaké staré sklepy královské nebo prelátské z dob, kdy bývaly prý sudy chlapíci až tisícivěderní a proto potřebovaly také jinačích sklepů než nyní. „I bodejť že!“ ujišťoval sám sebe pan domácí. „Tou chodbou se dostanu do sklepa, a ne jsou-li tam dveře otevřené, snadno se dovolám nebo dotluku Würfla, kterému hned vycinkám podle noty, že nechává svým hostům na cestě beze všeho opatření takové šachty, v kterých si mohou snadno zlámati vaz.“

Vstal a tápal chodbou kupředu. První leknutí minulo a myšlenky jeho držely se usilovně onoho nevinného výkladu nenadálé příhody. Spadl

prostě a na štěstí bez úrazu nějakým průduchem do sklepa, a kdyby v něm nakrásně musel přenocovati — nocleh na kantnýři nebo na holé, vlhké zemi nebyl by sice příliš pohodlný, ale hrozné by také nebylo, vyspati se jednou ve společnosti přátelských sudů, takořka v náručí spřízněného živlu, přímo pod čepem, z něhož by si mohl pouhým vztáhnutím ruky louditi do úst lahodný pramen plzeňského. Za trest neopatrnému Würflovi užil by té příležitosti důkladně a dlouho by ještě dnešní dobrodružství poskytovalo na Vikárce látku k veselé zábavě. Přesto svítil si dopředu s tlukoucím srdcem, hledaje nedočkavě v posupných tmách přívětivé obrysy sudu. Ale pátral nadarmo: chodba zůstávala stejně prázdná, stejně úzká a stejně nevlídná.

Konečně zhasl poslední paprsek naděje. Zmizela představa sklepa, jediná představa, v níž se jevilo panu domácímu podzemí útulným, a místo její zaujaly obrazy děsivé, které dotud mocí od sebe zaplašoval. Propadl se bezpochyby do nějakých katakomb, do bludiště podzemních hrobek pod chrámem svatovítským! Místo sympatických sudů zamihly se v jeho rozrušené obraznosti červotočivé rakve, zetlelé rubáše, zpráchnivělé mrtvoly, šklebící se lebky a příšerné mumie —— Hrůzou zježily se mu vlasy a bezděky coufal nazpět.

Obratem ruky jevila se panu Broučkovi situace v barvách nejčernějších. Snažil se sice zapuditi přízraky hrobové a vzpomněl si na ony tajné chodby, o nichž před chvilkou tak živě rokovali. Leč i tato představa byla málo lákavá. Nahoře, za sklenicí piva v příjemné společnosti pěkně se hovořilo o takových chodbách, ale jiná jest tápati v nich skutečně, samoten, po půlnoci, bůhvíkde pod zemí!

Náhle prošlehla mu mozkem spasná myšlenka! Že na ni nepřipadl hned! Vždyť se může dovolati pomoci onou šachtou, jíž se dolů svezl a která hořejším otvorem ústí zajisté buď někde v místnostech Vikárky samé nebo alespoň v těsné blízkosti.

Rychle dotápal se tedy nazpět k dolejšímu ústí šachty a vzkřikl nahoru plnou silou svých zdravých plic: „Hej, pane Würfel! Paní Würflová! Lidičky, kde jste kdo! Pomóóóóóc!“

Naslouchal, volal znova, ale odpovídal mu jen vlastní hlas, odrážející se dutou, příšernou ozvěnou ode stěn šachty, bůhvíjak vysoké. Přesto opakoval své marné pokusy až do ochraptění. Pak svěsil beznadějně hlavu.

Co teď? Nezbude přece než vydati se znova na výzkumnou cestu do chodby. Pravda, archeologické to bádání vábilo jej pramálo. Jeho zápal pro starožitnosti byl rázem ochlazen až na bod mrazu. Ostatně soudím, že by ani prof. Sedláček nebyl valně nadšen, kdyby z útulné hostinské jizby pojednou samoten se octl v některé podzemní hradní chodbě, nevěda, kudy se z ní dostane a dostane-li se vůbec na světlo boží.

Není-li možná dovolati se šachtou pomoci a je-li chodba na druhém konci zasypána — Děsné pomyšlení! Pak jsi tu za živa pohřben, nešťastný Broučku, a čeká tě bídná smrt hladem, stokrát bídnější než na měsíci, kde

by tě alespoň citliví měsíčané byli oplakali; zde však žádná duše soucitná tě nepolituje, až si budeš hladem ohryzovati vlastní ruce, nikdo ti nezatlačí oči a snad nikdo nikdy nenajde ani tvé zpráchnivělé kosti!

Tak žaloval v duchu náš hrdina, vnikaje opět do chodby. Hlavou narážel o vyčnívající nebo zpola vypadlé kameny nízkého stropu, nohy smekaly se na vlhké půdě nebo klopýtaly přes hromádky ssutého zdiva, ale zoufalý chodec, poháněn smrtelnou úzkostí, rychle postupoval dále.

Po delší teprve chůzi odpočinul si na chvilku a znovu přemítal o své trapné situaci. Předtím zasvitla mu bludička nové naděje — že snad chodba vyjde do Jeleního příkopu; ale nyní šel již tak dlouho, že by dávno musel býti venku, kdyby chodba vedla tím směrem. Také v kamenné schody, po nichž tehda Würfel sestoupil, marno již bylo doufati; ostatně, vždyť Würfel pravil, že byly chodby u těch schodů zasypány, a schody samy jsou asi dávno zazděny pod základy nové lodi chrámové. Ale — což aby chodba skutečně vedla do některého z bývalých královských domů v městě, jak nedávno proti nadutému profesorovi dokazoval?! Z trvání bezděčné jízdy sráznou šachtou soudil, že mohla snadno dosahovati až pod niveau dna vltavského a že tudíž vodorovná chodba od ní vycházející mohla vésti pod řečištěm na Staré Město, kde snad ústí ve sklepě některého starého domu, v němž král Václav míval své sídlo…

Chopil se toho nápadu jako tonoucí poslední trosky korábu a vydal se odhodlaně na další cestu. Z počátku rozškrtával opět sirku za sirkou, ale připomenul si včas, že by mohl takhle celou škatulku sirek vypotřebovati, než by došel polovice cesty. A kdyby chodba nekončila východem na povrch země, nýbrž ústila do labyrintu jiných chodeb nebo byla zasypána, co by si pak počal beze světla v těch egyptských tmách? Nechtěl ani domysliti tu hrůznou myšlenku.

Rozhodl se tedy, že bude sirkami šetři ti co nejvíce možná a že jich použije jen v případu naléhavé potřeby. Obtíže cesty se tím arci ztrojnásobily. Musel s hlavou skloněnou opatrně hmatati po stěnách a šinouti nohu za nohou s největší opatrností; neboť shora obával se vysedlých kamenů a zdola jednak trosek, potměšilých studní a propastí, jednak hadů, ještěrů, bazilišků a jiného jedovatého plazu, který s oblibou pelest v takových tajných chodbách, jak dobře věděl z rytířských románů několikrát již citovaných. Ke všemu tomu obletoval jej krvavý stín jakéhos Bertrama z Uhusteinu a jiných nešťastníků, v podzemí zločinně utracených.

Každý uzná, že bych mohl ještě dlouho kořistiti z neblahé situace pana Broučka a vyplniti několik napínavých kapitol dalším obšírným líčením příšerné podzemní pouti, pomocí všelijakých překážek a nebezpečí, padajících kamenů, zejících propastí, bojů s krysami, klopýtání přes kostry a podobných zajímavých věcí. Ale nejde mi o to, abych napínal čivy čtenářovy na skřipec, nýbrž hodlám střízlivě líčiti pouhou pravdu.

Proto řeknu jen krátce, že pan Brouček dále tápal chodbou a že se mu zdálo, jako by ta křížová cesta trvala již celou věčnost. Však pojednou

oživila se jeho naděje. Uslyšel nad sebou temný šum, jako proudění valných vod, a na rozpálené jeho čelo dopadly studené krůpěje s provlhlého stropu chodby. Jeho domněnka byla tím potvrzena: patrně dostal se již do té části chodby, která vede pod řečištěm vltavským na Staré Město!

Obodřen, s novými silami pokračoval ve své trudné pouti a choval již toliko jedinou obavu: aby konečný otvor chodby nebyl někde hluboko pod zemí zasypán nebo neústil do nějaké zazděné krypty nebo ztracené stoky.

Šumot nad jeho hlavou utichl; byl patrně již pod Starým Městem. S tlukoucím srdcem, v napjatém očekávání rychle postupoval dále. Tu náhle vrazil nohou na nějakou překážku; spěšně rozsvítil sirku, a kdož vylíčí radostné jeho pohnutí, když spatřil omšené kamenné schůdky, vedoucí z chodby kamsi nahoru!

Nedočkavě vystupoval po nich do výše, svítě si na cestu sirkami. Schůdky byly točité a stoupání po nich tedy dosti nepohodlné. Posléze vystoupil do těsného, nízkého prostoru a spatřil před sebou červotočivá, pavučinami hustě opředená dvířka, pobitá ozdobnými, ale řezem valně již rozežranými pruty. V zámku rovněž zrezavělém trčel — ó štěstí! — rezavý veliký klíč přepodivného tvaru.

Pan Brouček zkusil nejprve, jsou-li dveře otevřeny. Nebyly. Chtěl tedy otočiti klíč. Ale marně namáhal se, až mu krůpěje potu vyvstávaly na čele. Klíč byl jako srostlý se zámkem v jedinou rezavou hmotu. Konečně, když si ovinul šátkem ruku a napjal všechny síly, povolilo staré železo se strašným skřípotem. Tahal dvířka k sobě; avšak neotvírala se v tuto stranu. Zatlačil tedy na ně — dvířka se náhle otevřela a pan Brouček pykal za svou neopatrnost tím, že spadl do nějaké prohlubně, na štěstí s malé výšky, takže se jen trochu na kolenou narazil. Zdvihl se a posvítil si kolem. Co spatřil, bylo tak neočekávané, že mu překvapením sirka z ruky vpadla. Zakmitloť se před ním v míhavém světélku něco jako čarovný obraz z pohádky.

Rozžehl opět — nebyl to přelud. Stál v malém, nízkém sklepení, ale prostor ten zářil všecek jako plná skříň nejvzácnějších klenotů. A byly to klenoty skutečně. Stěny byly veskrze posázeny jaspisy, křišťály, ametysty, chalcedony a jinými různobarvými polodrahokamy na zlaté půdě; vzácnější pak drahé kameny: démanty, rubíny, granáty, safíry, smaragdy a jiné blýskaly se na zlatých a stříbrných přilbách, krunýřích, rukojetích a pochvách mečů, štítech, pásech, čelenkách, sponách, prstenech, nádobách, mísách a pohárech, křížích a páteřích, na brokátových královských talárech a jiných oděvech z rozličné vzácné látky, krumplovaných perlami, kterážto nádhera byla kolem zčásti po stěnách rozvěšena, zčásti úhledně rozestavěna po krásně malovaných neb uměle vykládaných truhlách, zlatými nebo stříbrnými pruty a hřeby pobitých a patrně jiné ještě poklady obsahujících, dílem i na podlaze, kteráž sama se skládala z dlaždiček střídavě pozlacených a postříbřených.

Jen ke svatyni svatého Kříže na Karlštejně, v níž Otec vlasti do malého

prostoru jako do čarovného ohniska shrnul vše, co měl v říši své nejdražšího, nejkrásnějšího a nejsvětějšího, mohl jsi přirovnati tuto oslňující místnost. Ale kdežto onde sám císař obuv zouval, chtěl-li vejíti k modlitbám do zářící svatyně, kde odpočívaly v nejsvětější ochraně drahocenné svátosti a klenoty zemské, byla tato kobka patrně jen schránou světských pokladů, a majetník přicházel sem asi jen, aby se pokochal pohledem na obraz báječné nádhery, kterou zde jako vybranou ukázku a výstavu svého bohatství soustředil.

Není divu, že byl pan Brouček objevením té úžasné skvostnosti nesmírně překvapen. V celé Praze nevěděl a neslyšel o žádné takové klenotnici, která přece cenou skvostů zde nahromaděných zajisté zastiňovala i pokladnici kapucínů v loretánském klášteře na Hradčanech. Hned mu napadlo, že ho snad podzemní chodba uvedla do tajné klenotnice krále Václava, která zůstala ukryta až do této chvíle, kdy ji Brouček zvláštní náhodou objevil.

Z té myšlenky pojala ho téměř závrať. Je-li tomu tak, musí mu připadnouti nejméně část pokladu, a již desetina těch skvostů učiní ho boháčem nesmírným.

Znovu rozškrtnul sirku, a povšimnuv si nyní též drahocenné zlaté lampy, visící na stříbrných řetízcích se stropu, zapálil její knot. Rozhořel se skutečně a dosti jasně osvětloval nevelikou prostoru.

Pan Brouček mohl se nyní pohodlně kochati pohledem na skvoucí poklady. Dotýkal se jich, některé bral do ruky, odhadoval v duchu cenu toho bohatství, která rostla do výší závratných. Rázem zapomněl na všechny úzkosti a děsivé myšlenky, které ho ještě před chvilkou v podzemní chodbě skličovaly. Byl jako u vytržení.

Při té prohlídce posunul i trochu dvířka dovnitř otevřená a tu byl překvapen znova. Shledal totiž, že vnitřní jejich strana představovala nějaký obraz ve skvostném rámu zlatém, který, když se dvířka zavřela, přilehl na stěnu tak, že nikdo nemohl v něm tušiti veřej. Tím méně, poněvadž nedosahoval až k podlaze, nýbrž byl jako každý jiný obraz umístěn ve výši, arci pro nízkost klenotnice jen asi ve výšce okna, následkem čehož také pan Brouček měl tak lehký pád.

V okamžiku, když pan Brouček dvířka úplně zavřel, uchvátil ho divný pocit. Hlava mu zavířila, vědomí zastřelo se mlhou; bylo mu, jako by nějaká vichřice bleskurychlým, závratným letem jej unášela do dálky. Ale trvalo to právě jen okamžik.

Záchvat zmizel a pan Brouček zabručel jen, sahaje si na hlavu: „Kýho ďábla! Zdálo se mi, jako bych omdlíval nebo dokonce — bůh uchovej! — jako by se o mne pokoušela mrtvice… Nebylo by divu po všem tom rozčilení! Ale díky bohu, není to nic.“

Pohlédl znovu na obraz, který představoval nějakého krále s velikým psem u nohou, patrně krále Václava. Pan domácí shledal v tom zřejmé potvrzení své dřívější domněnky. Ale podivil se svěžesti té malby, jež

vypadala skoro jako nová. Zvláštní věc! Tam na druhé straně dvířek všechno červy provrtáno a řezem rozežráno — zde však barvy tak čerstvé, jako by byl malíř teprve nedávno obraz dokončil. A také všechny předměty v klenotnici lesknou se jako nové; ani roucha dost málo porušená nebo vybledlá. Či by to přece nebyla klenotnice krále Václava, nýbrž nějakého nynějšího boháče, kterému třeba patří bývalý královský dům? Ale domněnka tato neobstála. Ač tu vypadalo všechno nové, měly přece ty klenoty, zbraně, šaty vesměs tvar, střih a ráz starodávný, jakého takové výrobky nyní nikde nemají; novověká klenotnice to tedy není. A sbírka starožitností? Tu by zase ty věci nemohly vypadati vesměs tak úplně neporušené, zejména roucha.

Posléze vysvětlil si podivuhodnou zachovalost předmětů stálou uzavřeností a zvláštní povahou sklepení; slyšelť jednou, že v některých takových kobkách i mrtvoly po staletí zůstávají neporušeny.

Snad se sklepení to neotevřelo od časů krále Václava, pomyslil si dále a při té myšlence ho lehce zamrazilo. Krále Václava znal ze své četby a z doslechu velmi dobře — ovšem nikoli historického krále Václava, ale toho lenivého, s ohromným černým psem vzápětí a s kmotrem katem po ruce. Představil si ho, jak sem asi naposled podzemní chodbou kráčel, aby se pokochal pohledem na tajný poklad, jak potom dvířky za obrazem skrytými vyšel a zvenčí v zámku otočil klíč, kterého se od té doby nedotkla žádná ruka lidská, až teprve po staletích ruka Broučkova. Bezděky ucouvl, pohlížeje úzkostlivě na obraz; zdáloť se mu na okamžik, jako by to sám živý příšerný král se svým strašným psem hrozivě stál v otvoru otevřených dveří.

Ale nikoli! Dveře byly zavřeny a na nich pouhý obraz, který patrně byl zde umístěn proto, aby zakryl východ do tajné chodby vetřelci, který by se do klenotnice dostal.

Tu se teprve rozhlédl pan Brouček po druhém východu z klenotnice. Bylť na to v úžasu nad objeveným pokladem úplně zapomněl.

Snadno obhlédl nevelký prostor, ale nikde nespatřil dveří, ba ani jediného okénka. Tu padl však jeho pohled na obraz ve zlatém, drahokamy posázeném rámu, představující nějakou královnu a upevněný právě naproti obrazu krále ve stejné výši. Shodoval se i velikostí úplně se svým protějškem.

Byly zde jen tyto dva obrazy a panu Broučkovi napadlo ihned, že asi také za tímto druhým ukryty jsou dveře. Zatahal silně za rám, pak tlačil jej zase navenek, ale obraz sebou nehýbal.

Na chvíli zkrušilo pana Broučka strašné pomyšlení, že klenotnice nemá žádného jiného východu a že se nalézá třeba v nitru nějaké skály daleko od příbytků lidských, takže mu přece nezbude než zemříti hladem uprostřed všeho toho bohatství, což by nebylo o nic příjemnější nežli smrt v podzemní chodbě. Ale pojednou zpozoroval, že je rám na jednom místě trochu ohmatán. Přiložil tam ruku, hmatal, mačkal a vtom — ó radosti! —

pohnula se jedna ozdoba, a když ještě silněji přitlačil, otočil se celý obraz nazad a ve stěně objevil se otvor východu.

Pan Brouček vyhoupl se do něho a posvítil sirkou do prostoru za ním. Spatřil dlouhou chodbu s obrazy a okny, složenými z drobných, různobarvých tabulek. „Díky bohu!“ oddechl si zhluboka.

Vrátil se však ještě do klenotnice. Nemohl se s ní jen tak rozloučiti. Nyní, když měl východ již pojištěný, pociťoval z nálezu teprve radost plnou a nezkalenou. Byla to královská odměna za všechno, co té noci vytrpěl.

Ale přec odolal pokušení nacpat si hned kapsy hrstmi klenotů. Je-li to skutečně tajný poklad, však mu neuteče. Třeba jen dobře zapamatovat si místo, aby ho zase našel.

Zhasiv lampu, vystoupil tedy z klenotnice na chodbu a posvítil si na zevnější stranu obrazové veřeje. Shledal, že představuje také obraz nějaké královny — bezpochyby jednu z obou manželek Václavových, snad tu, která byla ohromným psem královým na Karlštejně zardoušena. Když pan Brouček veřej zavřel a přimáčkl, vypadala i zvenčí jako pouhý obraz, jichž řadou byla chodba ozdobena.

„Již to je docela jisté!“ zajásal v duchu pan domácí. „Toť tajná klenotnice krále Václava, umístěná v některém jeho pražském domě, k níž vedla tajná chodba z hradčanského zámku a jejíž druhý východ byl tak opatrně ukryt, že zůstala neznáma všem pozdějším majitelům domu. Tisíce lidí prošlo tisíckrát touto galerií a žádný neměl ani nejmenší potuchy, jaké bohatství se ukrývá za tímto obrazem.“

Umínil si, že prozatím nechá drahocenné tajemství pro sebe a teprve uváží, má-li se nynějšímu majiteli domu svěřiti a s ním se rozděliti, či raději sám nějakým šikovným způsobem celý poklad si osvojiti, což by zajisté bylo zcela po právu.

Přesvědčil se ještě zrakem i hmatem, že obraz opět pevně ke stěně přiléhá a tudíž podezření žádného vzbuditi nemůže, a tiše se ubíral chodbou, do níž drobnými tabulkami oken padalo trochu měsíčního světla.

Kráčel sice opatrně, ale nelámal si hlavu myšlenkami, co by se stalo, kdyby ho tu někdo v cizím domě po půlnoci přistihl, ani jak se odtud dostane na ulici. Všecka jeho mysl byla zaujata a radostně opojena nalezeným pokladem. V závratném reji míhaly se jeho duchem paláce, letohrádky, pyšné ekypáže, premovaní sluhové, tabule nejvzácnějších pochoutek, svůdné krasavice a jiné podobné zjevy, které by se asi také čtenáři za takové příležitosti chumelily hlavou; ke cti svého hrdiny musím však dodati, že si také vzpomněl na svou hospodyni, kterou dá se skrovnou pensí na odpočinek, na všechny své známé, kterým vystrojí zadarmo na Vikárce velkolepé vepřové hody, ba i na Ústřední matici, které věnuje velkodušný dar dvaceti zlatých.

Zatím došel k nějakým schodům a sestoupil po nich do těsné, dlouhé chodbičky, na jejímž konci nalezl železná vrátka. Byl mile překvapen, když shledal, že nejsou zamčena, a když, vykročiv z nich, spatřil nad sebou černé

štíty domů a za nimi hvězdnaté nebe.

„Mají tu krásný pořádek!“ zabručel, ale v duchu blahořečil neznámému domovníkovi, že se jeho nedbalostí dostal tak hravě z domu.

Byl tedy opět pod boží oblohou, na volné ulici!

III

Oddechnuv si řádně na čerstvém vzduchu, uznal pan Brouček především za potřebné zapamatovat si zevnějšek domu, který v sobě skrýval příští jeho bohatství.

Pohlédl proto za sebe do výšky, avšak shledal, že chodbička, z níž právě vyšel, jest pouze překlenutá úzká ulička, vedoucí mezi dvěma domy k jiné veliké budově v pozadí, která je patrně bývalým dvorem krále Václava. Posvítil si tedy jenom na branku a spatřil na ní krásně tepané ozdoby, z nichž mu zvláště napadlo několik ptáků ve věncích, zcela podobných oněm, kteří jsou vyobrazeni na staroměstské mostecké věži.

Pak se rozhlédl, aby poznal také ulici. Než, ačkoliv znal Prahu skrz naskrz, nemohl se orientovati. V úzké ulici byla tma; avšak nahoře odstiňovaly se v záři měsíčné zřetelně obrysy vysokých špičatých štítů, podivných arkýřů s vížkami a pavlačemi, skládajíce fantastický obraz, na jaký se pan Brouček ze svých pražských potulek marně rozpomínal.

„Jsem bezpochyby někde v Židovském Městě," hovořil k sobě. „Neboť tam jsou ještě, možná, takové ztracené, zanedbané kouty, do kterých jsem posud ani já nezapadl. Věru skandál, že smí uprostřed moderního města strašit taková rachotina. Mluví se pořád o regulaci a byly prý také už nějaké plány vystaveny; ale myslím, že se jí dočkáme jako té pramenité vody, kterou bych jim ostatně, pro svou osobu, ještě nejspíše odpustil. Nějaký Napoleon by měl přijít, jako tehdáž v Paříži, postavit se čtyř stran děla a sestřílet všechno na hromadu — to by byla nejlepší regulace! Ačkoliv, co je plátno regulovat na jedné straně, když se jinde vyhazují peníze na opravu všelijakých starých bran a věží a kaplí, kterých máme v Praze posud až hanba a které zahrazují pasáži jen proto, aby na ně mohl tu a tam zevlovat nějaký potrhlý cizinec. Co by tu mohlo státi krásných, výnosných činžovních domů! Ale to máme z toho, že rozhodují na radnici všelijací nepraktičtí doktoři a profesoři."

Jak viděti, zůstal pan domácí navzdor svým občasným starožitnickým libůstkám vřelým přívržencem moderního pokroku.

Popošel několik kroků a začal resonovati znova: „A tma je tu jako v pytli. Znamenité hospodářství. Ani jednu svítilnu nenechají hořet. A to jmenujou pak osvícenou správou města. K čemu máme obecní plynárnu? K čemu platíme krvavé přirážky? Nejdeš-li se slepicemi spat, můžeš si v postranních ulicích rozbít nos nebo přerazit žebra. Ba věru, že tu jde o zdravé kosti. Za takové dláždění by se styděli v nejposlednějším venkovském hnízdě. I hrome!"

Divoký ten výkřik byl vzbuzen objemnou kalužinou, do níž náš chodec znenadání vpadl, že záhadná tekutina s hlasným žbluňknutím a šplíchnutím vysoko kolem něho vystříkla.

„Tohleto dám do novin!“ zvolal pan Brouček ve spravedlivém rozhorlení. „Hned po ránu, a kdyby mne to pětku stálo. To již přesahuje všechny meze. Takové rybníky uprostřed ulice. A jaký zápach! Mám spodky na měsíc napuštěny tou voňavkou. A pak se ještě mluví o veřejném zdravotnictví. Rád bych věděl, k čemu platíme městské fysikátory neb jak se ti darmochlebové jmenují. Leda pro sekaturu pořádných měšťanů. Mně vystěhují nájemníky ze sklepních bytů, že tam trochu teče ze zdí, a tady se může člověk na veřejné ulici utopit bůhví v jaké neřesti.“

Rozžehl sirku a posvítil si na zem.

„I hlehle! Vždyť tu každý vylévá na ulici pomeje a co se mu líbí. No, počkej, slavný magistráte, na tohle posvítíme v lokálce, kterou si nedáš za rámeček. Jak se vyspím, dojdu k rukavičkáři Klapzubovi, aby mi to sestavil. A policii také přisolíme. Jsem jist, že sem za celou noc žádný strážník ani nepáchne. A přece je tahle tma jako stvořena pro špatné lidi, kteří tu mohou člověku zakroutit krk, ani se nenadá.“

Zatím došel nároží a pohlédl pátravě do příční ulice nalevo.

„I tady tma jako v tunelu! A všechno jako vymřelé. Nikde človíčka, kterého bych se mohl zeptat, kde vlastně jsem. Pravý skandál, musí-li se starý Pražan ve svém rodném městě vyptávat po cestě jako svatojanský poutník. Myslil jsem, že znám v Praze každý dům, a zatím kouká na mne už druhá ulice, jako bych byl znovu zapadl někam na měsíc.

Nikde v Praze přece jsem neviděl takovou řadu divných štítů a klikatých střech, tolik věžiček a pavlačí. Není jinak — dostal jsem se do některé končiny, kde jsem delší čas nebyl a kde zatím páni stavitelé nastavěli zase haldu domů podle nynější bláznivé módy! Dříve jsme vyhnali zkrátka čtyři rovné zdi, na ně postavila se tříhranná střecha — a byl dům, jak se sluší a patří. Nahoře nějaký ten komín a vpředu dvě tři řady rozumných oken — byla radost se podívat. Ale teď všude samá věž, balkony, sloupy, plno všelijakých tatrmanů, ba i strakatého malování, až člověku oči přecházejí. Inu, takový architekt neví, jak by hloupým lidem tahal peníze z kapes!“

Z té filipiky vyrušil pana Broučka zjev míhavého světla, které se zakmitlo před ním ve tmách příční ulice. Zprvu myslil, že to nárožní svítilna, ale brzy poznal v těkavém světélku prostou ruční lucernu, kterou nějaký chodec nesl před sebou.

„Opravdu, daleko jsme to v Praze dotáhli! Pro věčnou hanbu města svítí si tu skutečně již lidé lucernami po ulicích jako v nějaké Zapadlé Lhotě,“ huboval pan domácí, ale v duchu se radoval z objevení živé bytosti, jejíž pomocí konečně zjistí jméno ulice, skrytým pokladem pro něho tak předůležité, a pak nejkratší cestou pospíší do svého domu, po jehož útulné ložnici se mu také již upřímně stýskalo.

Zrychlil tedy kroky, zamířiv pozdnímu, či lépe snad časnému chodci v ústrety. Ale když se asi na padesát kroků k sobě přiblížili, stanul pojednou protichůdce a zadíval se pátravě do tmy směrem, kde také Brouček bezděky se zastavil. Překvapilť pana domácího zevnějšek neznámého, pokud se jevil

v matných, polétavých paprscích lucerny.

„Kýho výra!“ pomyslil si. „Toť nějaká maškara. Kde se tu asi vzala? Vždyť nemáme přece v červenci masopust. A slavný pohřeb se také neodbýval, aby to byl některý v hostinci zbylý spolkový praporečník. Či snad to utekl některý statista z divadla i se svým strakatým kostýmem?“

Zatím co náš hrdina takto uvažoval, zamířil muž s lucernou spěšnými kroky na protější stranu ulice.

„Aha!“ pomyslil si pan domácí. „Snad se přede mnou stydí za svůj komediantský oblek, anebo myslí, že jsem strážník. Ale takhle mi neuklouzne.“

Zabočil také na druhou stranu, takže se šikmé dráhy obou musely sraziti u protějšího domu. Ale než tam dospěl, opřel se již podivný chodec zády o zeď domu, a napřáhnuv proti panu Broučkovi ruce, vzkřikl hrozebně: „Jsi-li dobrý, stuoj!“

Pan Brouček bezděky couvl, zaražen hrozivým pohybem a výkřikem neznámého, jakož i nezvyklým rázem jeho řeči, zejména tím podivným „stuoj!“ Pomyslil si, že má chlapík bezpochyby pitkou těžký jazyk. Ale pak náhle zpozoroval v jeho napřažené pravé ruce nějakou bodnou zbraň, která nevypadala, jako by byla jen divadelní.

Ucouvl ještě dále a zvolal polo káravě, polo chlácholivě: „Snad nemyslíte, že jsem nějaký pobuda, který má zbroušeno na vaši tobolku. Schovejte jen tu svou kosinku a buďte rád, že ji žádný strážník nezahlédl; neboť pochybuju velmi, že máte povolení k nošení takových nebezpečných hraček. Ačkoliv nám skoro nezbude, než abychom pečovali sami o svou bezpečnost, když policie trpí na ulicích takovouhle egyptskou tmu, která zrovna vybízí ke všem špatnostem. Ale já jsem pořádný, pokojný měšťan, který se vás chtěl jen zeptat, kde to vlastně jsem.“

Za řeči Broučkovy ohlédl se světlonoš několikrát napravo a nalevo, jako by hledal nějakého neviditelného společníka. Potom sklonil trochu dýku, ale nezměnil své odpuzující držení těla a pravil hlasem, který neztratil mnoho z dřívější příkrosti: „Sotně rozomiem, co bebceš. Ej, zdali hodný měštěnín túlá sě bez světla po puolnoci městem jako zloděj? Razi tobě, stul kabelku a chutně jdi ode mne!“

„A pro pánaboha,“ — pomyslil si pan Brouček — „ten má horší výřečnost než nějaký skleničkář. To již nemůže býti z piva. Zdá se, že spolek pro povznesení návštěvy cizinců přece začíná působit. Tenhle musí být hodně z daleka, bezpochyby z Bosny nebo z Dalmácie — ti nosí také takový bláznovský oblek a mluví také takovou pokaženou slovanštinou.“

„I vždyť půjdu bez křiku!“ pravil nahlas. „Beztoho bych se od vás — od tebe dověděl starého ďasa, poněvadž tě náhoda bůhvíodkud do Prahy přivála. Podle tvé divné řeči a ještě divnějšího (bez urážky!) obleku soudím, že jsi Bosňák nebo Dalmatinec, který tu prodává ocet nebo nože, nebo snad chodí s medvědem.“

„V hrdlo lžeš!“ rozkřikl se muž s lucernou. „Věziž, že jsem usedlý

pražský měštěnín a věrný Čech. Ale ty jsi jistě cizozemec poběhlý, ježto mluvieš někakú změtenú řečí a odieváš sě takým ruchem potvorným.“

„No, teď toho je dost!“ zvolal pan Brouček. „Jsi-li opravdu pražský měšťan, děláš svou maškarou a svými hloupými šprýmy měšťanstvu jen ostudu nebo patříš do Kateřinek, mezi blázny.“

„Mlčiž, lotře ohavný!“ opáčil vztekle divous. „Přísahám pánu bohu, blázny ty mně dávati nebudeš, a sám jsa horší blázna. Všakť viem, ktož jsi. Ha! Zrádce jsi nešlechetný, biřic Antikristóv, zpyták a špehéř ciesaře Zikmunda. Vlúdil jsi sě do města, aby nad námi zradil. Všakť buoh dá, že zdráv nevyjdeš.“

Nenadálé obvinění z vyzvědačství překvapilo pana domácího tou měrou, že na ostatní nadávky zapomněl a chvíli všecek byl popleten.

„Jaké to zase hloupé řeči!“ zvolal konečně. „Já vyzvědač! Jaký to nesmysl! Vyzvědač císaře Zikmunda! Jakého Zikmunda? Jaktěživ jsem o žádném císaři Zikmundovi ani neslyšel — totiž — pravda — četl jsem o něm někde něco — ale ten žil bůhví před kolika sty lety, tuším ještě za Žižkových časů.“

Nyní zahleděl se zase neznámý v ustrnutí na pana Broučka.

„Za Žižkových časuov!“ vzkřikl. „Co pleteš, an Žižka žije a tam na Vítkově hoře s tábory čaká Zikmunda!“

„Haha, Žižka prý žije! To je dobré. Žižka leží již hezkých pár set let v zemi a snad ani z té jeho kůže, kterou si prý táborité po jeho smrti potáhli buben, nezbývá už ani cípek. Žižka prý žije! To by to u nás jinak hrálo. Ten by tu, holečku, měl co pořádat svým palcátem, ač jestli by dávno neseděl u sv. Václava, — neboť za našich časů jsou na bourání zámků a pálení klášterů zpropadené paragrafy. Ale, ale, nešlapte si na rozum, člověče! Kdyby Žižka ještě žil, byl by starší než sám Methusalem. Nevím sice, kdy se narodil, ale to vím, že byl živ ještě před bitvou na Bílé hoře, a na to datum se náhodou dobře pamatuju — bylo to roku šestnáct set dvacet — nu a nyní máme rok osmnáct set osmdesát osm —“

Neznámý byl by úžasem bezmála upustil svítilnu. Vytřeštil na pana Broučka oči a vypravil trhaně ze sebe: „Tisiec — osm set — osmdesáte — osm? — Haha! Jižť znamenám, že tvé hlavě nenie zdrávo. Každý, ktož rozom dobrý jmá, povie tobě, žeť nynie rok ot narozenie božieho tisiec čtyři sta dvadcátý!“

„Tisíc — čtyři sta dvacet?“ vykřikl pan domácí. „Buď myslíš, člověče, že máš před sebou blázna, nebo jsi sám dokonalý blázen.“

„Ej, nebudu sě meškati s šielencem,“ pravil pohrdlivě neznámý a rychlým krokem ubíral se dále. Několikrát se ještě ohlédl a pak vzdaloval se spěšně, splývaje s okolní tmou, jíž toliko svítilna jeho jako bludička kmitavě se třepetala, dokud nezmizela za rohem ulice.*)

*) Za účelem živější barvitosti podal jsem řeči neznámého muže s lucernou (v němž asi důvtipný čtenář již uhodl dávného Pražana z 15. století) ve staročeštině tak, jak mi je pan Brouček z upamatování diktoval.

Neshoduje-li se tedy v nich něco s našimi staročeskými mluvnicemi, přičtěte to buď nedostatečné paměti pana Broučka, nebo nemluvnickému mluvení onoho starého Pražana, který se asi po gramatice ohlížel právě tak málo jako Pražané nynější. Marně ostřili jste si proto tužky, vy učení pánové, kteří, snížíte-li se kdy k nám bídným beletristům českým, činíte tak jen za tím účelem, abyste nám dokázali bezednou naši nevědomost. Vy byste arci chtěli, abych kvůli těm několika staročeským stránkám navštěvoval rok vaše přednášky a prostudoval babylonskou věž rukopisů, inkunabulí, gramatik, rukovětí, monografií, habilitačních a bůhvíjakých jiných spisů. Ale já přiznávám se zkroušeně, že mi opravdové studium nevoní a že píšu raději jen tak ledabylo do mlhy a modra. Ostatně jest i možná, kdybych něco napsal podle profesora X, že by v tom profesor Y shledal čirý nesmysl, a že i to, v čem souhlasí všickni nynější učenci, za deset let bude náležeti k bludům dávno odsouzeným, jakž toho známe příklady.

Pan Brouček díval se za ním tupě, až s obzoru jeho unikl.

„Blázen!“ pravil k sobě s určitostí. „Mohl jsem to poznati už z těch divných hadrů, které měl na sobě. Ale má prazvláštní motanici v hlavě. Myslet, že píšeme nyní rok čtrnáct set dvacet, — toť věru nesmysl k pohledání. Ostatně, jsou prý blázni, kteří sebe pokládají za papeže nebo krále, nosí papírové koruny, vidí v holém kumbálku nádhernou trůnní síň a v dozorcích blázince své ministry, — proč by nemohl býti také pomatenec, který se přenesl o několik století nazpátek a všechno si zařizuje podle té bláznivé myšlenky? Pořídil si divadelní oblek z nějakého rytířského kusu, chodí v noci po ulicích s lucernou, poněvadž za Žižkových časů sotva měli plynové osvětlení, a drmolí také jakous haťmatilku, která má býti starou češtinou. — Je to k popukání! A ten ubožák myslí ještě, že blázním já. Divím se jen, že ho nechávají v té maškaře jen tak běhat po Praze, se zbraní k tomu. A je to mrzutá náhoda, že jsem trefil právě na takového šílence.“

Zatím popošel dále ulicí a spatřil před sebou za rohem zákmit nějaké záře. Pospíšil tam, ale náhle vrazil do nějaké překážky a překotil se s hlasným zaklením.

Když se zdvihl a sirkou na překážku posvítil, shledal s ustrnutím, že je to silný řetěz, přepjatý napříč přes ulici.

„Tohle svět neviděl,“ řádil, mna si poblácenou rukou obražené koleno. „To již není nedbalost, ale hotové darebáctví. Řetěz přes ulici! Tohle již volá do nebe! A kdyby k tomu pověsili alespoň nějakou lucerničku, — ale ne, nastraží to jako naschvál v nejhlubší tmě, aby si poplatníci polámali nohy a ruce. Řetěz přes ulici! No počkejte, tím řetězem vám zacinkám, až vás budou uši brnět. Na to se podíváme, smí-li nám obec za naše krvavé peníze ještě zatahovat ulice řetězem. A vůbec, než bych se zlobil v takovém Kocourkově, to prodám raději svůj barák a budu svého bohatství užívat ve Vídni nebo v jiném pořádném městě, kde by se styděli míti ulice na

řetězích.“

Jak patrno, připomenul si pan Brouček opět svůj poklad a byl tím poněkud udobřen.

Podlezl pod nešťastným řetězem a kráčel opatrněji dále. Ulice zahýbala tu ostře napravo a na konci jejím spatřil jasné, plápolavé světlo. Brzy rozeznal velikou hranici dříví, která hořela uprostřed ulice a kolem níž se míhaly fantastické stíny četných postav.

„I podívejme se! Toť celé vojsko metařů nebo stokařů. Proto snad ten řetěz. A co tam asi kutí? Snad dokonce neprovádějí potichu a pod pokličkou tu novou kanalisaci, o které se pořád mluví a píše, aby nás jednou z čista jasna příjemně překvapi… Ouha!“

V myšlenkách vrazil zase do něčeho, v čemž poznal jakýs důkladný, železem pobitý šraňk. Přijal to nové překvapení už jen s jizlivým humorem.

„Hezky! Není dosti řetězů, ještě klády. Snad si myslí obec, že nám neuškodí trochu tělocviku! Vilímku a Březnovský, kde jste?“

Vtom zpozoroval však cosi, co jej překvapilo ještě mnohem více. Všiml si podivné věžaté brány, jejíž silueta, zčásti onou hranicí ozářená, uzavírala ulici a podle níž s obou stran se černala zubovatá hradba. Pravil si určitě, že nikde na Starém Městě, ba vůbec v Praze není takové brány a hradby. Duchem jeho zavířily trapné pochybnosti: Což jestli ani není v Praze, jestli proletěl onou ďábelskou šachtou až někam na druhou stranu zeměkoule, mezi protinožce! Dostal-li se z Vikárky na měsíc, proč by se z té zakleté místnosti nemohl propadnouti třeba až do pekla?!

Trapné myšlenky proměnily se přímo v ustrnutí a zděšení, když prodlel zrakem na podobách kolem hořící hranice, dílem sedících, dílem stojících, které mohl odtud již dobře rozeznati. Byli to většinou statní a hranatí mužové divokého vzezření, odění dílem v hrubé haleny, dílem v pestré šaty podivného střihu, dílem v jakési železné nebo drátěné brnění; jedni měli na hlavách okrouhlé přilby, jiní podivně točené čepice neb nevídané klobouky, opět jiní různobarevné kukly, a příšernost toho skupení, zčásti ozářeného rudým odleskem hranice, zvyšovaly pro pana Broučka strašné zbraně: halapartny, meče, palice s dlouhými železnými bodlinami, okované a množstvím hřebíků posázené cepy…

Předtím zlobil se sice pan Brouček na rozličné obecní nepořádky, kteréž mu způsobily několik malých nepříjemností; ale v pozadí těch lehkých chmur zářila stále myšlenka na příští velké bohatství a nedopouštěla, aby radostně rozjařená jeho nálada vážně a doopravdy se zkalila. Nyní však zmizel rázem onen radostný pocit a celou duši zachvátilo ohromné zděšení. Chvíli hleděl pan domácí okem hrůzou vypouleným bez pohnutí, jako zkamenělý na strašlivou společnost. Pak začal potichu couvati, až zaskočil rychle za roh blízké poboční ulice. Odtud vyhlédl ještě jednou opatrně k podálnému ležení ozbrojenců: ale rychle zatáhl opět hlavu, neboť se mu zdálo, že děsná společnost obrátila směrem k němu hrozivé obličeje a chápala se svých zbraní, aby jej pronásledovala.

V šíleném strachu ubíhal náš hrdina odtud a teprve po delším běhu, když za sebou ničeho neslyšel, klesl bez dechu na široký patník.

IV

Chvílí ležel pan Brouček na patníku jako omráčen. Ale hlavou jeho vířila divoká směs myšlenek. Ti hromotluci u brány a jejich zbraně, zvláště ty cepy — ty z musea známé strašné cepy husitské — rázem vnutily mu nestvůrnou myšlenku, že snad člověk s lucernou měl přece pravdu a že on (pan Brouček) stal se náhle současníkem Žižkovým. A bizarní ta domněnka nalézala mocnou podporu v neznámé věžaté bráně, zubaté zdi, starožitném kroji a divné češtině domnělého blázna, v neosvětlenosti a podivném vzezření ulic, v řetězu a šraňku, v úplné neporušenosti klenotů a maleb ve starém domě královském.

Bránil se arci vší mocí té myšlenkové nestvůře. Napadla mu povídka o mladém mnichu, který v lese prospal sto let a jako bělovlasý kmet přišel nazpět do kláštera, kde se k němu nikdo nechtěl znáti, — je to pouhá báchorka, ale přece ještě stokrát možnější, než aby někdo se octnul ve století dávno minulém. Toť holý nerozum. Není možno, aby čas se zastavil, neřku-li aby šel nazpátek. A kdyby skutečně čas o několik století skočil nazad, nemohl by v něm pan Brouček žiti již proto, že by se teprve o několik století později narodil. — Až se mu hlava zatočila z toho nesmyslu.

Pak mu zase napadlo, že snad cestou od Würfla někde na patníku usnul a měl neobyčejně živý sen. Cesta podzemní chodbou, poklad — ach, i poklad krále Václava! —, muž s lucernou a všechno ostatní bylo pouze divokým, strakatým snem, z něhož se nyní probudil. Avšak ani vysvětlení to neobstálo.

Noční tma byla zatím již ustoupila prvnímu šeření letního dne. Hustá černá rouška proměnila se v lehký šedivý závoj, v němž byly již patrny nejen hořejší kontury, nýbrž i všechny hlavní rysy okolních předmětů. A závoj byl každým okamžikem průhlednější, klesal s domů níže a níže.

Co však panu Broučkovi odestíral, naplňovalo jej úžasem a zoufalostí. Čtenáři jeho cesty do měsíce pamatují se snad na místo, kde jsem konstatoval, že míval pan domácí na svých nočních cestách z hostince k domovu zvláštní zrakový přelud, který mu jevíval pražské ulice v divném zmatení a zpitvoření, všechno zkřivené, klikaté, nemožně protáhlé nebo skrčené, ba i zdvojené, ale to bývalo za klamného svitu měsíce a městských svítilen.

Nyní však viděl podobný obraz ve střízlivém světle denním.

Viděl domy rozmanité velikosti a podoby, některé i zpola dřevěné, s nemotornými širokými nebo nevídaně špičatými střechami, plno rozmanitých výstupků, arkýřů s vížkami a divnými kamenickými ozdobami, pavlačí kamenných i dřevěných, otevřených i krytých chodeb, někde vedoucích vysoko od domu k domu jako vzdušný most, okna nejrozličnější velikosti a podoby, namnoze velmi malá, až i pouhým štěrbinám podobná,

v nich místo skla povětšině jen nějaké neprůhledné blány nebo mázdry, tu a tam divně spletené a všelijak okrášlené mříže železné, místo dveří domovních namnoze zaokrouhlené nebo zašpičatělé branky a fortny, na stěnách domů množství vytesaných ozdob a figurek, pestré malování, všude do ulice čouhající železné tyče, na nichž se houpaly tu železná rukavice, tu podivný oblouk, tu dřevěná přeslice a jiné odznaky řemesel neb obrovské dřevěné i železné hrušky, hvězdy a jiná znamení domovní, — vše dohromady poskytovalo obraz tak pestrý, rozmanitý a zvláštní, že byl pan domácí jako v Jiříkově vidění.

Teď nemohl již pochybovati, že se s ním stalo zase něco stejně neobyčejného jako tehdáž, když tak nenadále z Hradčan na měsíc zabloudil. Ale přece vzpíral se dosud připustiti, že by byl nyní zase zabloudil do daleké minulosti, bezmála o pět století nazpět. Bylať to myšlenka příliš absurdní.

Přesto vmyslil se bezděky do té nemožné situace a pravil si, kdyby tohle skutečně byla dávná Praha, že by se v ní snad přece musel vyznati, poněvadž zajisté alespoň náměstí a hlavní ulice měly tutéž polohu jako nyní.

Prohlédl si bedlivěji okolí. Stál u malého nárožního domku při vchodu do křivé uličky. Bezděky pohlédl na zeď domku a pak na protější nárožní dům, hledaje nápis uličky; avšak po nápisu nebylo ani stopy.

Obrátil se tedy k uličce zády a pohlížel na jiné strany. Od uličky nalevo prostíralo se malé náměstí, na němž stály vedle sebe dvě dlouhé řady jakýchsi budek, v nichž pan domácí dle rozličných známek poznal masné krámy. „Kdybych byl na Starém Městě,“ pravil k sobě, „mohla by tohle býti Masná ulice; pak by musela býti tuhle napravo Štupartská ulice a ta ulička za mnou byla by Týnská ulice — ale to je všechno hloupost!“

Přece pohlédl napravo k domnělé Štupartské ulici, hledaje kostel sv. Jakuba. A vskutku vypínal se v té straně vysoký kostel, jenže měl průčelí zcela jiné.

Po této bezvýsledné prohlídce uvažoval náš hrdina chvilku, co činit dále. Konečně se rozhodl, že se pustí nazdařbůh uličkou, kterou dle dřívější své hypothesy nazval Týnskou. Porozhlédne se dále po neznámém městě a dopídí se snad brzy nějaké jistoty.

Kráčel tedy uličkou. Po pravé straně upoutal jeho pozornost nejprve dům, jehož veliké dveře byly celé železem pobity; pak následoval po té straně dvorek druhého, uvnitř mezi jinými zastrčeného domu a pak — pan Brouček se zarazil. Na průčelí domu následujícího bylo vytesáno veliké vozové kolo, natřené červenou barvou. Toť skutečně překvapující shoda!

Pan domácí znal totiž Týnskou ulici velmi dobře, poněvadž tam míval jednoho dlužníka, kterého bezpočtukrát návštěvou svou oblažoval.

Všiml si v ní také po každé domu U červeného kola, kteréžto znamení je na něm nápadným způsobem vypodobněno. „Tohle je podivné, podivné!“ bručel nyní pro sebe. „Jako by to skutečně byla Týnská ulice. I ta klikatost

se shoduje. — Arci vypadají ty domy všechny jinak; ale za pět set roků se mnoho změní — I pořád se mi plete do hlavy ten nesmysl!“

Ale přes odmítnutí bláhové domněnky blížil se pan Brouček východu uličky s velikou napjatostí, nespatří-li tam Týnský chrám.

Již vyšel z uličky — a hle, velebný Týnský kostel vypínal se skutečně před ním! Poznal jej určitě, ač zářil ozdobností a novostí, jako by byly právě teprve jeho zdi dostavěny. Maně ohlédl se pan domácí ještě stranou a hle, tu byl vytesán nad klenutou brankou domu veliký pozlacený prsten a vedle byla zamčená brána mohutného stavení, které sice vypadalo trochu jinak než nynější Týnský dvůr, ale patrně nebylo ničím jiným.

Pan Brouček sáhl si k čelu. Hlava se mu zatočila jako v závrati. Dům U kola — U prstenu — Týnský kostel — a přijde-li tudy ještě na Staroměstské náměstí…

Skoro se potácel uličkou podél chrámu. Postranní portál dotvrzoval totožnost, ač byl nový, jako právě teprv vytesaný, bez nejmenší úhony a mezery v přebohatém věnci ozdob ornamentálních i figurálních, v jemném, čistém zpracování svém vypadajících jako z cukru. Napravo našel tutéž úzkou uličku, která vede ke Kozí ulici a Dlouhé třídě. Pak minul po té straně dům s neznámým označením: velikou sedmibarvou duhou; ale teď — ó bože! Ano, to je náměstí Staroměstské, a kdyby o tom pochyboval, tenhle známý nárožní dům Týnské uličky s velikým bílým zvonem přesvědčil by ho nadobro.

Vzezření Staroměstského náměstí o sobě mohlo arci buditi pochybnosti. Domy vypadaly stejně podivně jako ty, které dotud spatřil; ba, byly ještě bohatší arkýři, vížkami, pestrým malováním a rozmanitými okrasami; uprostřed nestál známý sloup mariánský, ale zato zdvíhalo se na severní straně náměstí nějaké lešení s velikým kůlem, k němuž byl přidělán železný kruh a s něhož visel nějaký roztrhaný, strakatý prapor; obě věže týnské shlížely sice do náměstí přes domy před kostelem stojící, ale vypadaly spíše jako dva obrovské široké pilíře, poněvadž jim chyběly dosud nejhořejší části a střechy. Na druhé straně však vypínala se věž radnice — arci s trochu jiným vrcholkem — již v plné slávě i s ozdobnou arkýřovou kaplí. Radnice sama měla ovšem zcela jiné vzezření a místo chybějící novější části její s pavlánem stály až k uličce vedle nynějšího Krenovského domu ještě tři domy; pod radnicí pak a těmito sousedními domy se táhla podloubí, v nichž bylo viděti budky a sklípky nějakých krámů: ale v hlavních rysech shodovala se poloha, rozměry, uspořádání náměstí a situace ulic do něho ústících tak úplně s obrazem nynějšího Staroměstského náměstí, že nemohl pan Brouček vzhledem ke všem předcházejícím pozorováním déle o totožnosti pochybovati.

Zdrcen klesl na kamenné sedátko, stojící za sloupem podloubí nárožního domu před kostelem Týnským, proti domu U bílého zvonu. Snad se také úmyslně uchýlil do toho úkrytu; neboř navzdor tomu, že se před chvílí teprve rozbřesklo časné červencové jitro, pestřili se již tu a tam

chodci v malebném starodávném kroji po náměstí a před radnicí stál zástup ozbrojenců, který na pana Broučka nečinil o nic lepší dojem než ona stráž u brány.

„Tedy přece," uvažoval ubohý pan Brouček, „přece! Je to nemožné — a přece! Když o tom přemýšlím, div se mi hlava nerozskočí. Ale co mé zdravé oči vidí, co mohu hmatat rukama, tomu přece musím uvěřit. Jsem tedy najednou o pár set roků zpátky. Dívám se na domy, které vlastně již dávno nestojí nebo alespoň v téhle podobě nestojí, sedím na sedátku, o kterém dobře vím, že po něm nezbylo na tomto místě ani potuchy, jsem mezi lidmi, kteří vlastně dávno již v prach a popel se proměnili a kteří se přece tamhle živi a zdrávi ve svých dávno rozpadlých a zetlelých šatech procházejí. A já sám, je-li nyní skutečně rok čtrnáct set dvacet, nemohu býti živ, poněvadž se teprve za čtyři sta a více let narodím, — a přece cítím, že jsem živ, a vím zcela určitě, že jsem včera, dne 12. července 1888, seděl u Würfla! Z takové motanice by se člověk věru zbláznil. Ale — snad jsem opravdu blázen. Snad žiju a žil jsem ustavičně za Žižkových časů a měl jsem přitom tutéž fixní ideu, z které jsem nedávno nařkl onoho člověka s lucernou, jenže obráceně: totiž utkvělou myšlenku, že žiju o pět set let později. A můj dům byl přelud, moje hospodyně přelud, Würfel přelud, všechno, všechno holá fantasie mého churavého mozku, z níž se teprve nyní probírám ve světlém okamžiku. — Ale to je zase všechno holý nesmysl: Vždyť mám přece tuhle na sobě kabát od Nerada, tady je jeho firma — a Nerad přece není husita; tuhle v kapse mám tramvajový lístek — a tramvaj máme v Praze teprve — vlastně měli jsme teprve — či vlastně budeme míti — I ďas aby už do toho —!"

A pan Brouček v zoufalé zlosti bil se pěstmi do čela, smál se křečovitě a počínal si opravdu jako šílenec.

A není divu: Vždyť autorovi samému se točí hlava z té matenice časů a duch jeho teskně hledí vstříc následujícím kapitolám, kde bude mu tančiti mečový tanec mezi přítomností a minulostí, v němž utrží leda krvavé šrámy. Ó buďte milosrdní tentokrát, vy pánové, kteří pokládáte českého spisovatele za ubohého lotra na pranýři, po němž každý smí metati úšklebky a blátem pro zábavu obecenstva, které si leda pomyslí: Dobře mu tak, — proč píše!

V

„Což tuto činíš? Kto jsi?“ zaznělo ostře nad zoufalým panem domácím.

Brouček zdvihl tupě oči a bezděky vstal. Spatřilť před sebou vysokého, statného muže pěkné, dlouhým vousem obrostlé tváře, v oděvu skutečně malebném. Měl čepici zvláštního tvaru, dlouhý modrý plášť s červenou podšívkou, vpředu rozhalený, takže bylo pod ním viděti přiléhavý černý kabátec, ozdobený uprostřed na prsou vyšitým červeným kalichem, níže cosi jako krátkou, ke kolenům splývající sukni, bílou, dole obroubenou úzkým lemem z černé kožešiny, šikmo kolem boků kovaný stříbrný pás, s kabelou, zavěšenou po pravé, a s dlouhým mečem po levé straně, konečně úzké zelené nohavice a nízké červené boty, vybíhající v ostré špičky.

„Prosím vás, řekněte mi, máme teď opravdu rok čtrnáct set dvacet?“ otázal se pan domácí místo odpovědi.

„I ovšemť,“ potvrdil muž, ohlédnuv se udiveně napravo i nalevo. „Ale koho sě tážeš kromě mne, jsa tu se mnú sám druhý?“

Panu Broučkovi nyní zasvitlo, proč se také člověk s lucernou při jeho oslovení na všechny strany ohlížel. Jest patrné, že ti nevzdělaní staří Čechové nemají o zdvořilém vykání ani potuchy. Neboť že se dostal skutečně mezi staré Čechy, o tom nemohl již pochybovati.

(Doufám, že jsem svou staročeštinou neznalce již dosti oslnil, znalce pak dosyta pozlobil, a že mi proto čtenářové dovolí, abych ostatní řeči svých Staročechů podal prostou novočeštinou, leda tu a tam některým starožitným slovem neb obratem kořeněnou.)

„A povězte — pověz mi ještě,“ ptal se dále zoufalý pan Brouček, „jsi opravdu, čím se zdáš, nejsi pouhý přelud?“

„Přelud? Nevím, co tím chceš říci. Jsem Jan řečený Domšík a říkají mi Janek od Zvonu, toť od mého domu tuto, na němž vidíš vytesaný zvon.“

Pan Brouček si pomyslil, že se pramálo hodí pro domácího pána obláčet se po rytířsku a nosit po boku takový sáhodlouhý rožeň; ale útěchou mu bylo, že se tedy setkal alespoň s pořádným člověkem, s kolegou, a ne s ledajakou nájemnickou chamradí.

Zato prohlížel si ho staročeský domácí s patrnou nedůvěrou.

„Ale kdožpak jsi ty?“ pokračoval ostře. „Jistě cizozemec jakýs — a snad —“ Oči Domšíkovy zableskly hrozivě.

„E, žádný cizozemec!“ ohradil se pan Brouček. „Jsem Čech a Pražan k tomu.“

„Lžeš. Vždyť mluvíš česky, až ohavno poslouchati, a takové šeredné pladry a hadry by nevzal na sebe poctivý Pražan.“

Pan Brouček stěží spolknul nevoli nad tím, že člověk s takovým strakatým masopustním oblekem, za který by se každý vzdělanec

devatenáctého století styděl, smí tak pohrdlivě mluviti o jeho solidním, moderním šatě. Ale uznal, že musí především vyvrátit podezření staročeského kolegy, který ho snad také pokládá za špehouna. Co má říci? Kdyby řekl pravdu, odkud přichází, spatřoval by v tom onen buď nejapný šprým nebo tlachání blázna, kterého by dal zavřití do blázince, — a pan Brouček slýchal o bývalých blázincích hrozné věci. Konečně napadla mu jakás takás výmluva.

„Víte — víš, milý příteli," začal nejistým hlasem, „nebyl jsem dlouho v Čechách — potloukal jsem se po světě —"

„Toť jistě dávno tomu, co jsi odešel z domova?"

„I ba dávno," lhal pan Brouček dále. „Byl — jsem ještě malý hoch —"

„A jak se to stalo?"

„Jak? Jak? Hm — hm — Jak se to stává: komedianti — komedianti mne ukradli a odnesli."

Pan domácí zapýřil se až do temna při té snižující lži, ke které se v okamžitém nedostatku onačejší výmluvy ve své tísni utekl.

„Světoběžníci že tě unesli? A byl jsi stále v cizině? Proč se vracíš nyní?" zkoumal dále Janek od Zvonu.

„Proč? Inu, toť víš — zastesklo se mi na stará kolena — vždyť znáš staré přísloví: Všude dobře, doma nejlíp."

„A mluvíš pravdu?" zvolal Domšík, hledě mu pronikavě do očí. „Jsi tedy pravý Čech? Nejsi pytač z vojska Zikmundova?"

Místo odpovědi zdvihl pan Brouček slavně tři prsty k nebesům. Vždyť na ty dvě věci mohl přísahati s čistým svědomím.

Staročech byl patrně přesvědčen a ptal se vlídněji: „Jak se jmenuješ?"

„Matěj Brouček."

„Brúček? Jistě přezdívka, kterou ti dali oni tuláci. Nevíš-li, jak se nazýval tvůj otec a čím byl?"

Pan Brouček musel s lítostí zapříti svého otce a na svém poctivém, váženém příjmení nechati hanu komediantské přezdívky, aby snad Jankovi nenapadlo pátrati po jeho příbuzných, z čehož by mohly nastati všelijaké zmatky.

„A přišel jsi teprve nyní do města?" vyzvídal ještě Domšík.

„Ano, či vlastně včera —"

„Zajisté pozdě večer? Neb za světla neprošel bys v tomto oděvu do města. A jistě vešel jsi branou Koňskou nebo Svinskou?"

Pan domácí vzhlédl na tazatele, nechce-li ho snad urážeti, ale Janek od Zvonu vysvětloval vážně, že jsou obě jmenované brány nejméně střeženy, poněvadž na polední straně neleží nepřítel.

Brouček uznal v duchu blahodárnost našich nynějších komisí pro pojmenování ulic a pak zavrtala se mu do hlavy zmínka o nepříteli.

„Na té straně že neleží nepřítel?" pravil. „Ty můj bože, což je Praha obležena?"

„Jakže? Možno-li, že nevíš o nesmírném vojsku křižáckém, sebraném ze všech národů a pronárodů světa, s nímž Zikmund již dvě neděle leží před Prahou na straně půlnoční, od hradu pražského až k Holíšovicům?!“

Nyní teprve porozuměl pan Brouček obvinění z vyzvědačství a žaloval v duchu s těžkým povzdechem: „Tak! To ještě scházelo! Není dost na tom, že mě rarach zanesl do starodávné Prahy: ještě se to muselo státi zrovna v době, kdy ji obléhá ten zlořečený Zikmund. Teď tu ke všemu zažiju bombardování a budu snad rád, najím-li se koňského masa, ne-li něčeho ještě horšího!“

Domšík zatím vysvětloval dále: „Nezavíráme sice bran, ale střežíme je pilně a v městě máme pozor na všechny lidi podezřelé, které zvláštní zřízenci k tomu ustanovení přísně zkoumají a ven vyváděti dávají. Těm bys za světla neušel. Kde jsi hospodou?“

„Nikde. Bloudil jsem celou noc po ulicích.“

„A nepotkal jsi rychtáře s konšely?“

„Jakého rychtáře? Jaké konšely?“

„Chodí s hůlkami —“

Janek od Zvonu řekl vlastně po staročesku „s holkami“, z čehož povstalo malé nedorozumění, až pak důraznějším prodloužením „s holkami“ a přidanou proměnou „s huolkami“ mravné udivení Broučkovo zažehnal.

„S hůlkami postříbřenými, které jsou znamením jejich úřadu. Věz, že máme od stara zákon: když u večer vyzvoní v rychtářův zvonec, tehdy nemá nikdo jíti bez světla ulicemi, nechce-li být jat a trestán rychtářem neb podrychtářím, který v noci se svými biřici chodí po městě. V čas potřeby provází ho také několik konšelů neb i sousedů přísežných. I nyní konají se pilně tyto noční hlídky, ač mimo to má dozor nad městem dvanácte hejtmanů, osm volených od nás Pražanů, čtyři pak od táborův a ostatních přespolních, kteřížto hejtmané řídí vojenské věci a pečují zejména o střežení bran a zdí městských. Jest věru zázrak, že jsi se v tomto podezřelém obleku nejen do města dostal, ale i celou noc chůzí po ulicích stráviti mohl, na žádnou ponůcku nebo stráž nenaraziv.“

Nyní poznal zase pan Brouček, proč noční chodec nesl lucernu a proč ihned tasil zbraň; tušilť zajisté v panu domácím, jdoucím beze světla, nějakého zákeřníka.

„Jsou to krásné poměry v té staré Praze!“ — pomyslil sobě náš hrdina. — „Sotva jsem do ní mrknul okem, a již začínám litovat každého slova, které jsem kdy řekl proti naší správě obecní. Ó zlatá Praho devatenáctého století! Když si pomyslím, že bych se měl po každé ke Kohoutovi nebo na Hradčany vlíkat s lucernou a potom každému na sebe svítit, odkud jdu a kdy se vracím domů! A kdybych ji někde ztratil, vyspal bych se v base! A pěkně by vypadaly naše živé ulice za tmy, až by se v nich kmitaly a třepetaly roje takových svatojanských mušek a bludiček!“

„A proč jsi nehledal noclehu v některé hospodě? Nemáš-li peněz?“ otázal se staročeský měšťan.

Brouček hned neodpověděl. Dotaz uvedl mu na mysl nový svízel. Měl sice v tobolce něco peněz, ale pořídí tu s nimi asi stejně jako na měsíci. Husité nebudou chtít bezpochyby také rozuměti ani němčině, ani maďarštině. A tu mu napadl zase poklad nedávno nalezený. Ach, bože, v divokém běhu od brány zapomněl docela na kontrolu ulic a kdož ví, najde-li branku s ptáky v té bohopusté míchanici a strakatině středověkých domů. A kdyby ji našel, kdož ví, dostane-li se po druhé k pokladu, jenž patrně není opuštěný a zapomenutý, nýbrž patří buď ještě králi Václavovi, který snad dosud žije, nebo jinému středověkému boháči, který ho tam ukryl v tom bouřlivém husitském čase. A konečně, co by mu bylo platno bohatství v obleženém městě, z kterého bude třeba rád, dostane-li se s holým životem. Ach, s radostí by obětoval všechny ty klenoty, aby se z divokého středověku dostal nazpět do spořádané, vzdělané Prahy moderní! Poklad krále Václava byl tedy pouhým luzným snem, který mu zazářil na okamžik jen proto, aby tím bolestnější bylo procitnutí.

Skutečná žalost zachvívala hlasem pana domácího, když konečně odpověděl: „Mám sice nějaký pakatel, ale to jsou peníze, které zde neudám. Jsem žebrák, hotový žebrák.“

„Proto tedy tvé zoufalé konání před chvílí, když jsem tě pozoroval oknem svého domu?“ pravil Domšík útrpně. „Utěš se, milý. Všakť bude lépe. Prozatím buď mým hostem.“

Pojednou se však zarazil, jako by si připomínal důležitou věc, a zvolal opět přísněji: „Ale poslouchej, Matěji, jsi podobojí?“

„Pod obojí?“ opakoval pan Brouček s podivením, nechápaje smysl otázky.

„Přijímáš pod obojí způsobou?“ doplnil Janek od Zvonu. „Pod obojí způsobou?“ opakoval znovu pan domácí a mnul si čelo; nechápalť dosud ničeho.

„Nerozumíš-li?“ zvolal onen již netrpělivě. „Tážu se, přijímáš-li také pod způsobou vína?“

„Ach, tak!“ oddechl si s úsměvem pan Brouček, domnívaje se, že konečně chápe a že dotaz Jankův souvisí s pohostinstvím dříve nabídnutým. V duchu si řekl, že je staročeská řeč náramně šroubovaná; jakých tu oklik místo krátké otázky: Piješ-li víno? Ale nahlas odpověděl vesele: „I toť se rozumí, že jsem pod obojí. Pod obojí, haha — dosti dobrý nápad! Bodejť bych nepil také víno, příteli; ale mám-li říci pravdu, dobrá chmelovina je mi přece nade všechno.“

Domšík couvl skoro leknutím a napřáhl proti němu ruku: „Ustaň, rouhavý jazyku! Chceš-li smích pobíjeti svatou věrou naší?“

Ale vtom se rozpomenul a pokračoval mírněji: „Ovšem, pravil jsi, žes od mala přebýval v cizích zemích; možná proto, že nevíš o pravdě boží mistrem Janem Husí, Jeronýmem, Jakoubkem ze Stříbra a jinými mistry nám hlásané. Ale jistě slyšel jsi, kterak oba svatí mučedníci naši ukrutně jsou upáleni v Kostnici od papeže, biskupů a jiných kněží Antikristových.“

„O tom jsem, pravda, něco slyšel a četl. Ale proč vlastně Husa upálili, to dobře nevím. Tuším, že si rozlil ocet s pány pátery. Vyskočil povídal jednou, že prý Hus byl kacíř —"

„Hus — kacíř?" rozkřikl se Domšík, zajiskřiv divoce očima a chopiv rukojeť svého meče. „Hus, který nám kázal pravé slovo boží, který chtěl očistiti církev od všelikých bludův i mrzkých nálezkův lidských a ji navrátiti k apoštolské ryzosti prvotní, Hus, který káral pýchu, lakomství a nemravnost zlých kněží, až zuřivou jejich mstivostí křivě jest odsouzen a smrtí ohavnou usmrcen na věčnou potupu země naší a jména českého — Hus že jest kacíř, pravíš, rouhači nešlechetný?!"

Přitom dotíral prudce na Broučka, skřípaje zuby a potrhávaje rukojetí meče, že onen všecek se třesa bázlivě couval a v úzkosti koktal: „Ale vždyť nepovídám já, že byl Hus kacíř, — povídal to jednou při pivě Vyskočil, když se dostal do hádky s Klapzubou, kterému někdy žertem říkáme husita… A Vyskočil je krejčí — má práci v semináři — toť se ví, že musí být klerikální, když je od klerik živ. Ale já nemám konečně nic proti Husovi; vždyť jsem sedal U kohouta zrovna pod jeho obrazem."

Ačkoliv Domšík té omluvě jen zčásti rozuměl, byl hněv jeho přece ukrocen. Odtáhl ruku od meče a ptal se živě: „Chceš tedy odstoupiti bludů papeženských a státi se vyznavačem učení Husova?"

To byla choulostivá otázka. Pan Brouček v rozpacích mlčel a škrabal se za ušima. „Pěkná historie!" pravil si v duchu. „Jaktěživ jsi se o náboženské věci hrubě nestaral a teď přicházíš do takové bryndy! Státi se husitou, děkuju pěkně. Takovým husitou, o jakých jednou žertovně mluvil pan doktor Rieger na radnici, — takovým husitou, který pronásleduje biskupy dobře pečené a šťavnatým zelím obložené, takovým jsem také z plného srdce, alespoň až do sv. Martina. Ale abych snad — tento — nějaké hlouposti s vírou — tento — proti pánům páterům — snad dokonce s nějakým takovým ohřebíkovaným cepem — děkuju pěkně. A vlastně ani dobře nevím, jaké ti lidé měli náboženství. Jenom jsem slyšel, že prý s jinověrci nedělali žádné velké orace…" Až mu přeběhl mráz po zádech, když si vzpomněl na některé historky, které o tom slyšel a četl.

Janek od Zvonu díval se zatím netrpělivě na rozpačitého Broučka, a nedočkav se odpovědi, pokračoval hlasem opět nevlídným: „Zdá mi se, že nechceš přichýliti srdce k čistému zákonu božímu a že hodláš setrvati v bludech svých. Je-li tomu tak, vyjdi rychle z města, neboť věz, že netrpíme v Praze žádného podjednou. Vyvedu tě sám před bránu, neboť jinak snadno by se mohlo státi, že bys zdráv odtud nevyvázl. Ostatně, tam venku ti asi také dobře nebude. Setkáš-li se s německými křižáky, zle toho požiješ; neboť upalují bez milosti každého Čecha, který se jim dostane do rukou, nedbajíce, je-li husita nebo katolík."

Vyhlídka tato měla žádoucí účinek.

„Vždyť neříkám," pravil pan domácí úzkostlivě, „že jsem proti vaší víře. Myslím si také, že nemuseli Husa hned upálit a že vůbec celá inkvisice

nestála za nic.“

„A chceš také přijímati pod obojí způsobou? Chceš přijímati tělo a krev Pána našeho pod způsobou chleba a vína, jak to Kristus o poslední večeři ustanovil a jak také apoštolé i první křesťané činili?“

„I pročpak bych nedělal, co dělali apoštolové? To přece nemůže být žádným hříchem.“

V duchu nespokojil se pan Brouček touto sofistickou omluvou, nýbrž dodal si ještě: „Však tak brzo k přijímání nepůjdu!“

Janek od Zvonu byl jeho odpovědí úplně usmířen. Všechna nedůvěra zmizela z jeho obličeje, zraky přívětivě zazářily a pravice vztáhla se přátelsky k panu Broučkovi.

„Nuže, Matěji, nyní buď mi srdečně vítán! Jsi náš a budeš s námi brániti svobodu zákona božího. Pojď se mnou do mého domu; později ti ještě lépe vyložím učení našich mistrů. — Zajisté jsi ospalý, prochodiv celou noc?“

„Přiznávám se, že bych si opravdu rád na nějakou hodinku zchrupnul.“

„Prospíš se u mne. Pojď již!“

Vedl pana Broučka do svého domu, který stál, jak již řečeno, právě naproti, trochu dozadu zastrčen, tvoře druhý roh Týnské ulice do náměstí, a který na témž místě stojí podnes, arci v jiné podobě, ale posud se starodávným znamením zvonu.

Nebyl třípatrový jako nyní, nýbrž toliko dvoupatrový a měl vysokou, v tupou špičku vybíhající střechu jako nějaká věž, v kterėžto podobě se tuším ještě spatřuje na Sadelerově vyobrazení staré Prahy.

Klenutou brankou s kamennými sedátky po obou stranách vešli do jakés prostranné, ale pošmourné síně a z ní vystoupili po úzkých kamenných schodech do jiné, cihlami dlážděné síně v prvním patře, v níž stálo několik nemotorných, pobitých a pomalovaných truhel, hrubá almara, sprostý stůl s lavicemi a kde na všech stranách bylo viděti dveře do jiných místností, dvě velikými trámci či kladkami napříč zatarasené, jiné se zámky neb závorami.

„Tuto jest můj palác,“ pravil staročeský domácí pán. Host pohlédl na něho s úsměvem.

„Čemu se směješ?“ ptal se Domšík poněkud uražen. „Či shledáváš, že je ta síň malá a špatná? Ovšem takovou nemohu míti, jako má u příklad tam naproti přes náměstí vdova po Mikuláši Nastojte v bývalém domě Křížovském, který náleží mezi pražské domy nejnákladnější. Ale mně stačí tahle síň úplně.“

„I slušná je,“ pochválil nucené host. „Smál jsem se jen, žes mluvil o paláci.“

„A což se nejmenuje taková síň palác? Však, již vím. Ty znáš bezpochyby z ciziny jen německé pojmenování mázhúz. Nejlépe by ovšem bylo říkati jen prostě po česku veliká neboli svrchní síň.“

„To je dobré,“ řekl si pan Brouček, „takhle by dovedl každý podruh zůstávat po knížečku! Sprostá, cihlami dlážděná síň se starým selským

hamparátím je u nich palác! Rád bych věděl, jak teprv říkají pořádnému pokoji!“

„Moje žena a dcera nejsou ještě ustrojeny,“ pravil Janek. „Uvedu tě tedy rovnou do zadní komořice, kterou mám pro hosty.“

Vedl hosta mázhúzem na dřevěnou pavlač, s níž bylo viděti do dvorku. Host se podivil jeho venkovskému vzezření. Byla to učiněná selanka. Stály tam rozličné stáje, chlívky a kurníky; na hnojišti váleli se štětináči; po smetišti vykračoval si statný paša kohout uprostřed četného harému slípek a stranou rozestíral také pyšný páv nádherný vějíř svých okatých per, duhou hrajících na jitřním slunci.

Tohle zařízení musel pan Brouček v duchu pochválit a záviděl staročeským domácím volnost, s jakou smějí využitkovat svůj dvorek, který ve škrobeném devatenáctém století je pro majitele pražského domu věru čirým přepychem.

Na konci pavlače odšoupl Domšík dřevěnou závoru hrubých, žlutou hlinkou natřených dveří („Pěkný vchod do hostinského pokoje!“ pomyslil si Brouček) a pobídl hosta do „komořice“, malé, nehrubě světlé klenuté místnosti, také jen cihlami dlážděné, s dřevěným táflováním po dolejší části stěn a s rozličným divným hamparátím.

„Čistá ložnice pro hosta!“ pravil k sobě zklamaný pan Brouček. „Nemá to ani poctivé podlahy — jenom cihly jako v nejsprostší venkovské ratejně! A v okně — i můj bože! — opravdu — v okně ani kousek skla — všechno zalepeno maštěným papírem nebo čím! Že se ten člověk nestydí! To je potom hostinský pokoj dvoupatrového domácího pána!“

Ani nábytek neučinil na hosta dojem příznivý. Zase taková malovaná selská truhla, jedna nenatřená nízká stolice předpotopního tvaru, podivné hliněné nádoby na polici a konečně dva předměty, které nelze jen tak odbyti slovem.

Jeden vypadal jako veliké lešení s ohromnou posadou, strmící téměř až do stropu. Dole stál dlouhý a široký podstavec, do něhož bylo vpraveno několik zasouvacích truhlíků, jeden nad druhým; nad tím podstavcem vypínaly se v rozích čtyři vysoké sloupce, nesouce nahoře jakýsi strop s širokou římsou a zubovatým cimbuřím, vše ze dřeva rozmanitě vyřezáno a pomalováno. Mezi sloupci pak splývaly od cimbuří dolů řasnaté pestré záclony, z nichž přední byla poodhrnuta tak, že se jevila uvnitř vysoko narovnaná spousta dvojbarevně pruhovaných peřin a podušek. Lože bylo tak vysoké, že k němu vedlo stupadlo o třech velikých stupních.

„Tuto si můžeš odpočinouti,“ pravil hostitel, ukazuje na postelní monstrum.

„Bodejť, polezu někam do stropu!“ vyjelo nevrlému panu Broučkovi z úst. „Abych ve spaní vypad a zlomil si vaz! A budu se dusit uprostřed léta v té babylonské věži peřin! Ne, brachu, — nežli na takovou palandu, to si raději lehnu na podlahu.“

„Na podlaze bys ležel snad nedobře,“ mínil klidně Janek od Zvonu

(„Snad! Krásný hostitel!“ pomyslil si s nevolí host) a uvedl pana Broučka k výklenku, v němž stála postel druhá, menší, jejíž postranice spočívaly přímo na podlaze, ale nad níž se také vypínaly sloupce s nebesy a záclonami. „Nemiluješ-li velikého lože, zde máš prosté. Budeš v něm jistě spáti dobře. Šaty lehací jsou řádné: prostěradlo kmentové, čisté, peřina a duchna pernatá, polštář prašný, cíše nedávno převlečené. Kdyby ti světlo překáželo, zastři postel koltrami. A nechceš-li svrchní peřiny, přikryj se dekem nebo ulehni jen tak v šatech chodících.“

„Ale po vyspání musíš se převléci,“ dodal. „Ve svém potvorném šatě bys nemohl vyjíti mezi lidi. Zdědil jsem jeden oděv, který se bude asi hoditi na tvou postavu. Jest sice bezmála čtyřicet roků stár“

„Čtyřicet roků!“ žasl host. „Ten musí přece vypadat, že by ho už ani žid nechtěl zadarmo.“

„Jest cele dobrý, skorém jako nový.“

„Jistě žertuješ? Toť by vaše sukna musila být železná a vaši krejčí by pomírali hladem.“

„Ó, naši krejčíři jsou dobře živi. Čtyřicet roků není přece mnoho. A ten oděv dlouhý čas ležel jen v truhle. Náleží k němu kukla, plášť, kabátec a nohavice. A sukni nějakou pro tebe také vyhledám —“

„Sukni?!“ zhrozil se pan Brouček. „Co ti to napadá? Snad mě nechceš přestrojit za ženskou?“

Domšík vyvalil na hosta udivením oči.

Ale ten ohrazoval se dále: „Ne, příteli, se sukní mi dej svatý pokoj! Musím-li už ze sebe dělat maškaru, bohu poručeno; ale do sukně mě nedostaneš. Vždyť bych se musel hanbou propadnout, kdyby se někdo z mých známých dověděl, že jsem já — Brouček — pražský domácí pán — chodil v sukni!!“

„Co mluvíš? Hanba že je chodit v sukni, kterou vidíš na mně a do které se odívá každý slušný muž?“

„Ah — tohle jmenujete také sukní? Já myslil, že míníš —“

„Snad ženskou sukni? Rci, kde jsi vězel ve světě, že ani nevíš o mužských sukních? Vždyť je nosí v Německu, ve Francouzsku i jinde. Pořádný člověk styděl by se chodit bez sukně, jen tak v nohavicích, jako ty!“

„No, to je pro mne skutečně nová věc, aby se někdo styděl chodit v kalhotách. Ale jaká pomoc! Musí-li to být, vezmu na sebe i to, čemu říkáte sukně, — ale řeknu ti upřímně, že se i ta mužská sukně divně na mužského hodí.“

„Nebudu se s tebou o to příti. Každý rád cizí způsob haní a svůj chválí. ‚Sobě ježek kadeřav‘, praví staré přísloví. Nechme proto marných řečí. Přinesu ti hned ony šaty. Nemáš-li také hlad a žízeň?“

„Prozatím děkuju. Chce se mi jenom spát.“

Pán domu odešel, zůstaviv hosta neveselým úvahám o tom, že bude na stará kolena chodit v maškaře. Zároveň přemáhalo jej nevyspání, namáhání

a rozčilení dnešní noci tou měrou, že uprostřed svých žalostných meditací důkladně zíval. Šla mu již ze všeho hlava kolem.

Po chvilce vrátil se Domšík s šaty, a klada je na truhlu, pravil: „Myslím, že ti ten oděv dobře půjde na tělo. Jest sice trochu po stáru. Nohavice nosili tehdáž dvojí barvy; jednu budeš míti zelenou a druhou červenou —“

„I můj ty spasiteli!“ sprásknul pan Brouček ruce nad hlavou. „Uctivě děkuju. Poslyš, příteli, nejlíp bude přece, když si ty necháš svoje krásné šaty a já taky svoje.“

„Chceš-li mermomocí, budiž. Ale pravím tobě, že ve svých šatech budeš na posměch celému městu. Zvláště naši pomocníci venkovští, nepřátelé všech neobyčejných krojů jako marnosti lidské, nepěkně tě uvítají; vždyť bylo třeba přísného zákazu Žižkova, aby táboři v ulicích pražských na potkání nestříhali mužům valousy a pannám copy, ženám pak netrhali ozdobné závoje. Kromě toho víš, co jsem ti pravil o jímání podezřelých; jiné, spatří-li tě v tomto potvorném šatě, sotva dovedeš přesvědčiti jako mne, že nenáležíš k některému pronárodu z ležení Zikmundova tam za řekou.“

„I tedy — dělejte už se mnou, co chcete,“ s povzdechem oddal se Brouček svému osudu.

„Vytáhnu ti ještě okno, neb zdá mi se, že tu dusno,“ navrhnul úslužný hostitel a pošinul hořejší zalepenou okenici do výšky. Poněvadž zůstaly zároveň dveře otevřeny, octl se host, který zatím již kabát svlékl, v ostrém proudu ranního vzduchu, navzdor letní době v tuto časnou chvíli dosti svižného.

Víme, že pan Brouček v posledním čase bedlivě opatruje své zdraví, a pochopíme tudíž nevoli, s jakou zvolal: „Pro pána, příteli, co děláš? Vždyť si mohu v tom průvanu ulovit notnou rýmu.“

„V průvanu? Co je to?“

„Můj bože — neví, co je průvan! Vždyť přece cítíš, jak to táhne.“

„Co táhne?“

„Prosím tě, netrop si ze mne šašky! Co táhne? Vzduch táhne. A fouká dnes tak čiperně, že by nebylo divu, kdybych si něco chytil.“

„Nastojte, povětří se bojíš?!“ žasl a smál se Domšík. „Co živ, nikdy jsem neslyšel, aby se kdo bál čistého božího povětří, neřku-li čerstvého ranního větříčku, který je v létě naopak velice příjemný. Ale nechceš-li, staniž se po tvém.“

A vrtě hlavou, spustil zase okenici.

Pan Brouček zatím naříkal v duchu: „Kam jsi se to dostal, Matěji! Nevědí v tom nevzdělaném století ani, co je průvan! Měl jsem již za našich časů s průvanem věčný kříž; co si teprve počnu zde? Štěstí ještě, že jsem včera nezapomněl nacpat si bavlnku do uší.“

„Dobře spi, Matěji!“ poroučel se hostitel.

„Děkuju, Janku!“ odsekl host se zvláštním důrazem na tom prostém: „Janku!“

„Jak ty mně, tak já tobě“ — hučel pro sebe, když Domšík odešel. — „Čisté mají způsoby! ‚Matěji!‘, ‚Janku!‘ Pěkné oslovení pro domácí pány! ‚Janku!‘ Našinec tak nepojmenuje rád ani koně, neřku-li majitele dvoupatrového domu. Bůh mě potrestal, že jsem chválil staré časy. Není nad naše vzdělané devatenácté století!“

V tomto mínění byl utvrzen, když si musel pracně zouvati botu o botu. „Nemají tu ani zouvák,“ bručel, — „a to potom jmenují komořicí pro hosty!“

Při zouvání shledal na jedné botě žalostný úraz. Podpatek i s kusem podešve byl napolo odtržen od svršku. Bezpochyby následek klopýtání přes kamení v podzemní chodbě a běhu po krásném husitském dláždění. Musí dát botu do správky a zatím nezbude mu, než choditi bůhví v jaké starožitné škorni!

Podíval se ještě na hodinky a shledal, že ukazují na půl druhé. Jakž by se nezbláznily, když sám čas ztratil rozum a zaběhl se o pět století nazpátek! Poněvadž v červenci slunce vychází asi o čtvrté hodině, usoudil, že bude asi půl páté.

Lehl si poloodstrojen na postel a za chvilku usnul. Poslední myšlenka, která mu divokým vírem nedávných dojmů prokmitla mozkem, bylo toužebné pomyšlení, kéž by se tak probudil na své pohodlné posteli ve své útulné ložnici a shledal, že byl celý výlet do středověku pouhým škaredým snem!

VI

Spánek asi čtyřhodinný osvěžil pana Broučka zázračně.

Bystře vyskočil z postele a rozhlížel se vůkol; zakabonil se sice, když místo přívětivých stěn své ložnice s obrazy odalisky a zálivu Neapolského spatřil pošmourné zdi středověké komnatky, ale po nějaké chvíli vpravil se do svého osudu s mužnější myslí než před usnutím.

„Dostal jsem se z měsíce nazpět,“ končil řadu úvah, kterými se hleděl potěšiti, „a dostanu se také odtud. A nějak se tou husitskou melou také protluku. Co se mi konečně může státi? Vždyť přece vím, že jsem za několik set let zase žil — či že budu za několik set let — či vlastně, že… I, nebudu si tím motat hlavu!“

Vtom padl zrak jeho na strakatinu oděvů, ležících na truhle.

„Ah, tady máme ten masopust,“ zažertoval si trpce. „Ale jaká pomoc — musíme do toho. Janek měl pravdu. Jaký kroj, tak se stroj! Podíváme se na to nadělení.“

Hrábnuv do pestré směsi, vytáhl z ní nohavice.

„A na moutě věru!“ zvolal s mrzutým smíchem. „Vskutku — jedna červená jako krev a druhá zelená jako brčál. Ajajaj! To je krása, že by člověk z kůže vyletěl! Pak říkají, že byli staří Čechové moudří a rozšafní. Tady se podívejte na tu rozšafnost! Půl zelené, půl červené! A tohle má vzít na sebe rozumný člověk a pražský měšťan. I to aby —“

Mrštil zlostně nohavicemi o podlahu.

Potom vytáhl ze strakatiny na truhle žlutý kabátec a pak něco velikého, fialového, do čeho nevěděl kudy kam. Obrátiv to několikrát bez výsledku na různé strany, odhodil záhadný šat nevrle zpět na truhlu, a chopil se zase pohozených nohavic.

Se zoufalou odhodlaností začal si je navlékati. Šlo to dosti těžce a několikrát proklel nepraktický jejich střih, neboť zužovaly se dolů v pravé píšťaly. Konečně je dostal přec na sebe; arci padly mu na tělo až příliš těsně, jako trikot, že se při každém pohybu bál, aby nepraskly. Ale byly patrně z látky velice solidní a navzdor ctihodnému stáří dosti zachovalé. Nakonec si prohlédl svůj červenozelený podstavec s křečovitým smíchem a zlostně odplivl.

Začal se rozhlížeti po toaletních potřebách. Přitom podrobil znovu posměšné kritice ohromnou postel se stupadlem, nemotornou truhlu a stolici, okenice zalepené nějakou blanou, jakož i sprosté hliněné nádoby na polici, jejichž dobrodružným tvarům vzdal ironickou pochvalu mnohým „Aj aj!“ nebo „I safraporte!“

V malém výklenku vyšukal ještě hrubý železný svícen s kouskem lojové svíčky („V pokoji pro hosty!“ zahučel) a s pranemotorným kratiknotem, pak předmět, v němž na první pohled tušil schránku na posejpátko, ale brzy

poznal přesýpací hodiny, jaké vídal na vyobrazeních ducha času.

„Jak sem taková hloupost přichází, ví bůh," zabručel. „Kdyby si raději byli vzpomněli na opravdivé hodiny!"

Dlouhým kusem bílé látky, pestrými květy a ptáky vyšívané, jež visela vedle dveří na bidélku, na obou koncích směšnými figurkami ozdobeném, byl inventář komořice úplně vyčerpán.

Po toaletním stolku nikde ani stopy. Po zrcadle se také marně rozhlížel.

„Inu, vzor hostinského pokoje!" shrnul ještě jednou své dojmy a vyšel z ložnice, aby se alespoň nějaké vody na umytí dopídil. S pavlače spatřil na dvorku mezi drůbeží svraštělou, hrbatou stařenu, v pestrých šatech středověkých tak bizarně zakuklenou, že upomínala na babu čarodějku z pohádky.

Pan Brouček se jí až ulekl a prohodil k sobě: „Taková ježibaba hned po ránu — to není dobré znamení!"

Ale pak zavolal dolů: „Hej, babičko, nějaké umyvadlo nebo lavór nebo jak to po staročesku jmenujete!"

Starucha vytřeštila vzhůru oči, stála chvilku jako zkamenělá, pak spráskla suché ruce nad hlavou a rychle odbelhala do domu.

Brzy nato objevil se na pavlači Domšík.

Podávaje Broučkovi ruku, pravil srdečně: „Spal jsi dobře? Stará služebnice Kedruta, která ještě nevěděla o tvém příchodu, přiběhla právě všecka vyděšena, že nějaký divous křičí na ni podivná slova s pavlače. Jaké je tvoje přání?"

„Rád bych se umyl."

„Hned ti pošlu medenici s vodou; ručník visí v komořici na obrtlíku. Chceš-li, pošlu také hřeben nebo chvoštiště —"

„Chvo — chvoštiště? K čemu to?"

„Aj, na vlasy."

„Chvoštiště na vlasy!!"

Pan Brouček sepjal ruce a zdvihl oči k nebesům.

Chtěl ještě něco vykřiknouti, ale rozmysliv se, řekl jen suše: „Děkuju. Kromě vody nepotřebuju ničeho."

Hostitel odešel a host, vraceje se do ložnice, opakoval si několikrát: „Chvoštiště na vlasy!!"

Vytáhl z kapsy své vesty, ležící na stolici, elegantní kartáček na vlasy s hřebínkem i zrcadélkem, a pohlížeje naň téměř něžně, šeptal si: „Zlaté devatenácté století! Kdybych neměl tohle s sebou, musel bych se učesat nějakým koštětem! Má prý také hřeben. Bude to asi hřeben — snad hřeblo na koně a bezpochyby se tím hřebelcuje celý dům."

Vyňav ze svých šatů také ostatní drobnosti, zejména hodinky s řetízkem, tobolku, nožík, klíč od bytu, škatulku se zbytkem sirek a dopola vykouřený „krátký" doutník (pan domácí — ostatně jen sváteční kuřák — protestuje totiž proti nedávnému zdražení doutníků tím, že sestoupil s portorik na krátké), položil zatím všechno na okno.

Ještě byl prohledáváním kapes zaměstnán, když vešla do komory Kedruta, nesouc vyzáblýma rukama velikou, nemotornou kovovou nádobu s vodou.

Vešla plíživě jako stín, a šourajíc se přes komoru, vzhlédla zespod vráščitého, pitvorně zakukleného čela plaše k oknu po panu Broučkovi, při čemž se jí třásly kostnaté ruce tak, že voda vyšplichovala přes okraj nádoby. Postavila medenici na truhlu, a kradouc se zpátky ke dveřím, ohlížela se po panu domácím úzkostlivě, jako by se bála, že jí skočí znenadání do týla. Také on stopoval kosým pohledem pohyby bizarního zjevu, až hrbatá stařena zmizela za dveřmi, načež si ulevil zabručením: „Učiněné strašidlo!"

Poté přistoupil k medenici a shledal, že babizna vedle ní také položila s jedné strany kus hrubého, černého mýdla a s druhé jakýs čtyřhranný plíšek.

„Ďáble, co je zase tohle?" hádal, otáčeje plíšek mezi prsty. „Snad si s tím nemám oškrábat jazyk?!"

Konečně zpozoroval, že jedna plocha je hladce vyleštěná, takže se v ní matně obrážel jeho udivený obličej.

Položil si ukazováček na nos a hvízdnul s potupným úsměškem.

„Ipse vtip se: zrcátko! Staročeské toaletní zrcadlo! Co je pravda: není nad husitskou eleganci a noblesu! A to mýdlo se hodí také spíš na drhnutí podlahy než na lidskou kůži."

Ale když se umyl a pomocí svého moderního přístrojíku učesal, nabyla zase vrch předešlá jasnější nálada.

Dostal také chuť na ranní požitek krátkého. Zapálil si zbytek doutníku a klidně odfukoval modravé obláčky vonného dýmu, lze-li při té sortě užíti obvyklých epithet.

Přitom oblékl se zvolna do žlutého kabátce, ale s ostatními částmi středověkého oděvu nevěděl si rady. Dal se tedy prozatím do obouvání. Tu všiml si znovu zející rány na levém perku. Ač neznal dosud středověkou obuv, pociťoval proti ní nepřekonatelnou antipatii — což měla snad na svědomí kniha o středověké inkvisici, jejíž nepohodlné španělské boty v něm zůstavily hluboký dojem — i rozhodl se proto, že bude nejlépe poslati porouchanou obuv k ševci, aby ji narychlo sešil.

Otevřel tedy dveře a zavolal: „Kekruto!"

Za chvíli protáhla stařice opatrně dovnitř scvrklý obličej a hořejší polovici hrbatého těla, právě v okamžiku, kdy pan Brouček, drže oběma rukama roztrženou obuv a hořící doutník v koutku úst, vypouštěl do zakouřené světnice nový dýmový oblak.

Babice vytřeštila oči a chvilku hleděla naň jako ztrnulá, jevíc v obličeji největší zděšení; pak náhle udělala vyzáblou rukou před sebe do vzduchu kříž a s výkřikem dala se na útěk, třesknuvši dveřmi za sebou.

„Hloupá baba!" zlobil se pan Brouček. „Uteče mi před nosem jako střelená. Snad se mne to strašidlo nebojí? Kdyby z ní někdo dostal strach, nebylo by divu: ale já — já — Tohle se mi ještě nestalo! Trdlo! — zažehnává mě jako zlého ducha… Bezpochyby nemá všech pět pohromadě. Teď abych

hledal Janka po domě nebo čekal, až se mu zráčí podívat se zase na hosta."

Nevrle odložil doutník a začal znovu přehazovati starožitné šatstvo.

Vtom vešel pán domu, jaksi do smíchu naladěn, ale stanul zaražen, rozhlížeje se po dýmu a pohybuje chřípěmi.

„Co konáš?" ptal se. „Proč vykuřuješ komoru takovým ohavným zápachem?"

„Inu, za pár krejcarů od eráru kadidlo nedostaneš."

Domšík rozhlížel se dosud po komoře, hledaje bezpochyby zdroj nelibě páchnoucího kouře, a tu zpozoroval drobnosti, ležící na zídce v okně.

„Nastojte, jaké divné věci máš tuto!" zvolal a začal je prohlížeti.

Tobolku minul, klíč jen zběžně prohlédl, ale nožík ohledával bedlivě, až postřehl a zotvíral želízka ve střence složená.

„Ajhle, jaká divná a vtipná práce!" obdivoval se. „Tři nožíčky v jediné násadce, do které mohou býti uschovány. A kterak to všechno jest útlé a sličné! Vidím, že jsou cizí nožíři umělejší našich: ti nerobí takových mistrných kousků."

Poté vzal do rukou hodinky s řetízkem a prohlížel je pozorně.

„Co jest to?" ptal se konečně.

„Vždyť přece vidíš — hodinky."

„Hodinky? Hodinky?"

Pan Brouček zdvihl ruce k nebesům a sklonil je potom v sepnutí tak prudkém, že mu až prsty v kloubech zapraštěly.

„Je-li možná? Ani hodinky neznáte? Prosím tě proboha, člověče: Podle čehopak poznáváš, kolik je hodin?"

„To zhruba snadně uhodnu, a chci-li míti jistotu, pohlédnu na sluneční orlojík, který jsem si pořídil ve světnici na zdi v okně, a tuto mám také orlojík sypací." Ukázal na přesýpací hodiny ve výklenku.

„A to máte znamenité časoměry! Ale poslyš — nevěsíš mi něco na nos? Nejde mi ani do hlavy, že by mohli lidé žíti bez hodin, bez pořádných hodin se strojem a kolečky, neboť o slunečních hodinách a té přesejpací hlouposti škoda mluvit."

„Hodiny se strojem? Mluvíš zajisté o velkých orlojích, jaké bývají na věžích. Takové máme ovšem také: na radnici, na kostelích."

„Tedy máte hodiny nebo — jak jim říkáte — orloje pouze na věžích? A v pokoji na stěně nic, kapesní také žádné? A což, jsi-li někde venku v polích nebo lesích, kde si nemůžeš doběhnout k nějaké věži? Tuhle přesypovací lucernu přece s sebou na cestách nenosíš — byly by to krásné kapesní hodinky!"

„V domech bys ovšem umělých orlojů se strojem našel málo, leda v některém klášteře nebo snad u některého boháče, který nelitoval nákladu na takovou vzácnou věc. Ale pro smích jest mi, co pravíš o kapesních orlojích. Obrem by musel býti a kapsář míti jako svět, kdo by chtěl nositi při sobě celý orloj se všemi hřídeli a koly i závažím!"

„Tak?! Tuhle máš celý ten orloj pohromadě se všemi kolečky — a závaží

není dokonce třeba.“

Již dříve vymknul pan Brouček hodinky lehce z rukou Jankových, vida, jak neomaleně s nimi se obírá. Nyní odklopil zadní jejich příklopky a strčil mu otevřený stroj pod oči.

Staročech zahleděl se udiven do hodinkového ústrojí, a čím déle tam pohlížel, tím větší úžas jevil se na jeho tváři.

„Vpravdě!“ podivoval se. „Plno tu rozmanitých koleček a jak přeuměle uspořádaných! Kterak to všechno ku podivu útličké a drobounké! Rci, z které země přicházíš, že tam umějí robiti takové věci zázračné? Toť nepodobá se ani dílu lidskému. Nevěřím, by ruka člověčí dovedla vypilovati tyto zoubky, které sotva oko rozeznává.“

„Však mají proto hodináři lupu.“

„Lupu?“

„No, zvětšovací sklo, které ukazuje na příklad blechu tak velikou jako — nu, třeba jako dům,“ přepínal pan Brouček.

Janek od Zvonu zavrtěl hlavou a zpytavě pohleděl na něho.

„Poslouchej, hosti: Slyše tvé divné řeči a vida tento trpasličí orlojík, málem že také netuším věci nadpřirozené. Smál jsem se před chvílí, když stará Kedruta, která má hlavu plnou pohanských pověr a všude vidí přístrachy, sotva dechu popadajíc přiběhla do světnice s děsivou zvěstí, že chrlíš ze sebe dým a jiskry, dokládajíc, žes jistě kouzelník, ne-li sám nečistý duch —“

„Vaše Rekruta je hloupý strašpytel. Víš, co jsem dělal? Tohle!“

Pan Brouček vzal do úst vyhaslý zbytek doutníku a rozškrtnul sirku, aby si zapálil.

Když sirka zapraskla a plamének vyšlehl, ucouvl Domšík s leknutím a vztáhl ruce jako na obranu.

Potom zvolal: „Co jsi učinil? Odkud přišel ten oheň?“

Brouček byl touto otázkou tak překvapen, že sirku upustil. „Dobrou noc!“ povzdechl si. „Neznají ani sirky!“

„Jest oheň v té truhličce?“ pokračoval tazatel.

„I co ti napadá!“ A pan domácí otevřel škatulku.

„Kterak jsi tedy zapálil dřívko?“

„Jednoduše tak!“ A pan Brouček rozškrtnul na škatulce novou sirku.

„Přepodivné! Rci, jak možno vytáhnouti oheň z prázdné krabičky holým dřívkem?“

„I, to je náramně přirozená věc — hmhm —“ Pan domácí uvázl v rozpacích. Z dlouhé chvíle čítal často nápis na škatulkách švédských sirek a kdosi mu vyložil, že „utan svafvel och fosfor“ znamená „bez fosforu a síry“. Z čeho jiného se však zapalují, nemohl si nyní vysvětlit sám.

„A z čeho pochází ten smrdutý kouř?“ vyzvídal Staročech dále. „Zdali z těch dřívek?“

„I toto! Tuhle z doutníku.“

„A proč pálíš takové šeredné koření?“

Pan Brouček poznal, že staří Čechové ani o tabáku nevědí a že by jim těžko vysvětlil, proč kouří, zvláště takovou sortu. Vždyť někdy sám nepochopoval, proč tak vlastně činí. Raději tedy mlčel.

„Divím se, jak můžeš strkati do úst ohavnost takovou! Dým tento vpravdě peklem zapáchá, že mi v něm již nevolno —“

Při těch slovech otevřel Domšík dveře dokořán a pokračoval vážně: „Vím, že vtip lidský mnohé divné věci vymyslil a snad ještě divnějších vymyslí, i kárám ty, kdož nemohouce vystihnouti věc nějakou, volají: Čáry a kouzla! Ale nechci příti, že druhdy dějí se i věci nadpřirozené působením ďábelským. Byl jsi mezi lidmi toulavými, kteří rádi se obírají rozličnými pobočky, a možná, že tě naučili též umění černému ——“

„Snad bys nevěřil v našem osvíceném —“, ‚Pěkně osvíceném!‘ rozpomenul se hned pan Brouček a začal svou obranu jinak: „Ale vždyť jsem ty sirky sám nedělal, vždyť jsem je koupil!“

„Nechťsi jen koupil, však nedobře činíš, zabývaje se věcmi takovými. Já ti věřím, že nemáš co činiti s čarodějstvím, a možná, že jsou tyto věci pouhé kejkle, na oklamání lidí chytře smyšlené. Ale jiní snadně by soudili jinak a zlým bys toho zažil. Na kouzelnictví jest pokuta upálení za živa. Proto uposlechni mé rady a odhoď od sebe to pekelné koření i kouzelnou skříňku!“

„I s radostí — je beztoho už prázdná.“ A host vyhodil škatulku i doutník otevřenými dveřmi, huče pro sebe: „Ta středověká pověrčivost je věru nakažlivá — bůh ví, že jsem sám už dostával strach z těch ubohých Säkerhets Tändstickor!“

„A nyní se ustroj i v ostatní roucha,“ pobízel jej hostitel.

„Byl bych to již udělal, kdybych věděl, jak do nich. Pověz mi ku příkladu, co s touhle fialovou plandou?“

„To jest klok,“ vysvětloval s úsměvem Janek od Zvonu. „Ale tím zahalíš se až naposled.“

S pomocí jeho připevnil si pan domácí ke kabátci objemný kapsář, oblékl se v blankytnou sukni, opásal se kovovým pásem s přivěšenou tobolkou a vzal na všeckno podivný plášť, který Janek pojmenoval klokem. Při každém kusu poctil v duchu staročeské krejčí ironickou gratulací a nakonec uložil pečlivě do kapsáře a tobolky drahocenné drobné relikvie devatenáctého věku.

Ale na truhle zbylo ještě něco hnědého, soukenného, čehož účel nemohl naprosto uhodnouti.

„To je snad zástěra k té sukni, co?“ tázal se sarkasticky.

Janek od Zvonu srdečně se rozesmál.

„Ale vždyť je to kukla. Pohleď!“ A vzav hnědou látku z rukou hostových, upravil si ji na hlavě tím způsobem, že z ní vyhlédal pouze jeho smějící se obličej.

Pan Brouček dal se také do smíchu, jenže trochu kyselého.

„Moc krásné!“ chválil ironicky. „Člověk z toho kouká jako kvočna z

kukaně. Takový čepec se docela hodí k té babské sukni s kapsářem."

„Alespoň budeš míti hlavu ochráněnu proti čerstvému povětří, jehož se tak bojíš," mínil hostitel s úsměvem, připevňuje kuklu na hlavu pana Broučka, jehož obličej se v ní pýřil studem a zlostí.

„Ale hle, na obuv jsme zapomněli!" zvolal ještě Domšík, přelétnuv ustrojeného zkoumavým pohledem od hlavy k noze.

„Chtěl jsem právě poslat Redutu k obuvníkovi, aby mi tohle narychlo sešil," oznamoval Brouček, ukazuje roztrženou botu.

Domšík prohlásil, že správka sotva dnes bude hotova, tím méně, jelikož i řemeslníci v tuto dobu spíše zbraně než díla si hledí; ale napadlo mu, že má zde v komoře za truhlou také jedny zděděné škorně, které by se snad Broučkovi hodily.

Tento změřil plachým pohledem starožitné boty, jež Domšík z úkrytu vytáhl. Měly náramně dlouhé špičky a byly také dvojí barvy: k červené nohavici zelená a k zelené červená.

Staročech doporučil je slovy: „Vše vhod dobro, praví staré přísloví. Nedbej, že jsou po starém způsobu. Dříve nosívali z marnivosti světské takové předlouhé špičky, a slyšel jsem, že před lety na hradě Košťálu v Litoměřicku hrom rytíři a jeho manželce do střevíců uhodil a ty dlouhé nosce jim urazil."

„Měl by uhoditi do všeho!" pomyslil si pan Brouček, a vida nezbytí, navlékl starodávnou obuv.

„Nyní jsi přece člověku podoben," pravil s uspokojením hostitel. „Zbývá ti jedno vybrati sobě některou zbraň, kterými jsem hojně zásoben."

„I, se zbraní mi dej svatý pokoj! Kdybych stál o vojenskou marnost a parádu, mohl jsem se dáti dávno k městským ostrostřelcům nebo granátníkům."

„Však my nenosíme zbraní pro marnost, než z potřeby."

„Z jaké potřeby? Proboha, snad že nejste jisti jeden před druhým? Copak je tu v Praze tak nebezpečno, že se neodvažujete ani ve dne neozbrojeni na ulici? Což nemáte policii, která by chránila pokojného občana proti lotrovině?"

„O lotry neběží. Zdali jsem ti nepravil, že Zikmund s vojskem svým leží před městem?"

„Ah, zapomněl jsem na to zpropadené obležení. Je to náramně smutná věc, ale zbraň by mi při tom ďasa pomohla. Takovým bláhovcem nebudu, abych se postavil proti vojsku, a pokojného člověka nechají snad také s pokojem; ne-li, bránit se nebudu, poněvadž bych nic nepořídil a darmo vojáky ještě více podráždil. To poručím raději duši pánu bohu a nechám se rozsekat."

„Co pravíš? Zajisté žertuješ. Nevěřím, by který muž tak hanebně smýšlel a sám hanbu svou vyznával. Nebyl bys hoden ani té sukně ženské, proti které jsi se tak bránil. Možno-li, že bys, muž jsa a zdravé maje paže, bez obrany jako skot schýlil šíji pod meč vrahův? Nikoli. Zmužile půjdeš s námi

v boj proti žoldnéřům Zikmundovým.“

„Ale dovol, co je mně po Zikmundovi? Máte-li vy s ním něco, vyřiďte si to sami a nechte na pokoji člověka, kterého se ta záležitost pranic netýká. Já jsem tu cizinec a přicházím do té celé ošklivé věci jako Pilát do Kréda.“

Domšík prudce ustoupil, a měře hosta plamenným pohledem, zvolal hněvivě: „Ha, tedy jsi přece lhal, vydávaje se za pravého Čecha! Křivě jsi přísahal! Hle, Zikmund nešlechetný, syn nehodný přeslavné paměti krále Karla, tak zapomněl se na svém rodu a své cti, že sebral ohromné vojsko cizozemců proti vlastnímu lidu svému a jako katan zpupného Říma přichází sem, aby ohněm a mečem vyplenil víru naši, rozšlapal práva naše, vydal nás na potupu celému světu a touž nectnou pravicí, která zrádně vydala plamenům svatého mistra našeho, ne jako laskavý vládce, než jako zuřivý tyran mocí sobě vložil na mrzké čelo velebnou korunu svatováclavskou: který tu věrný syn té země nezahořel by spravedlivým hněvem a nevytrhl meč na odvrácení té zhouby a potupy, který pravý Čech mohl by říci, že není jeho ta pře, a sloze ruce v klín lhostejně přihlížeti, ani jeho bratří radostně nasazují statky a hrdla v boji nerovném a rozhodném! Již poznávám, že přijal jsem zrádce pod střechu svou.“

Ustrašený pan Brouček zakoktal; „Ale co ti napadá? Vždyť jsem také Čech a nemám nic proti vlastencům; sám jsem vystřílel hezkých pár krejcarů národním střelcem... Je-li pravda, že je ten Zikmund takový darebný člověk, jak povídáš, přeju mu ze srdce, aby dostal pořádný výprask.“

„Ovšem, tvoje nevědomost je ti omluvou,“ přiznal Staročech. „Zapomněl jsem zase, že nevíš, co se děje v Čechách. Nuže, nyní znáš naši při a budeš s námi státi ve svatém boji.“

„Ale — milý příteli, copak vám budu platen? Jsem starý chlap a neumím se zbraní zacházet. Ani za mladých let mě při odvodu nechtěli, že jsem ploskonohý, že mám tlustý krk a bůhvíco ještě. Mnoho byste si na mně nechytli a velkou parádu bych vám také nedělal. A vůbec se divím, že nutíte také civilisty do zbraní; k čemupak máte řádné vojsko?“

„Mluvíš-li o najatých žoldnéřích, těch nemáme. My sami jsme vojsko. Všickni věrní pražští měšťané, řemeslníci, podruzi, bohatí i chudí, mladí i staří, kdo zbraň unésti může, všickni jsme vzhůru na obranu svého města, kalicha, cti a svobod země České. A z venkova přichvátali nám na pomoc táboři, Žatečtí, Lounští, Slánští a jiní, tisíce lidu selského, pobivše železem své cepy a vyměnivše své otky za šípy a sudlice; i ženy a panny spěchají s nimi srdnatě v boj, ba i pacholata malá, jejichž ruka sotva kamenem umí loučiti — všickni jsouce hotovi raději položiti život svůj než poddati se nepříteli. A ty, muž silný a zdravý, chtěl bys zbaběle boji se vyhnouti?“

Tato řeč Domšíkova zadala panu domácímu novou ránu.

„Do horšího už jsem se nemohl dostat!“ — hořekoval v duchu. — „Myslil jsem, že vedou řádnou vojnu a oni zatím dělají jen revoluci. Broučku, Broučku, ani v nejošklivějším snu ti nikdy nepřišlo na mysl, že se

jednou dostaneš mezi povstalce! Arci, dlouho ta rebelie asi nepotrvá. Dopadne to jako v roce osmačtyřicátém. Až jim vojsko rozstřílí několik barikád, rozutíkají se do všech konců a ty venkovské gardy nejdřív. A pak začne vojenský soud pracovat olovem a oprátkou… Co si mám počít! Řeknu-li „ne“, dost možná, že mě ten zhorka nakvašený Janek přece probodne. A kdybych i zdráv odtud vyšel, dole na náměstí mě očekává sotva něco lepšího.“

Tanula mu sice na mysli Svinská brána, za níž neleží vojsko, že by tudy mohl upláchnouti do Nuslí nebo do Vršovic a tam počkati, až bude povstání potlačeno; ale pochyboval, že by ve svém obleku z města vyvázl, — zajisté by ho cestou někde zadrželi a snad utloukli jako domnělého cizáka a nepřítele. A konečně, kdož ví, jak teprve vypadá staročeský venkov!

S těžkým srdcem rozhodl se tedy, že prozatím Domšíkovi naoko vyhoví a vyčká vhodnou příležitost, aby se mu nějak vysmekl z klepet, než boj skutečně začne. Pravil tedy s líčenou zmužilostí: „Když jdete všichni, nezůstanu přece sám za pecí!“

„Takové slovo muži sluší,“ řekl Staročech usmířen. „Ale slyš! Není radno ni v žertu mluviti u nás ony zbabělé řeči, které jsi prve mluvil; snadno bys za ně utržil ránu železným cepem. — Nyní pojď se mnou do světnice, kde moje žena s dcerou uchystaly snídaní nebo spíše již malý oběd, neb za nynější doby vycházejíce z domu nikdy nevíme, kdy se zase vrátíme.“

Host byl tomuto obratu od vojenských věcí ke kuchyňským velmi povděčen. Byl již notně vyhladovělý. Šel tedy chutě za hostitelem, hrubě si ani nevšímaje, jak špatně se mu kráčelo v těsných nohavicích a předlouhých škorních.

Byl zvědav na staročeskou kuchyni. Dle dosavadních zkušeností ve středověku neočekával příliš jemné a vybrané přípravy; ale zato nadál se jadrné podstatnosti, ke které mu již kuchař hlad přidá všeho žádoucího koření.

Poněkud ho jen tísnila myšlenka na představení dámám: nechť cokoli řeknou spanilé čtenářky, zatajiti nemohu, že panu Broučkovi bývá všude jinde volněji než v dámské společnosti.

VII

Vstup našeho hrdiny do staročeského salonu nebyl příliš důstojný, zakopl totiž o práh a upadl přes dlouhé špičky svých škorní, při čemž se zároveň zamotal do řasnatého kloku tak, že by se byl bez pomoci Jankovy sotva zase dostal na nohy.

Všecek hoře ve tváři, škubal kuklou, která se mu pádem svezla až na ústa, a jen jako v mlhách spatřil před sebou dva příjemné ženské obličeje.

Také z jejich středověké úpravy zachytil prozatím toliko neurčitý dojem malebnosti a z libozvučné staročeštiny obou vyrozuměl jediné, že jest ze srdce vítán, načež uznal za svou povinnost, zkusiti se v galantní pokloně a zamumlati: „Ruku líbám, milostpaní!“ a „Má úcta, slečno!“

„Co mluvíš o milosti a proč se klaníš, jako bys před kněžnami stál?“ pokáral ho vlídně Janek od Zvonu. „Vždyť tu jen moje žena Mandalena a moje dcera Kunhuta, jíž říkáme krátce Kunka. Stiskni přátelské pravice, které ti podávají, a buď mezi námi jako ve vlastní rodině.“

Pan Brouček stiskl rozpačitě ruce staročeských dam a byl rád, když se vzdálily ze světnice, aby vykonaly poslední přípravy k ranému obědu.

Teprve nyní rozhlédl se volně po světnici a shrnul již po chvilce výsledky svého pozorování v úsudek, že není nemístnou skromností, nazývá-li Domšík svůj parádní pokoj (neboť do takového zajisté uvedl hosta ke stolování) prostě světnicí. Byla sice poněkud prostrannější nežli komořice, ale stejně skoupě osvětlená a rovněž jen cihlami čtyř- a osmihrannými dlážděná; kolkolem podél šedých stěn, tu a tam pestře tkanými látkami obvěšených, táhly se prosté dřevěné lavice, jako nyní jen někde v selských jizbách nebo venkovských hospůdkách; v jednom koutě stál při nich stejně prostý dřevěný stůl bez židlic, v jiném ohromná kachlová kamna podivné podoby; ostatní nábytek skládal se z malovaných truhel a nemotorné almary; na polici leskly se cínové mísy a rozmanité číše; z malé zavírací almárky ve zdi, kteráž byla právě otevřena, vyhledalo několik starožitných knih v tlustých kožených deskách a s kováním. Dodáme-li, že světnice byla nepravidelná, plna koutů a výklenků, že skrovný nábytek v ní byl ledabylo, nesouměrně rozestaven a každý skoro kus jiné, k tomu živé barvy, takže dohromady činily dojem velmi pestrý, — tož zajisté přisvědčí čtenář panu Broučkovi, že salon Janka od Zvonu mnohem spíše se podobal starosvětské selské jizbě než modernímu městskému pokoji.

Ovšem byly tu i věci, o kterých se ani naší selské světnici nikdy nesnívá: okna, umístěná ve hlubokých, po dvou stranách sedátky opatřených výklencích, nebyla zasklena tabulemi, nýbrž množstvím různobarvých sklených koleček, olovem spojených, jaké nyní vídáme leda v kostelích, a po stěnách byly zase tu a tam rozvěšeny jako ve zbrojnici divné, rozmanité

zbraně a kusy brnění, k nimž se družil i veliký malovaný štít, postavený v jednom koutě. Pravda také, že zařízení světnice, ač hostu z devatenáctého století pramálo imponovalo, přece zevrubnější jeho prohlídce všude jevilo snahu po okrase, někde i skvostnosti. Již sama cihlová podlaha byla sem tam posypána čerstvým kvítím, které vydávalo příjemnou vůni; pestrá ozdoba květů a ptáků byla vetkána do koberců na stěnách a namalována na jedné truhle, kdežto ostatní — jedinou jen barvou, ač každá jinou, natřené — měly alespoň pěkně propletené a všelijak okrášlené kování; almara a trnož prostého stolu byly divně, ale pěkně vyřezávané; a mohutná kamna, sice bez glazury, ale rozličnými barevnými hlinkami vypestřená, vypadala skoro jako malý hrad, jsouce na vrcholu korunována ozdobným cimbuřím.

Domšík vida pozornost, jakou host výtvoru staročeského hrnčířství věnuje, vysvětlil mu, že dal na místě dřívějšího začazeného krbu za pěkný peníz postaviti tato kamna, která nyní mnoho přicházejí do obyčeje.

„I tato skleněná kolečka dal jsem sobě vsaditi do oken," dodal s patrnou chloubou.

„Hezká jsou," pochválil nucené Brouček; „jenže to vypadá trochu jako v kostele."

„Ovšem, bývala dříve skleněná okna toliko v kostelích," pravil hostitel; „ale v nynější době někteří bohatší měšťané, nelitujíce velikého nákladu, pořizují sobě tuto drahocennou okrasu i ve světnicích."

„Sklo — sklo že je drahocenné?" žasl host. „Skleněná okna že si pořizují u vás jen boháči? Můj bože, copak dávají ostatní do oken?"

„Soudím podlé tvé řeči, že jsi byl v nějakých dalekých zemích, kde je sklo lacinější a proto skleněná okna v obyčeji; u nás však i v sousedních zemích nespatřil jsi donedávna v oknech domů ničeho kromě blan a mázder, pergamenu, plátna nebo rohoviny a dosud shledáš oken z drahých skelných koleček jen pořídku. Já sice nejsem veliký boháč, ale krásná tato vzácnost zalíbila se mi tou měrou, že jsem nelitoval obětovati pěknou částku svého statečku na skleněná okna ve světnici."

Pan Brouček si umínil, že se nebude již ničemu diviti; proto zavrtěl jen hlavou a prohodil: „Ale copak jsou platný v okně neprůhledné blány a mázdry? Vždyť i těmihle slepenými střípky těžko rozeznáš, co se děje na ulici."

„Chci-li to zevrubně viděti, otevru prostě okno," odpověděl Domšík a skutečně tak učinil.

Host byl nemálo překvapen divadlem, které se mu otevřeným oknem naskytlo. Spatřil pod sebou Staroměstské náměstí s těmi divnými domy, které si prohlížel již za úsvitu; ale nyní bylo širé prostranství mezi těmito domy všecko naplněno hustými zástupy lidu, valnou většinou ozbrojeného, jehož rozmanité oděvy slévaly se v takovou strakatinu živých barev, že z ní až oči přecházely. Ve směsi malebných rouch a různotvárných klobouků i čepic blýskaly se na slunci též okrouhlé přilby, pancíře, drátěné a šupinaté brnění, malované štíty, jakož i nesčíslné zbraně: jilce mečů, sekery, kování

samostřílů, hřebíky okovaných cepů, bodliny těžkých palcátů. Nad hlavami pak trčelo do vzduchu množství dlouhých oštěpů a tu a tam vlály korouhve pestré nebo černé s červeným kalichem. Na jednom místě, kde bylo viděti uprostřed zástupu černé řízy a bílé komže kněžské, vznášel se do výše na tenké dlouhé holi zářivý terč, obklopený kolem dokola lesklými paprskovitými cípy, že se podobal obrovské slunečnici. A živé to moře vlnilo se a vířilo, šumělo a hučelo: sterohlasý hovor a křik splýval s řinčením zbraní a hřmotem kroků v temnou vřavu, z níž chvílemi zřetelně vyráželo některé pronikavé nebo hřímavé zvolání.

Hostu šla z toho všeho hlava kolem a před očima dělaly se mu mžitky.

„Hle, vojsko naše," pravil pán domu, ukazuje jaksi pyšně dolů, „ozbrojené měšťanstvo pražské a pomocný venkovský lid. Vpravdě však toliko část našeho vojska; ostatek jest v ulicích, u bran i na zdech městských a Žižka s tábory stojí na hoře Vítkově, aby Zikmund nemohl tam se usaditi a tudy Prahu, vojskem křižáckým a královskými posádkami na hradě pražském i na Vyšehradě se tří stran již sevřenou, cele obklíčiti. Medle rci, hledí-li tento lid, jako by se bál jeho křižáckých rot?"

Host musel mlčky doznati, že ti lidé dole nevypadají jako bázlivci, ba přiznal se v duchu i sobě, že naopak nahánějí — alespoň jemu — důkladný respekt. Ale pak si v myšlenkách dodal, že arci svým divokým revolucionářským vzezřením a těmi šerednými zbraněmi mohou zastrašiti civilistu, ale nikoli řádné vojsko. Jen počkejme, až se proti nim zablesknou bodáky a zabouchají děla, ďasa pak pořídí s tím starým železným hamparátím, s těmi ponocenskými píkami a selskými cepy. Vždyť vidíš na první pohled, že je to všelijaká sebranka, která nemá snad o disciplině a vojenském držení ani potuchy. Ani tři nestojí tam v řadě, každý klátí rukama, jak mu libo, a vypíná třeba břicho místo prsou. Tamhle má jeden dokonce hrb jako chalupu na zádech a tuhle belhá s píkou šedivý dědek — to snad bude i naše domobrana vypadat onačeji! Vtom napadlo panu Broučkovi, že by mohl vlastně vědět, kterak to povstání proti králi Zikmundovi skončí. Mohl by se toho dočísti v každém českém dějepise. Jenže dějepisu zde nemá a v paměti své nalézá jen velmi povrchní a neurčitá data, z nichž podobá se jistotě jen to jediné, že slepý vůdce táboritů mnohokrát Němcům naklepal a sám nikým nebyl poražen. Ale zároveň mu přišla na mysl historka, kterak prý Žižka jednou, octnuv se v úzkých na nějaké hoře, podkovy koňům obráceně přikovati dal a za tmy unikl nepřátelům, kteří ho pak ani po stopách jeho koňstva stíhati nemohli. Kdož ví, nebylo-li to právě na té Vítkově hoře, neupláchne--li Žižka se svými tábory chytře Zikmundovi a nezůstaví-li Prahu samé sobě, které pak vojsko křižácké hračkou dobude?! Pan Brouček nyní velice žehral, že nedostalo se mu ve škole řádného poučení o domácích dějinách, a přísahal si, vrátí-li se nazpět do devatenáctého století, že popíchne Klapzubu k uveřejnění Zaslána v novinách, jímž vyzve český poslanecký klub, aby vpravil do nového liechtensteinského zákona školského odstavec,

že na českých školách má se vyučovati zvlášť důkladně dějinám husitským.

Janek od Zvonu ukazoval hostu některé vynikající hejtmany, kněze a jiné osoby v zástupech dole a k jeho dotazu vysvětlil mu, že onen paprskový lesklý kotouč, trčící na žerdi nad hloučkem kněží, jest velebná svátost. Pan Brouček, zavrtěv několikrát hlavou nad husitskou monstrancí, ptal se dále, jaké velení má to povstalecké vojsko, a když Domšík udiveně na něho pohlédl, učinil mu svou otázku srozumitelnější dodatkem, v jaké řeči husitští důstojníci (při tom titulu se pohrdlivě usmál) rozkazují svému mužstvu.

Ale tu Staročech teprve všecek ustrnul.

„Zda jsi pozbyl rozumu, že se takto tážeš?“ zvolal. „Jakou řečí by nám rozkazovali, ne-li naší? Rci, kde v širém světě hejtmanové vojenští velí jazykem, kterému lid jejich nerozumí?“

Pan Brouček si potichu povážlivě hvízdnul, ale poznamenal jen, že boj s řádně komandovaným a vycvičeným vojskem nebude hračkou.

Domšík přisvědčil, že bude zápasení asi perné pro velikou přesilu nepřátel, ale poučil hosta, že lid pražský není v díle válečném tak necvičený, jak se domnívá. Vždyť tu každý od malička učí se zacházeti se zbraní a měšťanstvo musí nejen hájiti svého města, nýbrž má odedávna i povinnost účastniti se u válečných výpravách zemských, při menších skrze najaté žoldnéře, při důležitějších však osobně. Již v panských bouřích za krále Václava nejednou musilo se chopiti zbraní a od smrti jeho podobá se Praha téměř stále vojenskému ležení; loni i letos dokázali měšťané svou statečnost v bojích s královskými posádkami na hradě pražském i na Vyšehradě a v tomto měsíci téměř co den svádějí vítězné šarvátky s vojskem Prahu obléhajícím. Také lid selský vycvičil se již v boji, a třeba měl jen cepy a sudlice, přece již několikrát se zdarem čelil silnějšímu a lépe ozbrojenému nepříteli. Z vůdců pak zvláště Žižka slavně se osvědčil, poraziv loni s třemi sty svého lidu dva tisíce bojovníků Švamberkových u Nekměře, letos v březnu stejně ohromnou přesilu pyšných železných pánův u Sudoměře a v květnu trojí vojsko královské u Poříčí na Sázavě.

Host přeslechl větší část těchto výkladů, anať jeho pozornost byla obrácena jinam.

Do světnice vrátila se totiž Kunka, nesouc jídelní nádobí a veliký sněhobílý, na obrubě vyšíváním a třásněmi ozdobený ubrus, i začala prostírati na stůl v rohu. Pan domácí prohlédl si teprve nyní dívku pozorněji a shledal, že je roztomilá.

Čtenářky, které snad pana Broučka s nevolí vřadily mezi zarputilé odpůrce dam, činí mu křivdu. Pravda, že si nelibuje v dámské společnosti, ale příčina toho spočívá spíše v jistých ohledech a formalitách, které s takovou společností bývají spojeny, nežli v dámách samých.

Tyto o sobě — ovšem, jsou-li krásné! — budívají dosti často, byť jen z odměřené dálky, sympatickou jeho pozornost, a kde nejde o dámy v přísném slova smyslu, kde tudíž dotčených ohledů a formalit není třeba, tu

dovede býti nejednou i roztomilým ve styku s ženskými. Přiznalť se tuším již ve svém cestopise na měsíc, že „vyvedl za mladých let leckterou hloupost“ a že dosud, „spatří-li švarnou holčici, leckdy neodolá pokušení vzít ji za kulatou bradičku nebo ji štípnout do červené tvářičky“.

Proč zůstal přesto panicem až do let velmi usedlých, nechci dopodrobna zkoumati. Najisto mohu tvrditi jen tolik, že ani nepřísahal věčnou věrnost nějaké zemřelé milence, ani nebyl odcizen nejsladším radostem života nevyléčitelným hořem zklamané lásky. Pro takové věci nemá smyslu. Skoro se mi zdá, že vedle představy mučednického křesla v parádním pokoji, před šálkem čaje s piškotem, v kole zábavných starých tet s falešnými kadeřemi a břitkými jazyky, věčného líbání ruky matince a klanění se na všechny strany, ustavičného prošení a děkování s povinným blaženým úsměvem, úslužného nošení všelijakých pokrývek a psíků, nutného rozjaření při nudných společenských hrách a líčeného vytržení při falešné hře na pianě, škrcení se v elegantní černi a nevyspání o plesích, útrat a sterého nepohodlí na krásných, nezapomenutelných výletech — že vedle představy celého toho předpeklí ženitby odstrašila jej od přístavu manželského hlavně obava před blouznivým vlnobitím citů, kterýmž nutno k cíli se proplaviti: tanulyť mu na mysli vzdechy a nyvé pohledy, kytice růží a milostné lístky, šepoty o liliích a hvězdách, klesání na kolena, horoucí přísahy a jiné podobné věci, o nichž se dočetl v románech. Konečně přiměla ho snad k celibátu vyhlídka do rozličných příjemností manželství samého; avšak tato věc je pro mne vůči spanilým čtenářkám příliš choulostivá, a proto nechci do ní, jak řečeno, vniknouti hlouběji.

Buď jak buď, kouzlu ženské krásy o sobě není můj hrdina nepřístupen. Ovšem, pro vděky tíhnoucí více méně k éternosti, jejichž nedostižný vrchol poznal na měsíci, neumí se nadchnouti; ale jinak má plné porozumění a uznání pro všeliké druhy ženského půvabu.

Nyní musil si však doznati, že dosud žádná dívka neučinila naň dojem tak všestranně příznivý, jako dcera Domšíkova. Tělo ani příliš štíhlé, ani nad potřebu boubelaté, než právě nejlepší; obličej mírně plný, lahodného útvaru a čisťoučké pleti; tvářinky líbezně ruměné a čerstvé jako broskev, přímo k nakousnutí; jiskrné hnědé oči; všecko zdravé a mladistvě pružné, — kdož by se tu podivil, že obstála před soudnou stolicí Broučkovou bez výtky jediné. Ba i starožitnou úpravu nejen že jí odpustil, nýbrž shledal naopak, že jí ty růžové šaty, v pěkných záhybech kolem ztepilé postavy splývající, v kyčlích zlatou páskou obemknuté a dole sobolinou lemované, ten řasnatý jasnomodrý pláštík, pod hrdlem stříbrnou sponou sepjatý, i ten věnec z různých třpytných cet a perel kolem hnědých kadeří sluší znamenitě, každým způsobem líp než moderním krasotinkám chumáče vlasů sčesané až do očí a neforemné podkladky šatů vzadu, což, nota bene, není můj, nýbrž páně Broučkův úsudek. Ostatně, kdo by chtěl poznati několik roztomilých ukázek staročeské módy, prohlédni sobě drobnomalby ve Štítného Naučení křesťanském a potom rozhodni sám.

Nikdo nebude míti panu Broučkovi za zlé, že přesléchaje výklady Domšíkovy, stále pokukoval stranou po dívce, úpravou stolu zaměstnané, a že sledoval svižné její pohyby s upřímným zalíbením. A když, setkavši se pohledem s jeho upřenými zraky, měkké dlouhé řasy sklopila a ještě živějším nachem v líci zahořela, tu bylo mu, jako by jiskry jejích očí také jeho krev byly zanítily mladickým ohněm.

Ještě potom, když světnici opustila, ovládal ho příjemný onen dojem tou měrou, že hostitel jen stěží dovedl obrátiti jeho pozornost na veliký kůl, který trčel na severní straně náměstí a jehož si pan domácí již za úsvitu povšiml.

„Vidíš-li tam na pranýři ty vlající cáry?“ mluvil Staročech. „Totě roztržená korouhev Čeňka z Vartenberka, zavěšená tam na potupu věrolomného pána, jenž nedávno ještě hlásiv se k obráncům kalicha nejhorlivějším a k odpůrcům krále Zikmunda nejkrajnějším, ve chvíli rozhodné pro mrzký prospěch své osoby a svého stavu věc naši opustil a v květnu hrad pražský nepřátelům zrádně vydal.“

„Vartenberka neznám,“ prohodil pan Brouček. „A což ostatní šlechta? Co Schwarzenberg?“

„Švarcenberka neznám zase já.“

„No ten, kterému patří Krumlov a Třeboň a bůhvíco všechno.“

„Krumlov a Třeboň nepatří Švarcenberkovi, nýbrž Oldřichovi z Rožmberka. I ten je zrádce ošemetný. Z počátku horlil také pro kalich, ale nyní stal se úhlavním jeho nepřítelem. Věz, nevěřím v upřímnost našich pánův. Mnozí přijali sice kalich, ale to většině jich nebrání, aby se nechýlili ve jho krále Zikmunda, téhož, který nejen se zapřísáhl vyhladiti učení Husovo, ale i prohlašuje, že zkrotí odpor náš, byť proto celou zemi zhubiti a české kraje jiným národem osaditi měl! A již opravdu svolal do zbraně proti nám celý svět. Jižť neběží pouze o víru, než o národ sám. A co činí v tu chvíli rozhodnou naše panstvo? Ty, kteří dnes jdou s námi, na prstech spočítáš. Ostatní hledí nečinně na boj náš nerovný aneb stojí před Prahou po boku Zikmundově, v ležení našich vrahů. Zdali takto jednati mohou Čechové praví a upřímní? Ó věř, našim pánům není nade vše čest a dobro národa, ale vlastní zisk, a kde uvidí prospěch svého stavu, tam hotovi budou i s cizím nepřítelem spolčiti se proti lidu svému.“

Pana domácího nudila již ta staročeská politika, a proto raději odstoupil od okna, které Domšík poté zavřel.

„Máš zajisté již hlad?“ pravil k hostu. „Nevím, jak ti budou chutnat po cizozemských naše krmě české. Rád-li jíš kuru?“

„Kůru!“ zvolal v ustrnutí host.

„Proč se divíš? Zdalis také zapomněl, jak se jmenuje drůbež, která sedá na hřadách a s kokotem neboli kohútem běhá po dvoře?“

„Á — slepice?“ pravil pan Brouček, jehož obličej se rázem rozjasnil. „Už jsem se skoro domníval, že snad žvýkáte —“ Nechtěl ani v myšlenkách šerednou představu doplniti; vždyť byla skoro horší než kuchyně měsíční.

„Slepice neboli kura,“ potvrdil Domšík. „Ale neboj se staré, houževnaté slepice; budeš míti kuře. Ačkoliv odraný žák ve starém kratochvilném skládání podkonímu se chlubí:

od stravyť sě mámy pyšně,
masa, kur dosti přielišně —

vím, že se nemohu před hostem pyšniti sprostým kuřetem.“

„Kuře že je sprosté jídlo? To slyším ponejprv. Pro mne je kuřátko znamenitá věc!“

„Za nynějších bouřlivých dob a v tom obležení nemůžeme si vybírati. Drahota jest náramná. Dříve bývalo kuře za půl groše —“

„Za půl groše!“ žasl pan Brouček. „Příteli, nech špatných vtipů!“

„Tobě i půl groše jest mnoho, pravda-li? V cizích zemích jsou asi kuřenci ještě lacinější. U nás nyní stojí na trhu celý groš!! Já chovám arciť kury na dvoře. Však lepších věcí mnohdy ani na trhu nedostaneš. Neplatit‘ u nás v těchto dnech staré přísloví: ‚Pán peníz všady jest.‘ Dobře, že kuřata rád jídáš. Hanbím se ti říci, že máme druhou krmí lososa.“

„Lososa!“ vzkřikl rozradovaný host. „Lososa! Toť bude knížecí tabule!“

„Ještě se mi posmíváš!“ vyčítal hostitel.

„Já že se ti posmívám? Snad ke všemu neřekneš, že je také losos sprosté jídlo? Já sám jedl lososa jedinkrát ve svém životě, a to ještě při takovém hloupém banketu, kde se člověk pro samé oslavování ani k pořádné porci nedostane.“

„Toť nepodobno k víře!“ zvolal hostitel v úžasu. „U nás jest lososů tak hojně, že sobě i čeleď vymiňuje, aby jí lososina nebyla dávána k obědu častěji než dvakráte za týden.“

„Můj bože, toť žijete bezpochyby jako v té báječné zemi, kde pečení holubi lítají do úst a víno teče řekami,“ podivoval se radostně host, jemuž sliny sbíhaly se v ústech.

„Vhod jsi mne upamatoval. Co chceš píti? Mám dobrý med.“

„Med!“ vyrazil ze sebe pan Brouček, jehož obličej se mžikem opět zaškaredil.

„Domácí medovinu. Doufám, že ji pochválíš.“

Host zatřepal odmítavě rukama a pak je sepjal k dojemné prosbě: „Proboha tě prosím, příteli, už nikdy přede mnou ani to slovo nevyslov! Čítal jsem o té vaší — je mi špatně už při pouhém jménu. Důkladně jsi mi toho lososa zkazil. Věř mi: spíše bych se napil třeba i — vody!“

„Nepiješ-li rád med, pošlu ti pro jiný nápoj. Ráno jsi pravil, že jest ti chmelovina milejší vína; pošlu tedy pro pivo —“

Pan Brouček sebou prudce trhnul, oči se mu zajiskřily, ruce chopily se rukou Domšíkových a z úst vyhrklo: „Tedy ho máte?“

„Pivo? Ovšemže máme, pražské i svídnické, bílé, staré —“

„I ať jakékoli, jen když ho máte! Teď je vyhráno, příteli! Vždyť jsem už

myslil, že se tady k němu nedostanu.“

„Pošlu Kedrutu do Pekla.“

„Do pekla?“ otázal se udiven host, ačkoliv mu zároveň hlavou kmitla myšlenka, že tam jmenovaná skutečně patří.

„‚V pekle‘ nazývá se pivovar v příční uličce za mým domem,“ vysvětlil Domšík. „Je v té uzoučké, věčně tmavé uličce vpravdě jako do podsvětí zapadlý, ale vaří v něm dobré staré pivo.“

Pán domu vyšel, aby poslal pro nápoj, a Brouček, mna si ruce, opakoval radostně: „Mají ho!“

V tu chvíli zapomněl na husity, na Zikmunda, na obležení, na všeliká strádání a nebezpečenství, která mu hrozila v patnáctém století, a proměnlivý jeho rozmar, již zjevem staročeské krasavice napravený, nabyl opět jasnějších barev.

Po chvilce vrátil se Domšík do světnice s manželkou a dcerou, kteréž přinášely pokrmy na stůl. Pan Brouček všiml se teď i Mandaleny a shledal, že je to statná paní pěkné dosud tváře, jíž slušel právě tak jako dceři starožitný oděv a zvláště veliký bílý závoj, v malebných záhybech kolem hlavy upravený a bílou páskou k čelu připjatý.

Kunka přinesla ještě vodu v medenici s ručníkem a mlčky držela obé před hostem, který chvilku v rozpacích na to pohlížel a pak pravil: „Ó děkuju, umyl jsem se již v komořici.“

„Divný způsob, mýt se v jídelně!“ řekl si v duchu, ale vida, že ostatní jen ruce si opláchli, změnil svůj úsudek: „Podívejme se! Oplachujou si ruce u tabule jako vrchnost; jenže to vrchnosti tuším dělají po jídle.“

Hostitelé pobídli hosta ke stolu a postáli chvilku v tiché modlitbě. Pan Brouček uznal sice za slušné následovat jejich příkladu, ale modlil se jen rukama, prohlížeje si zvědavě ustrojení staročeské tabule. Jeden ubrus pokrýval vrch stolu, druhý ovázán či snad lépe obvěšen byl kolem dokola, splývaje v bohatých záhybech od okraje stolního téměř až k podlaze. Na stole stály čtyři cínové talíře a několik podivných nádob větších i menších, jedna s polévkou, jiná se solí, jiné s rozličným pečivem. Kromě toho ležely na stole čtyři lžíce, podobné spíše hlubokým lopatkám, a dva nemotorné nože. Konečně všiml si host ještě malovaného tatrmánka, který, na stropě tenounkým drátkem zavěšen, vznášel se nad prostředkem stolu jako nyní někde na venkově holubičky z pouchu a pestrých cetek nad kamny. „Trochu jako za stará o selském posvícení!“ shrnul host v duchu výsledky svého pozorování, zakončuje křížem líčenou modlitbu. „Stůl v koutě u stěny, lavice, takové sprosté talíře! A Kunka byla notně roztržitá: místo dvou ubrusů měla raději položiti ubrousky na stůl, a na vidličky také zapomněla!“

„Dobré chutnání přeju,“ pronesl sedaje.

Ostatní pohlédli naň, jako by dobře nerozuměli, a Domšík pravil s úsměvem: „O naši chuť neměj starostí; jen bude-li tobě chutnat.“

„Tuto jest okřín s polévkou,“ ukazovala domácí paní. „Však naliju ti

raději sama.“

„Ó děkuju,“ šeptal pan Brouček, ochotně dopouštěje, aby mu nalila vrchovatý talíř polévky, jejíž vůně se mu slibně zamlouvala.

„V cizině jsi zajisté uvykl jídati z taléře,“ soudil Domšík. „U nás dosud mnozí jídají z okřínů a za dřívějších dob masité pokrmy kladli prostě i na pečené placky.“

Host pustil se do silné polévky a shledal, že má chuť sice trochu nezvyklou, ale výbornou. Litoval jenom nepraktického tvaru lžíce, který mu jedení nemálo ztěžoval.

„Nuže, chutnala ti, milý hosti?“ tázala se Mandalena, když dojedl. „Chceš-li, naliju ti ještě jednou.“

„Ó děkuju. Je znamenitá!“

Pan Brouček vyprázdnil i druhý vrchovatý talíř s plnou chutí. Rozehřáté tváře leskly se mu krůpějemi potu a libým uspokojením.

Postrádal nyní jedině ubrousku. Byl z devatenáctého století zvyklý uvázat si po každé před jídlem pečlivě kolem krku čistý ubrousek s cípy trčícími vzadu v podobě velikých bílých uší a tato stolní toaleta bývala nejmilejším jeho výkonem. Zde však neměl ani, čím si otříti ústa. Tu zahlédl, kterak hostitel k dolejšímu, kolem stolu obvěšenému ubrusu se nahnul a v jeho záhybech rty sobě osušil.

„Ah, takové to je!“ řekl si host s úsměvem. „Nedělají tu velkých okolků. Nuže, nebudu se také ostýchat.“

A pomohl si stejným způsobem.

Hůře bylo s pečenými a již rozkrájenými kuřaty, která následovala. Domšík pobídl hosta, aby si bral. Ten přitáhl lehce k svému talíři jeden z obou nožů na ubruse ležících a dával pohledem, pátravě po stole těkajícím, na srozuměnou, že přece nemůže hrábnouti do mísy rukou. Ale hostitelé se nedovtipovali. Nezbylo mu tedy než přímo požádati: „Prosil bych o vidličku —“

„Vidličku?“ opáčil Domšík s podivením. „Kunko, přines hostu z kuchyně vidlici! Proč váháš? Přines ji, an si toho přeje.“

Dívka přinesla něco, co se mohlo spíše nazývati vidlemi.

„Děkuju,“ pronesl ze zdvořilého zvyku host, ale s úžasem bral do ruky mohutné, těžké držadlo, z něhož vybíhaly dvě dlouhé, silné, železné vidlice.

„Tyť ustavičně prosíš a děkuješ jako žebrák,“ pokáral ho vlídně Janek od Zvonu. „Jsi naším hostem a vším, čeho si přeješ, posloužíme ti ze srdce rádi. Nepros tedy a neděkuj za každou malichernost.“

„Prosím,“ zašeptal nenapravitelný host, v rozpacích otáčeje nestvůrný nástroj.

Ohromná vidlička rozkračovala se nad mísou jako Kolos rhodský a chvíli trvalo, než zachytila jednou nohou nemotorně křídlo kuřátka. A pak zase křepčila na talíři tak nejapné, že byla obava, aby si pan Brouček nevypíchl

oči.

Cítil, že zraky ostatních s podivením na něm spočívají, a stával se tím nemotornějším, když tu zpozoroval, kterak Domšík druhé křídlo prostě rukou z mísy vylovil a také jen pomocí rukou a zubů obírati počal.

„A pro pána krále!“ — rozbřesklo se mu v hlavě — „jedí holýma rukama jako divoši! Tohle je patrně jen veliká kuchyňská vidlička pro napichování a rozkrajování celé pečeně. — U stolu slouží jim místo vidliček prsty! — To je přece trochu mnoho. Ačkoliv — jinak — alespoň při kuřeti — je to skorem praktičtější než se párat s vidličkou a nožem, které beztoho člověk, je-li pozván do nějaké škrobené společnosti, při nynější převrácené módě neví, jak vzít do ruky.“

Odloživ nemotornou vidlici, činil jako hostitel a shledal, že výtečně pečené kuře husitských dob chutná právě tak dobře jako moderní, třebaže bylo jedeno bez vidličky.

Vtom pootevřely se s vrzotem dveře a jimi vztáhly se do světnice dvě vyzáblé, žluté ruce s velikým džbánem. Postavivše jej na podlahu, rychle opět zmizely.

„Viz, jaký strach má z tebe naše Kedruta!“ zvolal Domšík a ostatní smáli se s ním. „Musíme si posluhovat sami.“

„Hloupá baba!“ poctil ji potichu pan Brouček.

Pán domu nalil do dvou pohárů a vybídl hosta: „Ve jméno boží, připijme si na zdraví, milý Matěji!“

Pan Brouček přiťukl si, ale nenapil se jen tak ledabylo. Vždyť byl to okamžik předůležitý. S radostí přijal zvěst dříve, že mají středověcí Čechové také pivo, ale zbyla ještě závažná otázka, jaké. Nejsou-li to nějaké starodávné kalné patoky. Pil tedy s pozorností a rozvážností, příslušící tomu důležitému okamžiku. Ze zvyku otřel nejprve okraj poháru, pohladil nádobu a vznesl ji proti světlu; ale poněvadž byl pohár neprůhledný, postavil jej zase, učinil dnem jeho po stole kruhovitý pohyb a zdvihl jej teprve k pití; pil s okem přimhouřeným, zvolna, maje v obličeji výraz vážné soustředěnosti a napjaté zkoumavosti; po prvním doušku učinil malou přestávku, v níž držel pohár trochu od úst, a zavřev oči docela, okazoval v nepohnuté tváři tajemnou hloubavost sfingy; tak setrval několik okamžiků a pak napil se po druhé, po čemž pootevřely se již oči a na líci zjevil se mnohoslibný zásvit; hned nato přisadil pohár do třetice k ústům a pil, pil nyní bez přetržení, zdvíhaje nádobu i hlavu výše a výše, až obrátil se pohár dnem vzhůru a hlava co nejdále nazad, oči pak jako ve zbožném vytržení k nebesům, že bylo viděti skoro jen bělmo jejich. Konečně postavil prázdnou číši rázně na stůl, přejel si rukou žaludek, chvilku obracel jazyk v ústech, zamlaskal rty, a upíraje na Janka od Zvonu nadšený pohled, ulevil si táhlým: „Ááááá! To je pivko! Všechna čest a sláva! Ten váš pekelný sládek vaří opravdu čertovsky řízný nápoj.“ A znovu pomlaskával jazykem a rty.

Ostatní stopovali jeho složitý pijácký výkon s úsměvem a Janek prohodil nyní žertovně: „Těší mne, že ti chutná. Ale slyš, tyť bys dobře se hodil za

koštéře.“

„Za koštéře? Copak je to?“ ptal se Brouček.

„Kdo se živí tím, že vinárníkům vína okouší.“

„A to je znamenitá živnost! Ale bezpochyby jen žertuješ?“

„Nežertuji. Vždyť jeden můj strýc jest koštéřem vín a živí se tím velmi dobře. Žertem říkáme, že nosí štít svého řemesla na obličeji, čemuž bys porozuměl, spatře barvu jeho tváří a nosu. Avšak jest k umění tomu potřebí velmi citlivého jazyka a nemalé zkušenosti.“

„A jsou také koštéři piv?“

„Nejsou. Piva nejsou tak vzácná ni rozmanitá a dovede je rozeznati každý.“

Pan Brouček neřekl nic, ale pomyslil si, že se Janek náramně mýlí. Byl nyní v náladě skoro výtečné. V uchu zvonil mu stále refrén „Kde se pivo vaří, tam se dobře daří“ a v myšlenkách si pravil, že by si již ani nezoufal, kdyby mu třeba bylo souzeno, aby v tom patnáctém století nadobro uvízl. Arci, musel by si zvykat na mnohé nepohodlí a zvláště to povstání proti Zikmundovi je prožluklá věc; ale každá vojna má svůj konec a v pokoji by se tu snad přece nežilo špatně. Pivo znamenité, kuchyň dobrá, kuře za půl groše — toť by se mohl míti jako prelát. Zejména kdyby mu neušel poklad krále Václava! Ale i bez toho by se nějak uživil, zvláště při té báječné láci. Mohl by si třeba zaříditi koštéřství piv — však by starým Čechům ukázal, jaký rozdíl je také mezi pivem a pivem a k jaké citlivosti může i v tom směru jazyk cvičený vyspěti. A v nejhorším případu dá se třeba i na koštéřství vín. Ve vínech se sice příliš nezná a je trochu stár; ale snad není přece zmeškáno a při pilném cviku mohl by za půl roku dostati za vyučenou. Provozoval by to řemeslo opravdu s chutí a možná, že by si za několik let vydělal na nějaký domek nebo by se mohl také do některého přiže ——

Tu se pan Brouček přece zarazil. Bylať neobyčejná věc, že třeba jen myšlenkou zavadil o ženitbu. Zažehnal sice satanáše, ale zraky jeho hledaly opět Domšíkovu dceru, na kterou byl pro vážné záležitosti svého žaludku a hrdla pozapomněl.

Přinášela právě velikou nádobu s lososinou, a stavíc ji na stůl, přívětivě ho pobídla: „Beř sobě, milý hosti, a chceš-li šalše, tuto miska šalešná.“

„Šalše? Copak je to dobrého?“ ptal se host.

„Říkáme také omáčka.“

„Ach tak! Tedy šalše. To si musím pamatovat. Jsem omáčkář.“

„Naučil jsi se zajisté ve světě rozličným cizím jazykům?“

„Abych se přiznal, příliš mnoho jich neumím. Nemám hlavu na řeči. Ale německy umím bohudíky jakž takž.“

„Proč pravíš bohudíky?“

„Člověk má přece bohu děkovat za každou řeč, kterou umí. A zvláště za němčinu. Neboť té potřebujeme při každém kroku.“

„Co zase pravíš?“ vpadl do rozmluvy Domšík. „Německé řeči že

potřebujeme při každém kroku? Kdo jí potřebuje? Nemá jí potřebí ani sedlák a robotěz v českém kraji, ani zeman ve své tvrzi a pán na svém hradě mezi lidem českým, ani český měšťan, ať řemeslník nebo kupec, leda by mu bylo vyjížděti za svým obchodem do Německa, a kolik je takových?“

„Zase přichází se svou politikou!“ — zlobil se v duchu Brouček, jenž se oddal právě s pietou vzácnému požitku výborného lososa. — „Jako by nemohl mluviti o povětrnosti, o jídle a pití, o bytě a jiných rozumných věcech!“

„Proč tedy pravíš, že potřebuješ německého jazyka?“ hartusil Janek od Zvonu dále. „Snad v Míšni nebo v Rakousích nebo kde jinde jsi přebýval mezi Němci, ale nikoliv u nás!“

Pan Brouček rozmrzel se již na rušitele lososích požitků tou měrou, že zapomenuv docela na století, v němž se nalézal, ostře si vyjel: „Prosím tě, komupak to povídáš? Myslíš snad, že neznám Prahu? Jen se projdi po Příkopech, nebo si sedni do tramvaje, nebo zajdi do Městského parku, do Stromovky, kamkoli na živější místa, a všude uslyšíš němčiny, až tě budou uši brnět. Paničky a slečinky na ulicích skoro ani jinak nemluví než německy. Vždyť každá chce ukázat své vyšší vzdělání a každý moudrý český otec posílá své dcery do německých škol, ústavů, klášterů, ne-li doma, alespoň za hranice. Pravda, že němčina po nějaký čas ustupovala, ale nyní němčí se zase o překot nejen v Praze, nýbrž i na venkově. Znám to z vlastní zkušenosti i z vypravování jiných. Alespoň v honoračním kumbálku za šenkovnou potěšíš se i v nejbídnější vesnici druhým zemským jazykem.“

Mohl volně domluviti, neboť posluchačstvo bylo úžasem všecko ztrnulé. Teprv po chvíli zvolal Staročech: „Ej, hlava mi se mate tvými nemoudrými slovy. Řeč pleteš jako rohoži. Jak můžeš hovořiti o Čechách, proživ celý věk v cizině?! Snad ti někdo vypravoval, jak u nás dříve bývalo, a tu ještě pravdu se lží smíchal. Pravda jest, že u královského dvora jazyk německý záhy byl oblíben; pravda, že i panstvo v cizině sobě libovalo, dávajíc hradům svým i sobě jména německá a po cizích obyčejích dychtivě se opičíc; pravda, že zaslepení králové naši cizozemce valem do země uváděli a hýčkali, až města větší všecka v područí Němců se dostala a sama část měšťanů českých k hovoru a mravu cizímu chýliti se začala, kterýmiž příčinami již již se podobalo, že jazyk slovanský i v zemi této bude vyhuben jako v krajinách severních. Ale věci obrátily se jinak. Lidu selského cizota se nedotkla a pravda není, že by kdy v českých vesnicích německý hovor byl se ozýval; také zemané a rytíři, lepší v tom panstva vyššího, zůstávali vždy Čechy věrnými a někteří, jako šlechetný rytíř Štítný, i knihy jazykem českým skládali, lásku k němu budíce a proti cizotě hlasů svých pozdvihujíce; i v městech vzmáhali se Čechové víc a více proti cizozemcům, kteří počtem vždy slabší, toliko svým bohatstvím, svými výsadami, zpupným násilím a přízní královskou svoji moc nepřirozenou zachovati sobě na čas dovedli, ale posléze všude pravým dítkám té země musili ustoupiti. Toho již od let nebylo, aby kdo, jako starý kronikář při

korunování krále Jana před sto lety, říci mohl, že v ulicích pražských více německého nežli českého mluvení bylo slyšeti, a holá nepravda jest, co jsi pravil, že by čeští Pražané své dcery do německých škol a klášterů posílali —“

„Nikdy bych se neučila jazyku našich úhlavních nepřátel!“ zvolala Kunka ohnivě.

„Kdyby potřebí bylo, aby prostá dcerka měšťanská cizí řeč uměla,“ pokračoval její otec, „dal bych ji učiti latině nebo kterékoli jiné řeči, ale nikdy jazyku, který všude pohrdavě nad náš se vypíná a jej zahubiti usiluje. Což by zaplesali naši nepřátelé, kdybychom sami jejich řeč dítkám svým vnucovali, kterouž oni násilím a lstí v Čechách panující učiniti marně se snažili. Tuť bychom sami zhoubcům svým proti sobě pomáhali; neboť kdyby zase moci nad námi dosáhli, mnohem snáze by lidi nestatečné a pošetilé mezi námi, německy již umějící, cele k sobě přichýlili a v bídné odřezance převrátili. A vždy, šíří-li se valně v lidu známost jazyka cizího, kazí se tím a hyne jazyk domácí, jakož jsme i v Čechách poznali. Protož Hus velice horlil proti dvojení řeči a napsal: ‚Věrně, jako Neemiáš slyšav, ano dítky židovské mluví odpolu azotsky a neumějí židovsky, proto je mrskal a bil: též nyní hodni by byli mrskání Pražané i jiní Čechové, jenž mluví odpolu česky a odpolu německy.‘“

„Můžeme se chlubiti, že panny a ženy české vroucně lnuly a lnou k jazyku mateřskému, pilně čítajíce v naučeních Štítného a jiných knihách českých a dychtivě přijímajíce učení kazatelů českých, zvláště mistra Husi, který jim svoji Dcerku sepsal a ještě ze žaláře kostnického před smrtí srdečná pozdravení vzkazoval,“ mluvila dívka, všecka uzardělá horlivým zápalem.

„To je všechno hezké,“ ozval se znovu host. „Ale němčina je přece druhý zemský jazyk a pak tu máme rovnoprávnost.“

„Jazykem České země jest drahý náš jazyk svatováclavský,“ důrazně odvětil pán domu. „Skrovní počtem Němci jsou tu pozdní přistěhovalci a na nich bylo naučiti se řeči národa, který je pohostinně přijal. Leč oni myslí naopak. Však my je proto vyhladiti nechceme. I nyní za obležení dopouštíme Němcům, k učení Husovu se hlásícím, aby bez nátisků v Praze přebývali a služby boží jazykem svým konali. Však těch je hrstka nepatrná. Ostatní nechtí se spokojiti rovným právem s námi, ale chtějí námi vládnouti. Věř, že mezi nimi a námi není žádného srovnání v míru, poněvadž oni nikdy neustanou po panství nad námi bažiti a nás k obraně nutiti. Viz jen, kterak si vedli v Praze! Nové Město a Hradčany byly od svého založení české; i Menší Město, do něhož král Otakar místo Čechů násilím vypuzených Němce uvedl, přirozeným během věcí v moc Čechů se vrátilo; avšak na Starém Městě bohatí přistěhovalci němečtí do nedávna houževnatě se drželi panství neprávem nabytého, zpupně a krutě utiskujíce četnější obyvatelstvo domácí. O všecky úřady a konšelství se dělili, pravého Čecha mezi sebe nepouštějíce; knihy městské jen německy vydávali;

německými žoldnéři lid český strašili; Čech cizím jazykem souzen býval na radnici, odkud vyhostili každé slovo české. Co krušného úsilí stálo, než tu Čechové domohli se svých práv přirozených!

Darmo nařídil spravedlivý císař Karel, že na soudech městských má se jednati česky a že pouzí Němci příště konšely býti nesmějí; Němci dovedli zmařiti toto nařízení, ani do knih svých městských jeho nezapsavše. Ještě před osmi lety byli konšelé téměř samí Němci a měli smělosti dostatek protiviti se pomocí najatých oděnců německých náboženským snahám českého obyvatelstva, avšak již marně. Dali sice v bouři pro odpustky stíti tři české jinochy, ale rozhořčení lidu odstrašilo je od jiných činů násilných a také útok jejich na Husa i na Betlem zůstal planým náběhem. Důrazné pak stížnosti obyvatelstva českého pohnuly krále Václava, že rozkázal, aby příště polovice konšelů byli Čechové, polovice Němci. Ale tu ještě podrželi němečtí konšelové tolik moci, že mohli jedva dvě neděle potom zchladiti své záští na dvou nejhorlivějších vůdcích českého měšťanstva, vydavše katu mého otce nebožce a —“

Nedokončil, poněvadž pan Brouček leknutím upustil lžíci s chutnou lososí šalší na podlahu.

„Jakže? Tvůj otec byl — byl odpraven?“ vyrazil ze sebe.

„Byl z rozkazu konšelů před sedmi lety sťat spolu s Čeňkem kraječem.

„A to jsem se dostal do pěkné rodiny!“ trnul host a hned mu napadlo, že snad má na těle šaty popraveného. Otřásl se ošklivostí i hrůzou a zdálo se mu, že na svém starožitném oděvu pozoruje krvavé stopy.

Ale Domšík pokračoval: „Zemřel jako mučedník pro svou příchylnost k učení Husovu a jazyku českému.*) Chovám věrně jako svatou památku šat zkropený drahou krví, který jsme svlékli s mrtvoly ku pohřbení nám vydané.“

*) Tato slova potvrzují domnění Tomkovo, že Jan Ortlův od Bílého zvonu, jinak Domšík řečený, a Čeněk kráječ suken sťati jsou „neznámo pro jaké viny, právem neb neprávem přičítané, ano zdá se, že dílem z podnětů stranických, třeba poněkud i z národního záští Němců proti Čechům. Dle jmen soudíc byli sťati oba Čechové“. Čtenář, který zajisté věří Jankovi od Zvonu, odstraní sobě i výhrady „zdá se“, „dílem“, „třeba poněkud i“ opatrného historika.

„Tyhle šaty nejsou tedy po něm?“ oddechl si pan Brouček, zarývaje dosud ruce do kloku, jako by jej chtěl strhnouti a odhoditi daleko od sebe.

„Nikoli; ty jsou po mém dědu. Roucho mého otce nebožtíčka ani by se nehodilo na tebe, poněvadž byl vysoký jako já.“

Po chvilce hovořil Janek od Zvonu dále: „Onen skutek ohavný byl koncem německého panství v Praze. Král Václav ssadil všecky tehdejší konšely a od té doby nabyli Čechové rozhodné převahy i na radnici staroměstské. Když pak lid český po upálení mistra Jana svatým hněvem

vzplanul proti jeho odpůrcům a po smrti krále Václava zbraně se chápal proti Zikmundovi, tu Němci pražští houfně prchali z Prahy k němu, doufajíce, že s vítězným vojskem královským v město dobyté se vrátí a znovu krutým jařmem spoutají národ povalený; však i pozůstalé, kromě hrstky těch, kteří přijali učení Husovo, musili jsme sami vypověditi z města, abychom neměli ve vlastním středu tajné i zjevné spojence nepřátel. Nyní čekají tam venku v ležení královĕ jako vlci hltaví, aby se v patách křižáků vrhli mezi rozvaliny a mrtvoly udolané Prahy, — ale věřím pevně, že Bůh spravedlivý ochrání nás a v dým obrátí všecky naděje jejich!“

Vyprázdněný talíř zbavil pana Broučka nudné a nechutné rozprávky. Mandalena opět pobízela hosta, chutná-li mu; on pak chválil vřele a na očitý důkaz nakládal sobě, pokud talíř stačil. V duchu však si stěžoval: „Ten potrhlý výstředník mi skoro pokazil celou chuť. Musí se vytasit zrovna při jídle s katem a stínáním!“

Leč vpravdě byla chuť jeho dosud dobrá a výbornost pokrmu a nápoje brzy mu vrátila i dobrou náladu.

A když potom dívka hostu s lahodným úsměvem nabízela — patrně za desert — ještě na vybranou „pirohů“, nadívaných „roháčků“, konfektů z Rudolfovy apotéky U lilium (tehdáž prodávalo se cukroví v lékárnách) a „varmuže“, byl již tak rozjařen, že se vzmohl i na galantní slova: „Nejsem přítelem sladkostí, ale vám nemohu odepříti. Nu, vezmeme si třeba té varmuže. Vypadá po čertech lákavě.“

„Toť z jablek a jiného ovoce,“ vysvětlovala Kunka.

„Učiněná mana!“ liboval si host. „To jste vy sama připravovala, slečno?“

„Kdo —? Co pravíš?“

„Tos ty sama uchystala?“ váhavě opravil se host a pomyslil sobě: „Hle, co v devatenáctém století je třeba okolků a času, než si vymůžeš sladké tykání, a tady to jde ihned na první setkání, samo sebou!“

Kouzlo ženské krásy! Ty věčně vítězné, proti němuž nechrání ani talár filosofický ani žíněné roucho askety, ni halena žebrácká, ni šediny stáří, nic, nic na světě tom — proč bychom zapírali, žes opředlo také pana Broučka navzdor jeho usedlosti a pokročilým letům, navzdor obavám a starostem, kterými jej obklopoval temný, divoký středověk!

Stavíc okřín s varmuží opět na stůl, dotkla se náhodou ručka děvina ruky hostovy a ten kratičký teplý styk sladce rozplamenil jeho krev.

Sladkost po varmuži sdružila se s pocitem ještě medovějším, oči se blaženě mhouřily a čelem snulo se pásmo růžových myšlenek: „Starý je sice hodně potrhlý a ta historie s jejím dědečkem také se mi pranic nelíbí — ale ona za ně nemůže. A je to děvče jako lusk, hezké, zdravé, milé, umí vařit a hledí si domácnosti; není jako ty naše fifleny, které umějí jen břinkat na piano… K tomu jediná dcera… A barák je slušný, dvoupatrový, solidně stavěný, arci hodně po stáru a zanedbaný až hanba, — ale až bych položil nové podlahy, vybílil a vymaloval pokoje, zvenku otloukl všelijaké ty hlouposti a dal na průčelí nějaký veselý nátěr, byl by to švihák mezi těmi

staročeskými budníky. Jenom kdyby to povstání bylo brzy u konce. Je-li mi souzeno, abych tady v tom patnáctém století zůstal, kdo ví — kdo ví, co bych neudělal… Příliš stár ještě nejsem… To koštérství vín by nebylo taky špatné… Hm, hm…“

Z příjemných dum nemile ho vyrušil Domšíkův hlas: „Jsi-li nasycen, milý hosti, vyjdeme do města.“

Ač byl pan Brouček syt, nechtělo se mi nikterak od stolu, z milé společnosti, do divoké husitské Prahy.

Vhod otřáslo jím nehorázné kýchnutí, i pravil vstávaje: „Vida, následek toho průvanu v komořici. Ulovil jsem si rýmu. Bude skoro lépe, když zůstanu doma a ještě se trochu v posteli vypotím.“

„Začínáš-li zase žerty nehodné? Věz, že nyní chvíli co chvíli očekáváme boj rozhodný. Žižka, usadiv se na Vítkově hoře, zmařil úmysl králův Prahu obklíčiti a hladem udolati. Pravil jsem ti, že jest nyní u nás draho a že nelze dostati vzácnějších věcí; ale chleba a jiných obyčejných potřeb — kromě soli — máme hojnost, ano zatím vojsko křižácké trpí nedostatkem i nejvšednějších pokrmů. Proto Zikmund snad již dnes, snad zítra odhodlá se k útoku, k jehož odražení bude nám potřebí rukou všech, — a tu bys chtěl v posteli lenivě si hověti?“ přísně mluvil Domšík a jeho slova padala ledovou sprchou na milostně roznícenou hlavu hostovu.

Již si jedva povšiml spanilé Kunky, kteráž mu s přívětivým úsměvem opět medenici k umytí rukou přinesla.

Když krátkou modlitbou oběd skončili, odvedl Domšík hosta stranou a pravil, ukazuje na zbraně po stěně rozvěšené:

„Vol sobě zbraň, tuto jich máš dosti na výběr.“

O bože, to byl zcela jiný výběr nežli před chvilkou: místo lákavé varmuže, pirohů a roháčků hleděly tu na pana Broučka strašné nástroje válečné, na nichž domníval se viděti tu a tam stopy uschlé krve.

Blýskaly se tak děsivě, že přece ještě ucouvl a zakoktal: „Ale snad — snad bych mohl posluhovat u raněných v nemocnici — nebo — nebo psát v nějaké vojanské kanceláři — mám dost pěkný rukopis —“

„Nyní potřebujeme jen těchto per,“ odpověděl s důrazem Domšík, udeřiv rukou na svůj meč. „A raněné ošetřují naše ženy a panny; to není práce pro muže. Nuže, již vol — snad tento řemdih?“

A zatočil palicí s dlouhými železnými bodlinami tak bez okolků, že pan Brouček leknutím uskočil.

„I děkuju,“ vypravil ze sebe, „— abych se tím snad popíchal sám!“

„Nuže, tento samostříl, — jsi-li dobrý střelec.“

„Ne, nikdy jsem nezastřelil ani vrabce.“

„Či snad tento meč?“

„Nerad bych se vláčel s takovým závažím, — vždyť bych to ani neunesl.“

„Rci tedy, co chceš. Snad tuto sudlici?“

„I dej mi ji tedy spánembohem!“ pravil s povzdechem resignace pan Brouček, přijímaje dlouhý oštěp, s železným hrotem a dvěma háky pod

ním. Vypadal pro něho ještě nejmíň děsivě, poněvadž mu připomínal nejneškodnější zbraň na světě: ponocenskou halapartnu.

„Chceš-li také brnění a přilbu?“ tázal se dále jeho mučitel.

„Bodejť bych se ještě potil a pachtil v takovém železném hrnci! Mám dost na téhle kukani.“

„Pancíř také nechám doma, ale přilba bude dobrá,“ soudil Staročech a zaměnil svou čapku okrouhlou helmicí.

Ženské zatím sklidily se stolu a přistoupily k nim.

„Ach, že nesmím jako táborky po boku vašem do boje,“ povzdechla si dívka.

„Pro tvou ruku není zbraň,“ pravil jí otec. „Ty nejsi tak otrlá a tvrdou lopotou otužilá jako naše venkovanky. Všakť nás mužů v Praze dosti, abychom stačili na obranu bez rukou ženských. Dojde-li k boji, ty pomáhej v městě ošetřovati raněné.“

„Ach, milý choti a pane můj, vrať se mi zdráv!“ zasteskla si Mandalena, a prudce objavši manžela, vzdychajíc vinula se k němu. „Ženo!“ pokáral ji Domšík, ale zároveň vtiskl na její čelo něžné políbení. Pak objal a políbil také dceru.

Nato podaly ženské i hosti ruku, kterouž on Mandaleně na veliké její překvapení zdvořile políbil a Kunce s významným pohledem stiskl.

Vycházeje ze dveří, měl nemalý svízel se svým dlouhým dřevcem, ale dostal se šťastně ven, až na to, že při náhlém obratu dolejším koncem sudlice poněkud nešetrně o Kunku zavadil a s truhly množství narovnaného nádobí smetl, kteréž se většinou na podlaze rozbilo v střepy.

VIII

Také na úzkých schodech měl náš hrdina potíž se svou sudlicí, která stále vrážela do zdi.

Venku ocitli se v hustých zástupech ozbrojeného lidu, kterými jen stěží kupředu se dostávali. Zvláště náš sudličník měl starost se svou zbraní, nevěda, kterak by ji držel nejvhodněji; srážela ť se každou chvíli s jinými oštěpy, ba i hlavy kolemstojících a jdoucích ohrožovala, začež se mu dostalo nejednou káravých pohledů neb i zlostného okřiknutí.

Janek od Zvonu pozdravoval se tu a tam se známými, a když došli k polední straně radnice, upozornil soudruha na městský orloj, který však vypadal zcela jinak, než dosud zachovaný umělý orloj mistra Hanuše z konce patnáctého století, a na velký zvon, jímž zvonívalo se na poplach; ale pan Brouček neměl času na pozorování, poněvadž tu byla tlačenice největší a tudíž svízel se sudlicí ještě horší, takže si několikrát zabručel: „Čert mi byl to ráhno dlužen!“

Konečně vyvázli poněkud z tísně na Malém náměstí, kdež mohl host již více pozornosti věnovati svému okolí. Poskytovalo vpravdě obraz neobyčejně malebný. Kolem ta směs domů různé velikosti, s klenutými podsíněmi, s arkýři, pavlačemi, daleko vystrčenými střechami, byla pokryta všelijakou divnou prací kamenickou nebo řezbářskou; v malých oknech, někdy podvojných, tu a tam třpytila se různobarevná, v prostředku vypouklá kolečka skleněná, olovem spojená, ale většina oken byla ještě potažena toliko neprůhlednou mázdrou; na průčelích domů pestřila se vymalovaná znamení domovní, z nichž panu Broučkovi zvláště napadla na jednom domě lilie, kteréžto znamení na témž domě až podnes je zachováno, a na jiném velicí pštrosové v barvách křiklavých vymalovaní. Uprostřed Malého náměstí pak seděly ženy v pestrých starodávných rouchách, prodávajíce rozličné druhy ovoce, jehož červené, modré a jiné šťavnaté barvy také nemálo přispívaly k živému koloritu místa, závodíce v té příčině s umělými věnci z různobarvých suken, ze zlatého a stříbrného dracounu a jiných třpytných cetek zrobenými, jejichž prodavači měli své stoličky a budky po pravé straně náměstí a dále podloubím až proti náměstí Linhartskému, kde stál nějaký kostel se hřbitovem.

„I hle, vy máte ovocný a květinářský trh na Malém rynečku!“ divil se pan Brouček.

„Ovocný a věnečnický,“ opravil Domšík. „Tuto kupují si naše panny ozdobné věnce na hlavy. Ale nyní jest výdělek věnečníků skrovný, neb ani dcery naše v tomto nebezpečí města nemají chuti a času na hledání ozdob, a které by přece měly, ty bojí se táborů, nepřejících takovým marnostem světským. Vidíš tu pouhý stín trhu, jak bývá jindy. Mnozí prodavači chopili se zbraní a kupujících je také málo. Jindy bývá na všech stranách kolem

radnice velmi živo rozmanitým trhem. V podloubích pod východní stranou radnice mají své kotce a stoky kramáři, kožišníci a pláteníci; na jižní straně prodávají v podloubích pod radnicí pekaři a před ní kuchaři své zboží; naproti jsou tandléři; tuto —“

Výklad jeho byl přerušen křikem jedné staré ovocnářky, které pan Brouček z nedopatření svou sudlicí smetl hromádku nejkrásnějších letních jablek, začež naň ihned vychrlila hojnou zásobu staročeských nezdvořilostí: „Ha, darmopichu šeredný, kterakže se oháníš svým oštípem! Nemáš-li očí, trpasleku břichatý, či neumíš-li nésti sudlici, protivo protivná! Dočkám se toho, že na šibenici visneš, larvo lotrovská! Bééé! Bééé!“

A lítá babizna, ve strakatém zakuklení strašidlu podobná, podpírajíc boky a skrčeným tělem dopředu se nahýbajíc, bekala na pana Broučka s ohyzdnými posuňky.

„Mlčiž, domudnice!“ okřikl ji Domšík a soudruha pobídnul: „Pojd dále! Mezi těmito cti nedobudeš. Pravdu jsem slyšel v jedné studentské hře velikonoční, žeť zlá baba horší nežli čert:

Črta sě odžehnati muože —
rač zlé baby uchovati, bože!“

Hodnou chvíli slyšeli za sebou hanlivý křik prodavaček a halas dětí, které ve svých strakatých středověkých šatičkách ještě kus cesty za Broučkem poskakovaly jako rej pitvorných gnomů.

Náš hrdina si pomyslil, že pražské hokyně za pět století mnoho se nezměnily, a litoval jen znovu: „Ďas mi napískal, abych si vybral to bidlo!“

„Zvláště hokyně mají zlé jazyky,“ mínil Domšík, „a trh, kde ženy prodávají, zřídka kdy bývá bez vády, ač máme na ně přísný zákon. Když se totiž dvě hokyně nebo prodavačky svadí a budou rychtářem jaty, má za trest jedna žernovky kamenné nositi od šatlavy k pranéři a druhá ji bůsti, a pak zase ona této stejně činiti od pranéře k šatlavě.“

Staročech vedl pana Broučka dále na Linhartský plácek, kde býval tehdáž kurný trh, a ukázal mu kostel svatého Linharta se hřbitovem, při němž stály krámky uzdářů. Upozornil jej také na blízký kostel Matky Boží na Louži, který stál v rohu uličky, vedoucí z Linhartského plácku na nynější náměstí Mariánské.

Z náměstí Linhartského vedl hosta ke kostelu sv. Mikuláše. Cestou uvítalo je z nejbližší dlouhé ulice po pravici hlučné bušení a klepání; průvodce vysvětlil panu Broučkovi, že to ulice Ostrožná čili Platnéřská, nazvaná tak podle hotovitelů ostruh a plátů, kteří s helméři, uzdáři a jinými podobnými řemeslníky v ní svou hřmotnou živnost provozují.

Nalevo při vchodu na Mikulášské náměstí, které Domšík nazýval Starým kurným trhem, mile překvapil pana Broučka známý dům se znamením zelené žáby.

Veliký kostel sv. Mikuláše měl zcela jinou podobu než pozdější stavba Dienzenhoferova, nyní bohoslužbě pravoslavné věnovaná. Vedle něho byl hřbitov a dům farní.

Na západní straně náměstí upozornil Domšík hosta na rozsáhlou kolej Všech svatých a dále na půlnoc za ulicí Svatovalentinskou, v níž pan Brouček dle polohy poznal nynější Kaprovou, na původní sídlo učení pražského, bývalý dům Lazara žida, císařem Karlem universitě darovaný.

Vedle toho domu podivil se host pevné, železem pobité brance, kterou byla úzká, na sever jdoucí ulička uzavřena. Průvodce ho poučil, že je to jedna z šesti forten židovských, jimiž okrsek židů se všech stran jest chráněn. Z dalších slov Domšíkových poznal pan Brouček, že tehda Židovské Město zaujímalo mnohem skrovnější prostor než nyní a že se v té době ještě stále zužovalo, poněvadž židé mimo svoji čtvrt usazovati se nesměli, ale naopak domy židovské leckdy do rukou křesťanských se dostávaly. Náš hrdina si pomyslil, kterakže od té doby věci se obrátily: Židovské Město se rozpínalo, pevné branky měnily se v pouhé dráty, konečně protrhlo Židovstvo i tuto lehkou síť, a Janek od Zvonu by se podivil, kdyby, přenesen do moderní Prahy, spatřil hebrejské obličeje v oknech nejpěknějších domů v hlavních ulicích a v každém druhém krámě po celém městě.

Oba naši chodci putovali dále starou Prahou, avšak mně není možno sledovati podrobnosti jejich zajímavé pouti, poněvadž by tím kniha moje vzrostla více, než by nakladateli a snad i čtenářům bylo milo. Kdož by chtěl v duchu vykonati sám takovou procházku, vezmi Tomkův Dějepis Prahy a jeho Základy starého místopisu Pražského; nebudeš-li litovati pracného studia a přibereš-li na pomoc čarodějku fantasii, vyvstane před tebou z pětistyletého hrobu celá dávná Praha, ulice za ulicí, dům za domem, ve své středověké malebnosti, ve své starožitné rozmanitosti a pestrosti, s čilým ruchem tržním, s pošmournými hřbitovy kolem přečetných kostelů a kostelíků, z nichž mnohé již zmizely, mnohých původní ryzí krása ne vkusem pozdějších věků k nepoznání byla zhyzděna a leckteré v žalostném zpuštění a rozvalení za skladiště obchodníků a brlohy vetešníků musí propůjčovati zbytky své gotiky velkolepé.

Zde vytknu pouze, že naši chodci po delší toulce dostali se na křižovatku ulic, z nichž jedna v některé vzdálenosti řetězem přepjatá připomínala panu Broučkovi noční dobrodružství. Průvodce mu vysvětloval, že vojenští hejtmané mnohé ulice na zdržení nepřátel, kdyby do města vnikli, řetězy a šraňky dali přepažiti. Koncem května přitáhl královským na pomoc oddíl českého panstva podjednou, veza s sebou i sekery na přetínání oněch překážek; ale Žižka porazil je u Ovence a s jinou kořistí i sekery jim pobral.

Minuvše tuto ulici, která se tehdáž jako nyní jmenovala Dlouhá, kráčeli naši poutníci na sever ulicí Hrnčířskou, jak ji jmenoval Janek od Zvonu; pan Brouček poznal v ní dle polohy nynější ulici Kozí.

Náš hrdina překládal dosud sudlici s ramene na rameno; nyní bolela ho již obě i nesl ji kolmo, opíraje se jí v chůzi o zem jako holí, ač to byla španělka velmi nepohodlná. Přitom tázal se v duchu všech rozumných lidí, není-li největší nesmysl pachtiti se pro nic za nic s takovým stožárem, a tloukl dolejším koncem svého ratiště zlostně o kostrbaté dláždění. Nedávaje pozor na půdu, udeřil pojednou dřevcem doprostřed objemné kalužiny, že na všechny strany vystříkla a jeho klok i nohavice řádně pokropila, právě jako se mu stalo v noci.

Nelitoval sice pranic vypůjčeného oděvu, ale nemohl přece potlačiti hlasnou nevoli nad nečistotou ulic, která se mu v denním světle jevila ještě horší, než tušil za noční potulky. Ulicí tekla strouha, do níž sbíhaly se stružky z domů; všude bylo hojně starého i čerstvého bláta, smetí, střepů, kuchyňských odpadků a ještě horších věcí. Interpeloval proto Janka od Zvonu. Ale staročeský měšťan jen pokrčil rameny.

„Kdož by dbal v nynějším bouřlivém čase takových malicherností," pravil. „Jindy pečujeme dosti o čistotu města. Jest nařízení, že má každý svá prasata chovati v domě, že nemá na ulici vylévati hrnce s nečistotou, ani vyhazovati do ní mrchy, a že jest povinen ve třech dnech po provolání čistiti před svým domem; je-li bláta příliš mnoho, dává ho někdy obec sama vyvážeti z ulic na břehy vltavské. Pravda jest ovšem, že mnozí nařízení těch ani v dobách pokojných nedbají."

Citovaná nařízení o čistotě ulic (hodící se dobře za pendant k jednomu rýmovanému středověkému „galanthomu" německému, dle něhož se nesluší ve společnosti při jídle šťárati sobě nožem v zubech a utírat sobě ubrusem nos) přiměla pana Broučka, že odprosil znova v duchu novočeské pány na radnici pro všechny výtky, které jim kdy činil. Kdyby tak oni moderní Pražané, kteří se durdí na metaře, halící je za dne v nejživějších ulicích v husté oblaky dusivého prachu, na hromady bláta a sněhu, zdobící někdy trochu déle obrubu chodníků, a na podobné lapálie, — kdyby tak tito choulostivci jednou nahlédli do Prahy patnáctého století, oč že by nebesům na kolenou děkovali za svoji pečlivou správu obecní!

Pojednou zarazil se pan domácí. Zahlédl totiž napravo v ulici branku, jejíž veřej mimo jiné zdobilo několik z kovu tepaných ptáků ve věncích. Branka uzavírala vchod do úzké, překlenuté uličky, vedoucí mezi dvěma domy k jinému velikému stavení za nimi — zkrátka, všechno nasvědčovalo tomu, že našel znenadání východiště své noční toulky.

„Příteli, nevíš, kam vede tahle branka?" otázal se dychtivě.

„Tato branka?" pravil Janek od Zvonu. „Jistě povšiml jsi sobě rozsáhlého průčelí domu před vchodem do této ulice. Toť bývalý dvůr krále Václava, zvaný U černého orla, jehož zadní část se rozkládá za všemi těmito domky po levici, podél celé ulice Hrnčířské, majíc sem postranní východ touto překlenutou uličkou a brankou."

„A král Václav tady již nebydlí?" ptal se pan Brouček nedočkavě.

„Což jsem ti již nepravil o jeho smrti?! Zemřel před rokem, náhle raněn

mrtvicí, a nyní jest dům tento opuštěn. Asi před týdnem ubytovali jsme v něm část táborských pomocníků, ale nedávno vyvedl je Žižka z města na horu Vítkovu.“

„A teď je královský dům prázdný?“

„Zcela prázdný.“

Zpráva Domšíkova vzrušila nemálo pana domácího. Báječný poklad byl opět v jeho moci! Nikdo patrně pro náhlou smrt královu o tajné skrýši nezvěděl, neboť jinak by v těchto bouřlivých časech poklad jistě byl býval přestěhován na místo bezpečnější; ani táboři nevyslídili skryté bohatství. On jediný ví o něm a může snadno k němu vniknouti do prázdného domu. Může si alespoň nacpati plné kapsy nejdražších klenotů, a dá-li bůh, že se navrátí do století devatenáctého, bude mít alespoň z divokého husitského dobrodružství krásnou výslužku, leda by se ty klenoty proměnily v suché listí, — ale to se stává jen v báchorkách…

A konečně, kdyby mu bylo i souzeno, aby do smrti uvízl ve středověku, — ani zde není takové bohatství k zahození. ‚Pán peníz všady jest‘ — jak pravil Domšík — a každým způsobem bude příjemnější živiti se jen stříháním kuponů nežli nějakým řemeslem, třeba by to bylo koštérství vín.

Janek od Zvonu musel hosta pobídnouti, aby šel dále.

Kráčeli přes Starý uhelný trh, nynější Kozí náměstí, a pak ulicí od něho na sever vedoucí, jež končila po pravé straně zahradou velkolepého kláštera sv. Anežky. Domšík sdělil Broučkovi, že klarisky odtud v nynějších bouřích se přestěhovaly na Panenský Týnec, a vypočítával pražské kláštery, které od husitů dílem byly zbořeny, dílem zpustošeny, dílem po vypuzení nenáviděných mnichů k jiným účelům obráceny. Pan Brouček v duchu to boření a pustošení neschvaloval; ale pisatel těchto řádků právě vzpomíná, kterak klášter blahoslavené Anežky, převzácný ten klenot starého stavitelského umění, přetrvavší bouři husitskou, v časech „osvícených“ vandalsky byl zohaven a ve špinavé sklady hadrů proměněn, kterýžto osud potkal i jiné drahé památky domácí k hanbě doby, pyšnící se svou láskou k dědům a k umění.

Když naši chodci vyšli za klášterní zahradu na břeh vltavský, byl pan Brouček velice překvapen divadlem, které před ním se rozestíralo. Naproti za řekou zdvíhala se stráň letenská, pokrytá z větší části zbytky vinic, nedávno asi zpustošených. O nynější Mariánské baště a královském letohrádku Belvederu nebylo ani potuchy; všade po výšinách těchto táhly se jen vinice a zahrady až k hradu Pražskému, který vypadal zcela jinak než nyní. Pan domácí poznal sice Černou a Bílou věž, Daliborku, obě věže kostela sv. Jiří, ačkoli všechny ty věže buď střechou, buď jiným detailem od nynějších se lišily — zvláště mu napadla střecha Černé věže, třpytící se na slunci, jako by byla kryta zlatem —; ale věž sv. Víta věru těžko bylo poznati; bylať vyšší než nyní a neměla vrcholek baňatý, nýbrž vysokou, špičatou střechu šindelovou. Také kostel byl kryt šindelem a táhl se ještě na západ za věž, jako by byla Mockrova nová stavba již provedena nebo spíše jako by

tam byl chrám sv. Víta přilepen na zbytek jiného kostela, neboť ta západní část jevila jiný sloh a měla také svou zvláštní věž. I královský zámek poskytoval obraz naprosto jiný a za hradem chyběl výrazný dům Schwarzenberský; zato byla nynější hradčanská čtvrt opevněna mohutnými hradbami jako pevnost.

A což teprve Malá Strana, jejíž arci jen malou část bylo odtud viděti; zdálo se, že zaujímá mnohem menší prostor než nyní, jsouc obehnána silnou, místy však pobořenou hradební zdí s množstvím věží, ale podobala se ohromnému zbořeništi a spáleništi. I Strahovský klášter nahoře vypadal jako obrovská zřícenina.

Ke Kamennému mostu a dále nebylo odtud viděti. Však pan domácí pohřešil i Řetězovou lávku, most Františka Josefa a viadukt státní dráhy.

Tento celý obraz přelétl arci jen zběžným pohledem, neboť všechna jeho pozornost brzy se soustředila na hřebenu Letné. Spatřilť tam divadlo nevídané. Po celé dlouhé výšině táhlo se cosi jako město ze samých bud a stanů, nad nimiž vlály nesčíslné praporce a korouhvičky, červeným křížem znamenané. A všecko ležení jen se hemžilo bojovníky, dílem v různobarevných šatech, dílem v kovovém odění. Přilby, krunýře, nesčetné zbraně strašlivě se blýskaly v paprscích slunečních. Ze zástupů trčelo veliké množství dlouhých kopí, ozdobených též korouhvičkami s červeným křížem; místy tvořila hustě sražená kopí pravý les.

Tu a tam bylo viděti nějaké stroje z pák, řetězů a klád sestrojené; Domšík vysvětloval, že jsou tam založeny hrubé samostříly, veliké praky, totachy a jiné stroje na metání ohnivých soudkův a šípů, těžkých kamenův a jiných bořicích střel do města. Ukazoval také místa, kde jsou postaveny děla, tarasnice, srubnice, houfnice a jiná těžká střelba prachem, jíž mají nepřátelé množství veliké. Zikmund nedovolil však dosud užíti hrubé střelby, na domluvu prý českých pánů v jeho ležení, aby si nekazil bez potřeby hlavního města.

Dále pravil Domšík, že ovšem také Pražané mají houfnice i větší děla, z nichž mohou odpověditi nepřátelům leckterou koulí kamennou nebo železnou. Pražka prý vystřeluje kamenné koule až padesátiliberní a Jaromiřka, Rychlíce, Hovorka, Trubačka ne mnohem lehčí. „Tuto máme jen některé menší pušky,“ dodal, ukazuje na několik malých děl zvláštního tvaru, umístěných nedaleko před nimi na břehu. I na této pražské straně bylo živo: stályť zde zástupy bojovníků i zvědavců, čile spolu rozmlouvajících a kamsi na protější břeh, směrem k Malé Straně sobě ukazujících.

Pan Brouček představoval si vojsko Zikmundovo sice zcela jinak, podobnější armádě novověké, ale přesto bylo mu nevolno před leskem těch nesčíslných starožitných zbraní a v dostřelu oněch praků a děl, nechť to byly třeba jen nějaké předpotopní, nemotorné hmoždíře. Tiskl se proto s malou duší nazad a držel se co nejblíže u rohu klášterní zahrady, aby pro případ nebezpečí rychle za ním hledal ochranu.

Soudruh mu zatím sděloval, že tábor na Letné je toliko část Zikmundova vojska: leží tu Němci bavorští a rýnští. Druhé ležení s vojskem knížat míšeňských rozestírá se za nimi blíže Královské obory u Ovence; na polích u Holíšovic má své stanoviště lid Albrechta Rakouského a na druhé straně, nejblíže u hradu pražského, je tábor čtvrtý, skládající se hlavně z Uhrů a Slezáků. K tomu sluší ještě přičísti silné královské posádky na hradě pražském a na Vyšehradě.

„Ale to musí být lidu!“ zvolal pan Brouček.

„Ovšem. Tolik bojovníků z rozličných končin křesťanstva nebylo snad nikdy pohromadě,“ potvrzoval Janek od Zvonu. „Málem celý svět křesťanský stojí tu proti nám; na volání papežovo a za slíbenými odpustky shrnuly se k Zikmundovi ohromné davy křižáků z blízka i z daleka: Němci, Uhři, Valaši, Francouzové, Angličané, Španělé, Holanďané a přemnozí jiní národové, též Chorvati, Bulhaři, Rusíni, Polané a jiní jazyka slovanského i s nevěrnými Čechy, všeho všudy jistě sto padesát tisíc ozbrojenců.“

„Sto padesát tisíc — toť hrozné! A kolik je vás?“

„Všeho obyvatelstva pražského s ženami i dětmi počítalo se za krále Václava asi sto tisíc. Avšak odchodem německých studentův a cizích kupců, poklesnutím obchodu v nynějších bouřlivých dobách, útěkem nebo vypuzením měšťanů německých i nevěrných Čechů, přehojného duchovenstva světského i řeholního s rozličnou čeledí, mnohých dvořanů a panských služebníků i jiným způsobem ztenčil se onen počet znamenitě, a nechybím snad, počítaje na straně naší všech k boji způsobilých mužů i s venkovskými pomocníky jedva pětinu proti onomu počtu křižáků.“

„Můj bože — jeden proti pěti! A k tomu skoro jen samí řemeslníci a sedláci, jak jsi povídal! Řekněte mi pak, lidičky, co vám to napadlo, postavit se proti takové přesile!“

Domšík se zakabonil. „A co jsme měli činiti? Snad Zikmundovi se vzdáti?“

„Říká se: ‚Hlavou zeď neprorazíš!‘ a ‚Nemůžeš-li přeskočiti, podlez!‘ Vždyť se nemusíte vzdáti hned na milost a nemilost. Možná, že by vám na přímluvu té české šlechty povolil nějaké ústupky —“

„Věz — hanbím se za to a všemi silami stavěl jsem se proti tomu — věz, že Pražané již dvakráte se poddávali nešlechetnému králi, žádajíce toliko za svobodné přijímání kalicha. A víš-li, jak Zikmund přijal posly naše? Na potupu nechal je drahnou dobu před sebou klečeti a pak osupil se na ně řečmi hanlivými, bez výminky odklizení všech řetězů a šraňků z ulic, a po druhé, při jednání na Horách Kutných, i vydání všech zbraní nařizuje. Tu poznali ovšem i nejopatrnější mezi námi, že nezbývá než chopiti se meče. Nyní, maje při sobě ohromné vojsko křižácké, tím méně by byl ochoten v čemkoli nám povoliti. Hoříť touhou krutě potrestati náš odpor a od kořene vyhladiti učení Husovo. A kdyby snad i naoko přistoupil k žádostem našim, věř, že dosáhna moci nad námi, své sliby věrolomně by zrušil, jako nečestně zradil vlastní svůj glejt mistru Husi daný.“

Pan Brouček mlčel, věda, že s Jankem od Zvonu není moudré řeči; ale v duchu lál zaslepenosti Pražanů, kteří tak šíleně se vrhají do jisté záhuby. Je to čiré bláznovství. Těch sto padesát tisíc křižáků hravě umačká hrstku povstalců a ta dělostřelba na Letné rozstřílí celé město na padrť…

Vtom upozornil je křik a ruch zástupů před nimi na protější břeh, kam již dříve všichni pohlíželi a sobě ukazovali. K řece, asi v místech nynější Jesuitské zahrady, byl tam sestoupil silný zástup žoldnéřů královských a nyní spěšně postupoval směrem k Malé Straně.

Domšík vysvětlil rychle soudruhovi, že to asi z kláštera Svatotomského nebo z domu Saského u mostské věže, které s několika málo pevnými budovami zbyly z Menšího Města, v bojích Pražanů s královskou posádkou na hradě pražském úplně zbořeného a vypáleného, některý odvážný houfec měšťanů vybíhá k potyčce s nepřítelem. A skutečně objevil se brzy proti žoldnéřům skrovný hlouček husitů, jen v obyčejných šatech a pouhými cepy ozbrojených, i strhla se zuřivá šarvátka. Zástupové na staroměstském břehu provázeli boj svých protějších soudruhů hlasným voláním a z těch, kteří stáli u samé Vltavy nejzáze nalevo, kde byly nějaké mlýny a dva jezy táhly se přes řeku, skákali mnozí do člunů, ke břehu přivázaných, aby přispěli oněm na pomoc. Avšak než odrazili ode břehu, byl krátký boj za řekou již rozhodnut. Hlouček neoděných husitů dotíral svými železnými cepy na velikou přesilu obrněných křižáků tak zuřivě, že pobiv některé, ostatní na útěk do úvozu nad Bruskou zahnal a vítězně do Menšího Města se vracel, provázen jásotem Pražanů na pravém břehu.

Ale také naproti, na Letné nastal povyk. Křižáci shrnuli se až na okraj výšiny, hrozili Pražanům zbraněmi a pěstmi, napínali samostříly a vedli sobě jako posedlí. Bylo téměř viděti zuřivé posuňky rozšklebených jejich obličejů. Mnozí přikládali také dlaně k ústům, křičíce cosi na druhý břeh, a brzy doléhal zřetelně ku Pražanům sterohlasý posměšný řev Němců: „Ha, ha! Hus, Hus! Kačer, kačer!“

Zároveň rozestoupil se davu jednoho stroje a pojednou vylétlo z něho množství převelikých šípů, zamířených do nejhustšího zástupu Pražanů, kteří však rychle se rozskočili, takže toliko dva lehce byli poraněni. Jeden z těch šípů zafrčel Broučkovi blízko kolem hlavy a zarazil se za ním do zdi zahradní, že zdrobené zdivo daleko se rozlétlo…

Panu domácímu leknutím vypadla sudlice z ruky a chvilku stál jako bez života. Pak úprkem pádil odtud uličkou podél klášterní zahrady a zastavil se teprve za protějším rohem zahradní zdi, kde mněl se v bezpečí před německými střelami. Byl bled jako stěna a nohy se pod ním třásly, že si musel sednouti na kámen u zdi. Chvějící se rukou utíral si s uděšeného obličeje bohaté krůpěje potu. Za chvíli objevil se před ním Domšík, drže jeho sudlici v ruce.

„Kde vězíš?“ zvolal. „Po výstřelu Němců ztratil jsem tě na chvilku s očí a potom nadarmo jsem se po tobě ohlížel; našel jsem jedno na zemi tvoji sudlici.“

„Snad nemyslíš, že jim tam zůstanu za terč, aby mě prošpikovali svými šípy jako svatého Sebastiána!“ horlil pan Brouček.

Janek od Zvonu se usmál, ale pak souhlasil: „Máš bezmála pravdu. Co bychom tuto činili? Pouhým škádlením škoda mařiti čas a k řádnému boji na té straně nedojde. Odtud budou královští leda hrubou střelbou podporovati útok s jiných stran. Prozatím ulevují si bláhově jen posměšným křikem, jímž ani cihla s našich střech nespadne, a někdy takovou neškodnou prškou šípů, jakou na nás právě poslali z některého totachu nebo hrubého samostřílu. Dokud je nenapustí sírou, neovinou smolným plátnem a nezapálí na cestu, můžeme je vítati pouhým smíchem… Nuže, tu máš svou sudlici a pojďme dále!“

S nevlídným pohledem přijal pan domácí sudlici, s kterou by se byl ze srdce rád navždy rozžehnal; ale zato ochotně uposlechl druhého vyzvání a vzdaloval se od místa nebezpečí tak rychle, že mu Domšík sotva stačil.

Když konečně krok uvolnili, pokračoval Staročech v hovoru dřívějším: „Onde za řekou mohl jsi viděti, jak málo Pražané se bojí Zikmundova vojska. Téměř každý den vytrhne jich takový houfec proti nepříteli, bez odění, s pouhými cepy, a zahání mnohem silnější zástupy dobře obrněných a ozbrojených křižáků. A také naši venkovští pomocníci dokázali již u Sudoměře a jinde, že hrstka jich umí porážeti celá vojska železných rytířů. Oč slabší jsme počtem a válečnými potřebami, to vrchem nahrazuje náš horlivý zápal, i doufám pevně v Boha, že nás neopustí ve svaté při; souzeno-li přece jinak, umřeme alespoň s vědomím, že bránili jsme svých statků nejdražších a cti své zmužile do posledního dechu.“

Pan Brouček hrubě neposlouchal tuto řeč, cele jsa zaujat svými trampotami. Proklatá sudlice ho tížila, těsné nohavice škrtily, škorně tlačily a polední slunce pálilo, že valil se s něho ustavičně pot a jazyk znova prahl žízní.

Nevšímal si téměř ničeho kolem sebe, až teprve, když došli k nějaké bráně, před níž po levé straně strměla rozsáhlá, krásná budova. K dotazu jeho vysvětlil mu Domšík, že jsou na konci ulice Celetné, ona budova že jest druhý královský dvůr, nazývaný u sv. Benedikta, a brána že vede na Nové Město, na příkop.

„Z Celetné ulice na Příkopy?“ zvolal pan Brouček. „Ale toť by tu musela být Prašná brána!“

„O Prašné bráně nevím,“ odpověděl Domšík. „Této říkáme prostě brána proti sv. Ambroži neb Od rána, poněvadž vede na východ.“

Pan Brouček poznal, že tedy Prašná věž tehdáž nebyla ještě vystavěna, a rychle prošel branou, jsa zvědav, jak asi vypadala za husitských dob nejelegantnější promenáda pražská, pyšné Příkopy.

Netušil mnoho elegance, ale i skrovné jeho očekávání bylo velice zklamáno. Vystoupili z brány na most, který vedl přes široký příkop, a co pan Brouček za ním spatřil, bylo tak naprosto rozdílné od nynějšího obrazu té části města, že stanul v ustrnutí.

Na místech, kde se nyní táhnou od Prašné věže úpravné Příkopy, nebyla vůbec žádná ulice, nýbrž po pravé straně trčela mohutná zubovatá zeď, ohrazující staroměstskou stranu proti Novému Městu jako ohromnou pevnost a vinoucí se — jak Domšík vysvětloval — odtud podél celého Starého Města až k nábřeží. Před touto hradbou táhl se i hluboký příkop, přetržený jedině u východu nynější ulice Havířské, kde byla ve hradební zdi fortna prolomena a příkop před fortnou zasypán; z nynější ulice Na můstku, tehdáž branou uzavřené, vycházelo se přes příkop po mostě, na němž stály proti sobě dva domky, zamezující další vyhlídku v nynější ulici Ovocnou a dále.

Toliko na protější, novoměstské straně stála proti hradbám staroměstským dlouhá řada domů, dosti výstavných, avšak svou středověkou rozmanitostí nynějším střízlivým budovám příkopským zcela nepodobných. Před nimi tekla po celé délce nynějšího korsa pražského strouha špinavé vody.

„Můj bože!“ pomyslil si pan domácí, „kdo by v této divočině mohl tušiti budoucí Příkopy!“

V duchu zaletěl nazpět či vlastně vpřed do věku devatenáctého a před ním vynořilo se skvělé korso, oživené zástupy elegantních pánů a dam, oslňujících a koketujících, stavících se na odiv a navzájem se kritisujících, skřipci a hůlkami šermujících, drahými látkami šustících a líbeznou němčinou šveholících… a s hlubokým povzdechem vrátil se do husitské doby. Posupné hradby strmí tam, kde za jasnými okny nádherné kavárny sedávali, či vlastně budou sedati dlouhonosí spekulanti, a strakatina podivných staročeských domů tlačí se tam naproti, kde bude se pyšniti hotel U černého koně a dům německého kasina.

Právě asi v tu stranu ukázal Domšík se slovy: „Hle, onen dům náležel Žižkovi, dokud býval služebníkem krále Václava.“

Vedl hosta dále směrem k Poříčí. Přitom ukázal mu na pravé straně dvouvěžatou Horskou bránu na konci nynější Hybernské ulice a veliký klášter sv. Ambrože, který stál na místě nynější hlavní celnice, vlevo pak, na západní straně nynějšího Josefského plácku a Eliščiny třídy, staroměstské hradby a příkopy, které se také na té straně táhly až k řece. V hradební zdi byly tu blízko sebe čtyři průchody; totiž fortna z královského dvora, brány na konci ulic Svatobenediktské (nynější Králodvorské) a Dlouhé, pak ještě jedna brána u Vltavy. Domšík podotknul, že nyní hradby a brány Starého Města proti Novému nemají žádného významu, poněvadž jsou obě města zajedno; proto střeží se, a to jediné v noci, z oněch bran toliko dvě nejkrajnější u Vltavy. Brouček hádal, že na své noční pouti přiblížil se k jedné z těch dvou, totiž ku bráně na konci Dlouhé třídy.

Zahnuli do ulice, vedoucí ku bráně Poříčské. Mučedník sudlice kráčel opět v myšlenkách pochmurných. Trpěl velmi rozličnými svízeli, které jsme nahoře uvedli, a rozvažoval, nebylo-li by na čase, aby nepohodlnému hostiteli nějakou lstí upláchl, a maje nyní středověký šat na sobě, sám ve

staré Praze štěstí sobě hledal nebo některou branou z ní se vykradl.

Pojednou byl z myšlenek vyrušen nešťastnou sudlicí, která kdesi ve výšce v čemsi uvázla. Pohlédnuv do výšky shledal, že se hákovité výběžky hrotu zapletly do jakýchsi železných kudrlinek, které na železné tyči nad brankou jednoho domu do ulice visely.

„Jaká je tohle zase hloupost!“ huboval host.

„Vždyť vidíš — znamení krčmy,“ poučil ho Janek od Zvonu, pomáhaje mu vyplésti sudlici z kudrlinek železné tyče, na jejímž konci pan Brouček teprve nyní zpozoroval houpající se věnec chvojový, pestrými fábory vyzdobený.

Obličej Broučkův se povyjasnil jako zázrakem.

„Opravdu, hospoda!“ zvolal. „A sama si mě zadržela, jako by tušila, že mám pekelnou žízeň. Toť zrovna pokynutí osudu, abychom vešli.“

„Budiž, jsi-li žízniv, vejděme na pohářík,“ svolil Domšík, — čemuž jsem upřímně povděčen, poněvadž myslím, že čtenářstvo má suchopárného líčení dávných pražských ulic právě dosyta.

IX

Klenutou brankou vešli do domu a náš sudličník pronesl opatrně svou zbraň úzkou chodbičkou a dveřmi napravo, nyní v létě dokořán otevřenými, do stinného sklípku s klenutým stropem, jehož pěkná žebra byla dole ozdobena vytesanými pitvornými hlavičkami.

Nad prostotou hospůdky se pan Brouček již nepozastavil. Na cihlovou podlahu byl již zvyklý; nepodivil se také, že nábytek skládal se pouze ze dvou hrubých dřevěných stolů se skříženými nohami, nenatřených a nepokrytých, stojících v obou rozích vedle jediného okna, jdoucího na ulici, a ze čtyř dlouhých prasprostých lavic, z nichž dvě za stoly ke zdi byly přibity a dvě, s dlouhým lenochem, zpředu ke stolům přistaveny. Okno dotčené bylo v hlubokém výklenku tlusté zdi jako v tunelu umístěno a tak malé, že jím vnikalo dovnitř na stoly jen skrovničké polosvětlo, kdežto ostatní část světničky byla zahalena v tajemný soumrak, — tak bylo v létě; což asi teprve v zimě, kdy okeničku, nyní zcela prázdnou, snad přece zalepili proti mrazivé slotě nějakou blanou.

Na polici přede dveřmi stály hliněné misky a hrnce a na jakémsi štoku v třetím rohu rozmanité dřevěné, hliněné a cínové poháry, džbány, hubatky; čtvrtý kout zaujímala mohutná pec. Nápadně lišila se staročeská hospůdka od našich úplným nedostatkem čpavého tabákového dýmu, bez něhož si nyní pravou krčmu ani mysliti nemůžeme.

U jednoho stolu seděli tři mužové, u druhého hubený bezvousý mladík v šerém zedraném oděvu s ošumělou zelenou kuklou; na hrdle mu visela špinavá mošna, za širokým pasem měl zastrčeny jakési destičky s několika husími brky a na něm přivěšeno cosi jako malou, začerněnou kaditelničku, bezpochyby středověký kalamář. Kdo si připamatuje líčení ubohého školáka ve staročeské básni o podkoním a žáku, pozná v osamělém pijáku jeho blížence.

Když naši přátelé vešli, vstal jim jeden z mužů vstříc a vítal se přátelsky s Jankem od Zvonu.

„Podíval jsem se k Poříčské bráně, je-li na té straně co nového,“ pravil, „a tu jsem se rozhovořil a seznámil tuto s Miroslavem zlatníkem od vás ze Starého Města a tuto s Vackem Bradatým z našich pomocníků žateckých. Všickni v tom vedru žízniví jsouce, pobídli jsme se vespolek na pohár a dobrou vůli ve jméno boží. Zavdej si z mého a přisedni k nám se svým soudruhem.“

„Matěj, zvaný Brouček, host můj z dalekých zemí, ale Čech a Pražan rodilý,“ představoval Domšík svého tovaryše, kterýž zatím s hlubokým oddechnutím sudlici opatrně do kouta postavil.

„Vítej, Macku!“ pozdravovali pana Broučka mužové a podávali mu své poháry.

On se trochu zakabonil nad tím více než kamarádským oslovením, ale jsa již uvyklý středověkým nezpůsobům, upil drobátko z jedné číše i shledal, že obsahuje nějaké temně začervenalé, silné víno chuti zvláštní, avšak příjemné.

„Dopij!“ pobízel ho Miroslav zlatník.

Pan Brouček měl řádnou žízeň, a proto bez odmluvy vyprázdnil objemnou číši jedním douškem.

„Ej, pitel jsi dobrý,“ zvolal Vacek Bradatý. Tu byla shovívavost pana Broučka v koncích. „Pytlů bych si přece vyprosil,“ odsekl uražen.

„Co se škaredíš?“ podivil se Vacek. „Z toho-li se hněváš, že dobrým pitelem tě nazývám? ‚Dobrý pitel — dobrý bitel!‘ říkává se u nás na Žatecku. A věru, umíš-li se tak bíti, jako umíš píti, přišel jsi do Čech právě vhod. Protož, jak praví staré přísloví: Pí a smíchu nepropíjej, milý Macku!“

„Jmenuju se příjmením Brouček a křestním jménem Matěj,“ významně pronesl rozdurděný dosud Novočech, nedotýkaje se číše, kterou Žatečan k němu přišoupl.

Nyní rozhněval se i Vacek. „Proč nepřijímáš pocty ode mne?“ zvolal s rozjiskřeným zrakem. „Zdali proto, že pouhý sedlák jsem?“

„Nerozumíte sobě, bratři,“ chlácholil oba Janek od Zvonu. „Můj host byl mnohá léta v cizině, Vacku, a ledacos pozapomněl z české řeči. Ty pak, hoste, věz, že u nás Macek není pohanou. Takto měníme všechna jména křestná v obyčejném hovoru. Tuto můj příbuzný Vojtěch jest zámožný měšťan novoměstský a každý mu říká toliko Vojta od Pávů jako mně Janek od Zvonu; tuto Miroslav se nepohorší, nazveš-li ho Mirkem; z křestního jména Václav stává se obyčejně Vacek a z Matěje Macek.“

„A což nemáte příjmení?“ tázal se pan domácí, poněkud usmířen.

„Máme také často, buď po otci jako Pavel Petrův, nebo po řemesle jako Miroslav zlatník, nebo po domě jako Vojta i já, nebo po některé vlastnosti jako tuhle Vacek Bradatý po svém dlouhém vouse, nebo přezdívky rozličné.“

„Ale toť mívá u vás otec jiné příjmení nežli syn!“

„Ovšemže mívá. Jen málokdy zůstává některé příjmení stále v rodině… Než nyní zavdej si z Vackova poháru a ty, krčmáři, přines i nám nějaký nápoj.“

„Víno mi došlo; mám jedno medovinu.“

„Medo —“ vyrazil ze sebe pan Brouček s posuňkem největší ošklivostí, a vstav napolo, obrátil se po své sudlici, jako by se chystal k odchodu.

„Což ti můj med nechutná?“ durdil se krčmář. „A přece jsi dopil do dna již druhý pohár.“

Ukázal na číši Vackovu, kterou byl právě pan domácí k vybídnutí svého soudruha vyprázdnil.

Pan Brouček vyvalil oči. „Tohle — tohleto že byla medovina?“

„I ovšem. Cožpak neznáš medoviny?“ divili a smáli se Staročechové.

„Nyní již vím, proč jsi se u mne tak bránil proti ní,“ pravil Domšík.

„Domníval jsi se jistě, že to pouhý nekvašený med, jaký vytéká z plástů. Ó, medovina jest lahodný nápoj domácí a škoda, že jí za našich dob víc a více milovníkův ubývá.“

Novočech se přiznal, že si dosud pověstný rytířský nápoj představoval jako druh sladké kolomazi, a vzdal jí zato nyní nejlichotivější chválu. Rozmar jeho začal se vůbec lepšiti. Po svízelné pouti se sudlicí, v těsných škorních a po vedru na ulici bylo příjemné hověti sobě ve stinné, chladivé hospůdce, a také vypité dva poháry přispěly snad k osvěžení tělesnému i duševnímu.

V myšlenkách si arci povzdechl: „Do jaké společnosti jsi se to dostal! Kdyby tě tak tvoji známí od Würfla a od Kohouta viděli s takovou čeládkou pohromadě!“

Ba věru, ti známí by divně byli pohlíželi na hosty staročeské hospůdky. Tu seděl opřilbený Domšík, jehož zevnějšek již známe; tu jeho novoměstský příbuzný Vojta od Pávů, hranatý silák, mající kromě přilby i krunýř a kromě meče i krátký železný mlat, jenž ležel před ním na stole; tu staroměstský zlatník Miroslav, bodrý, trochu k tloušťce náchylný padesátník, v podobných šatech jako Domšík, jenže bez přilby, s podivně, jako šnekovitě stočenou čepicí, kterou sňal s pololysé hlavy a pověsil na roh svého štítu, stojícího za ním u zdi podle veliké kuše, kdežto místo meče měl po boku jen široký, zlatem ozdobený tesák; tu žatecký venkovan Vacek Bradatý, neveliký, ale širokoplecí, s krátkou býčí šíjí, s ohromnýma rukama a s vousem sahajícím až po pás, v hrubém slaměném klobouce nemotorného tvaru, v jakési režné haleně až pod kolena splývající a v kožených opánkách, ozbrojen toliko velikou palicí, hojně posázenou dlouhými hřeby.

K tomu čtverolístku vhodně se družil sám pan Brouček v kukle a kloku, onen ošumělý holobradý mladík školského vzezření u druhého stolu a konečně krčmář, ramenatý břicháč brunátného, oholeného obličeje, v rozepjatém kabátci a krátké sukni, s tesákem při pasu, právě přinášející nové poháry.

Pan Brouček musel připiti též Vojtovi od Pávů a byl třetím pohárem již mile rozjařen. Než zároveň dostavila se nová chuť.

Zachytil odcházejícího krčmáře za sukni a požádal o jídelní lístek, leč upozorněn udiveným jeho pohledem na svůj novočeský poklesek, opravil se hned otázkou, mají-li něco v kuchyni.

„Krmí nemám žádných, kromě slané ryby,“ odpověděl krčmář.

Host poručil si tedy slanou rybu. Neočekával sice mnoho, ale přece zvolal zklamán nad přineseným pokrmem: „Vždyť je to docela obyčejný herink!“

„Také tomu tak říkáme,“ potvrdil krčmář.

„Již v pořekadlech pana Flašky psáno jest: Nesázej blázna nad herinky,“ podotknul Miroslav zlatník.

„Ale měli bychom dbáti napomenutí Husova a vymítnouti to slovce

německé, jako šorce, hynstkopy, pancíře, mázhauzy, mentlíky a jiné cizí nestvůry, proti nimž horlil náš svatý mistr,“ dodal Vacek Bradatý.

„Ale dovol,“ obrátil se k němu pan Brouček, „jsi-li takový Čech, nemáš asi tam v Žatci mezi kovanými Němci ustláno na růžích?“

„Co pleteš — v Žatci kovaní Němci!?“ žasl Vacek. „Ó, by všude po Čechách byli takoví upřímní Čechové jako Žatečtí! Nejsem z města, než z dědiny za Žatcem, ale ještě daleko za námi jest všecko české. Jen pohleď na můj klobouk,“ doložil s úsměvem, „a vzpomeň na staré, žertovné přísloví: Poznáš Pehmiše v slaměném klobúce!“

Po chvilce otázal se Miroslav zlatník: „Rci, Matěji, jak o nás Češích mluví v cizích zemích!“

„Abych pravdu řekl,“ zabručel pan domácí za svým slanečkem, „moc oblíbeni nejsme.“

„Tomu věřím rád,“ usmál se Vojta od Pávů. „Výmluvným toho důkazem jest za řekou ono vojsko křižácké, se všech konců světa proti nám sebrané.“

„Slyším, že v cizině netoliko kacířů nám spílají, ale i báchorky ohavné na nás vymýšlejí, jako bychom se klaněli zlému duchu v podobě bílého beránka nebo černého brouka,“ vmísil se do rozmluvy krčmář.

„Mor na lháře ošemetné!“ zvolal Janek od Zvonu.

„Jest napsáno ve svatém čtení: Blahoslaveni, když vám bude láno,“ pravil Vojta od Pávů, „a znáš přísloví: Mnoho by bylo plátna míti, by chtěl každému ústa zastříti. Ať si tam za horami mluví, co jim libo; však tuto v zemi České dáme bohdá každému hánci odpověď, že oněmí na věky!“

„Kdož by se přece nermoutil, že jméno české zlehčeno a potupeno jest po všem křesťanstvu!“ odporoval s povzdechem Miroslav zlatník.

„Ha, pravíš to, jako bys litoval, že odmítáme jho Zikmundovo a věrně při kalichu stojíme,“ vyčítal Vojta.

„O mé věrnosti k učení Husovu nikdo nesmí pochybovati, a jak smýšlím o Zikmundovi, dosvědčuje toto,“ hájil se důrazně Miroslav, ukazuje na svou kuši a pavézu. „Avšak žel mi přece, že koruny české dědic jako úhlavní vrah bojuje proti nám a že církev odpírá čistému zákonu božímu.“

„Což tu činiti než do poslední krůpěje krve brániti mečem pravdy té proti církvi, králi a světu celému!“ zvolal novoměstský měšťan.

„Také já jsem hotov položiti život za ni,“ hájil se dále zlatník. „Ale bojím se, že ani vítězství naše nezastaví záhubných zmatkův, hrnoucích se na zemi tuto z podtržení starých zemských řádův a z nových rozličných učení, která den co den ze smělé mysli kněží našich, ba i laiků se rojíce, již i mezi námi, obránci kalicha, žalostné různice plodí.“

„Tak, tak!“ ozval se tenkým, ostrým hlasem hubený mladík u druhého stolu, vstávaje: „Toť kořenné zlo i nenabyté ohavení země naší, že mnozí lidé všeteční a zvláště ti kněží táborští den ode dne nové bludné nálezky vynášejí a rozsévají proti čistému učení našich mistrů pražských.“

Po těch slovech zaznělo bouchnutí tak silné, že pan Brouček leknutím všecek se zatřásl. To Vacek Bradatý udeřil svou ohromnou pěstí na stůl,

načež hněvivě zvolal na mladíka: „Z čeho chceš, ty žáku holobradý, trestati kněží táborských?“

„Ač holou bradu mám, však v Písmech jsem zběhlý a chtěl bych se hádati o thesi jakoukoli s bakaláři i mistry,“ chlubně hájil se žák. „Chciť dovésti světle z Písem svatých, z Otců církevních, z knih mistra Husi i z traktátův samého Viklefa, že kněží táborští všickni proti křesťanské pravé víře bloudí a zvláště —“

„Mlčiž, protivo nevlídná!“ okřikl ho prudce Vacek. „Trus všetečným rozumem svým ve škole, kde ti o hřbet rozbijí ještě mnohou metlu březovou. Věz, že i já se držím učení kněží táborských a nedám na ně kdykati nikomu, nejméně tobě, partéko hubená!“

„Nechej žáka s pokojem,“ ujal se mladíka Miroslav zlatník. „Sámť věřím, že táboři bloudí, uchylujíce se od učení Husova a vymýšlejíce smělé novoty rozličné, které netoliko navždy od církve obecné by nás odtrhly, ale i zvrátily všecek starodávný dobrý řád. Již nechtějí míti krále nad sebou ani pána jiného, práva pánů, panoší i měšťanů rušíce a statků i zboží jim odjímajíce. Nadto boří a pálí netoliko kláštery, než i chrámy boží, oltáře rozmetávají, ornáty trhají, posvátné nářadí třískají, sochy i kosti svatých rouhavě potupují —“

„Poněvadž modloslužba jest, klaněti se kostem trouchnivým a loutkám rukou lidskou utvořeným,“ prudce odmlouval Vacek. „A není-li psáno v Písmě, že přijde čas, kdy lidé nebudou se modliti ani v Jerusalemě, ani na hoře Garizim, ale modliti se budou v duchu a pravdě? Tato doba přišla již nám, pravdu poznávajícím. Nám netřeba chrámů, ani oltářů, my kdekoli modlíme se v srdci svém. Aniž nám třeba bludných ustanovení lidských; myť nosíme čistý zákon boží psaný v srdcích svých. V říši boží není pánů ani chlapů, než toliko bratří a sestry, milující sebe vespolek a svorně se dělící o všechny potřeby pozemské. Ale tvé srdce, zlatníku, lpí na mrzkém kovu více než na pravdě nebeské. Ty bojíš se, by vypleněním hříšné marnosti světské nebyl ukrácen tvůj zisk, a proto hájíš i drahocenných monstrancí, pozlacených sošek a skvostně krumplovaných ornátů —“

„Poctivý výdělek za hřích sobě nekladu,“ rozhorleně namítal Miroslav. „Ale pro zisk nehájím monstrancí a ornátů, než jedno pro čest boží a důstojnost mše svaté, kteréž slouží drahý kov leskem, rukou Stvořitele přidaným.“

„Právě jsi pověděl,“ přispěl mu nedočkavě na pomoc žák a začal mluviti jako v učené disputaci, vážně se tváře a po příkladu snad některého starého, šedobradého mistra palcem a ukazováčkem pravé ruky jezdě po hubených tváří od očí až pod bradu, jako by si skutečně hladil dlouhý plnovous: „Takto velí řád křesťanský při mší sloužení, kterýž složen jest z nejušlechtilejších pravd a modliteb svatých jako z perel svatých drahých a z kusův zlatých a z drahého kamení pravdy a víry křesťanské, pročež mu i zevnější drahocenná ozdoba právem božským přísluší. A co zvláště zavržení ornátův se týče, v tom změtenci oni táborští netoliko šeredně

bloudí, ale i svého Viklefa potupují, jenž sloužil až do smrti mši s ornátem a v knihách De eucharistia v kapitole čtvrté světle praví, že —“

„Jdižiž se svou nedopečenou moudrostí!“ přetrhnul jeho výklady Vojta od Pávů. „Věz, i já srovnávám se ve mnohém s tábory.“

„Však vás Novoměstské brzy docela v tábory převrátí zuřivý kněz Jan Želivský, který k nim tíhne,“ zvolal Miroslav zlatník.

„Slyš,“ vzkřikl Vojta podrážděn, „kněze Jana mi nedotýkej, sic odpovím, že budou někomu boky třeštiti!“

„Ustaňte, přátelé!“ konejšil vádu Janek od Zvonu. „Není doba k hádání; nyní třeba nám všem býti za jeden člověk proti hrozícímu nepříteli. Však stojíme všickni stejně o kalich a svobodu zákona božího, a v čem jiném se různíme, to nebudiž rovnáno vádou v krčmě, ale vážným rozmlouváním kněží obou stran. Do té doby nikdo nikomu nespílej změtenců, nejméně pro ornáty.“

„Ale ornátové náležejí mezi stěžejní řády církevní,“ vedl dále svou neodbytný žák. „Ovšem, táboři i církev samu potupují a ze všech řádů jejích se vytrhují, nevážíce toho, co praví Beda v kapitole „Quicumque“ a svatý Augustin v kapitole „Omnis catholicus“ a v kapitole „Ita fit“ a k témuž v kapitole „Sic enim“. Hm, hm. Et ponitur —“

Uvázl, a vyňav destičky z pásu, začal je pilně prohlížeti.

„Co soudíš ty o mešních ornátích?“ obrátil se Miroslav zlatník k panu Broučkovi.

Tento utužil zatím svou novou známost s medovinou a nalézal při ní čím dále tím rozmilejší vlastnosti. Dí-li staročeské přísloví: ‚Chmel hrdina‘, mělo medovinu nazvati snad ještě větší hrdinkou. Novočeskému pijákovi se zdálo, že každým douškem vlévá se do jeho žil ohnivější krev a do srdce divnější odvaha; zapomínal na všechny přístrachy středověku a zrak jeho zářil téměř bojovně budoucím věcem vstříc. Ač z počátku se mrzel na Staročechy, že ani v krčmě neznají rozumnější rozprávky než o politice a dokonce o náboženství, pocítil znenáhla sám velikou chuť vmíchati se do toho sporu. Vackova rána pěstí o stůl ho sice na okamžik zastrašila, ale nový doušek vrátil mu bojovného ducha, takže nyní na otázku zlatníkovu odpověděl velmi rozhodně: „Divím se věru, lidičky, že se můžete o takovou věc ještě hádati. Copak by byla mše bez ornátu! Tak ji slouží snad leda berani —“

Vtom stalo se s panem Broučkem něco, co v prvním okamžiku ani dobře nechápal, ale čím pojednou vzalo za své všechno jeho medové hrdinství. Železná ruka sevřela ho v týle, před ním zakmitla se palice s dlouhými hřeby a do uší zahřměl mu vzteklý hlas: „Dám ti berany, machometo nečistý!“

Episodě v krčmě hrozil přesmutný konec, ač ještě včas zachytil s jedné strany Domšík zuřivého venkovana za ruku s palicí a s druhé strany zakročil chlácholivě krčmář.

Na štěstí zalehl vtom z ulice do krčmy zmatený křik a lomoz. Vacek

bezděky pustil šíji Broučkovu a všichni naslouchali; hlukem venku bylo slyšeti rány zvonu.

„Toť na radnici zvoní na poplach!“ zvolal Domšík.

Krčmář, jenž zatím vyběhl na chodbu, vrátil se rozčilen, hlásaje: „Křižáci přejeli přes Vltavu na pole Špitálské a míří k Poříčské bráně!“

Rázem zapomněli všichni hosté na spor a zvolali téměř jedněmi ústy „Vzhůru na ně!“, chápajíce se zbraní.

Jediný žák dosud pilně převracel destičky. Krčmář zaskočiv do temného pozadí, vrátil se odtud k němu s dřevěnou, hřebíky posázenou a řetězem ke krátkému držadlu připevněnou koulí.

„Ej, školáku,“ vzkřikl, „tu máš důvod pro tuto chvíli nejlepší!“

„Mníš, bych se neuměl oháněti i v takové disputací?“ opáčil žák hrdě a zchvátil nabídnutou zbraň.

Domšík vytáhl měšec s penězi, ale krčmář vyrazil již s vytaseným tesákem na ulici.

Co se s panem Broučkem v tu chvíli dělo, nemůže si určitě připamatovati; jenom nejasně se mu zdá, že Janek od Zvonu vtiskl sudlici do jeho ruky a že hrozný Vacek za ním máchal svou ohřebíkovanou palicí. Jest arci skoro jisté, že máchání to neplatilo panu Broučkovi, nýbrž Němcům křižákům, s nimiž se nedočkavý bojovník v duchu již měřil; ale pan domácí se domnívá, že hluboký respekt před touto palicí byl hlavní pobídkou, která ho v těsném klubku ostatních hostů dopravila z krčmy ven na ulici.

Celou její šíří valilo se již jako dravá, rozvodněná řeka bojechtivé množství Pražanů, křičících, tlačících se, máchajících zbraněmi všeho druhu, nedbajících varovného volání některých vůdců, a strhlo i hlouček z krčmy vyběhší rázem do svého bouřlivého, neodolatelného proudu. Pan Brouček byl jím nesen kupředu, nevěda ani jak. Přiznává se, že v té chvíli byl skoro bez ducha, bez myšlenky; cítil jen smrtelnou úzkost a nesmírnou hrůzu; byl prý jistě bled jako křída, vlasy se mu ježily, čelo kryl studený pot, kolena se mu třásla, ba i zuby prý mu cvakaly.

X

Náš hrdina (nyní mohu jej tak pojmenovati plným právem) byl v pravém slova smyslu vystrčen blízkou Poříčskou branou od bojovných davů, s hromovým křikem „Hr, Praha!“ proti nepříteli se ženoucích.

V panu Broučkovi všechny ostatní city ustoupily té chvíle smrtelné úzkosti, která ho mocí pudila směrem od bojiště opačným; ale prudký nával hustých zástupů za ním nutil jej dále a dále vpřed, kdežto s obou stran svírali ho jako v kleštích Janek od Zvonu a Vojta od Pávů.

Tak dostal se branou na most, vedoucí za ní přes široký příkop městských hradeb, a byl vlečen ještě kus dále rovinou, která se za Poříčskou branou prostírala na místě nynějšího Karlína mezi řekou a horou Vítkovou, nynějším Žižkovem, a nazývala se polem Špitálským. Byla tu většinou pole, v tu dobu před časem již posekaná, a jen něco rozptýlených domků se zahrádkami; těsně pod sráznou strání Žižkova táhla se větší zahrada a vinice. Na hřebenu Žižkova bylo viděti dva čtyřhranné dřevěné sruby a mezi nimi táborské vojsko pod bílou korouhví s červeným kalichem.

Náš hrdina nevěnoval arci okolí hrubě pozornost; prach, vybouřený kvapícím davem na široké cestě, která se od brány polem Špitálským táhla, kalil mu zraky zároveň s nevýslovnou bázní, která čelo jeho pokrývala krůpějemi chladného potu. Avšak po nějaké chvíli uvolnily se alespoň jeho pohyby. Za branou mohl se totiž tlum kvapících bojovníků šíře rozvinouti, roztrhal se v houfce, pak i v jednotlivce, kteří v divokém úprku druh druha předstihovali. Janek od Zvonu i novoměstský měšťan brzy nechali za sebou našeho sudličníka, který z dobrých důvodů příliš nechvátal. Tiskl se napravo, nedbaje nárazů a štilců, jichž se mu dostávalo od zadních, kterým v běhu překážel. Konečně se mu podařilo z nejhustšího proudu kvapících vyplésti se do pole stranou.

Zpátky ovšem do města nemohl, neboť i brána Poříčská a brána Horská na konci nynější Hybernské ulice chrlily stále nové davy ozbrojenců na bojiště; avšak zahlédl vinici pod Žižkovem a pud sebezáchování hnal ho tímto směrem, kde mohl nalézti bezpečný úkryt.

Pojednou však zpozoroval, že vyvalil se proti Pražanům na poli Špitálském nový, ohromný oblak prachu, z něhož blýskalo železné brnění a množství kopí a mečů. Tryskem přijížděl dav jezdců, od hlavy k patě železem oděných, s vlajícími chocholy na přilbách, jedni napřahujíce dlouhá kopí, na nichž se třepetaly korouhvičky s červeným křížem, jiní máchajíce dlouhými meči. S křikem strašlivým uháněli tak proti husitům a v tom nestvůrném železném zakuklení, kterým nabývali příšerného, pro pana Broučka zcela neobyčejného vzezření, nezdáli se našemu hrdinovi ani lidmi, nýbrž hroznými letícími přízraky.

Krev stydla mu v žilách a hrůzou na okamžik ztrnul jako k zemi

přikován.

Jezdci setkali se již s prvními zástupy Pražanů a panu Broučkovi zjevil se hrůzně krásný obraz: v oblacích prachu chumelili se pěší i jezdci, míchaly se pestré oděvy Pražanů s lesklým brněním Němců, rudé kalichy, vyšité na šatu oněch, s červenými kříži na křižáckých korouhvičkách, hřívy koňů vlály, meče a hroty kopí se kmitaly, ježaté železné cepy a palcáty lítaly vzduchem a strašlivý třesk a řinkot těchto zbraní spojoval se s křikem bojujících, s dupotem a ržáním koňů v ohlušující vřavu.

Než Pražané bránili se jen krátce; byliť vytrhli z města v úplném nepořádku, rozptýlili se příliš, přední zástupy vzdálily se od zadních a srazily se proto se zdrcující přesilou nepřátelské jízdy. Několik jich padlo; ostatní, vidouce marnost odporu, dali se na útěk, vnášeli zmatek do zadních davů a strhovali i tyto k nepořádnému ústupu; jezdci s vítězným rykem bouřili kupředu jako hromonosné železné mračno, porážejíce Pražany k zemi a ženouce zmatené před sebou…

Již před neblahým obratem boje nabyl pan Brouček opět smyslů a pokračoval ve svém divokém úprku k vinici; ale vtom zamířila směrem k němu jedna z oněch železných příšer, a než mohl hrůzné nebezpečí řádně pojmouti, zableskl se nad ním hrot smrtonosného kopí —

Ó zlatá sudlice, ty neochotným nosičem svým stokrát do horoucích propastí posílaná a tam na břehu vltavském již ošemetně opuštěná, ty spoustou urážlivých názvů a porovnání obsypávaná: tys nyní jediná velkomyslně zachránila život mého hrdiny! Stojíš-li někde v některém museu mezi rezavou zbrojí husitskou, což rád bych k tobě putoval a vděčně zulíbal tvé červotočivé ratiště, že zachovalo národu největšího cestovatele a mně vydatný zdroj honorářů a slávy!

Ano, v osudném okamžiku slavně jsi se osvědčila, proslulá zbrani božích bojovníků — můj hrdina totiž v běhu klopýtl přes tebe a jak dlouhý tak široký natáhl se na zemi přes tvé dřevce, kůň s železným jezdcem pak mocným skokem přeletěl přes padlého, ani kopytem oň nezavadiv, a vrazil do zástupu jiných pražských bojovníků.

Ano, pan Brouček byl mezi těmi několika padlými, o nichž se historie, vypisujíc tento krátký boj, zmiňuje; avšak historie neví, že jeden z těch padlých opět vstal, ovšem nikoli hned. Neboť hodnou chvíli zůstal náš hrdina — jemuž domácí dějiny za tuto malou opravu k díkům jsou zavázány — bez pohnutí ležeti jako bezduchý. V prvním okamžiku ztratil prý leknutím opravdu vědomí, a když ho zase nabyl, setrval ve své nepohnutosti z dobré příčiny: soudil totiž, že ani nejlítější nepřítel nebude tak nemilosrdným, aby bodal ještě do mrtvoly.

Taje i dech, naslouchal vřavě bojujících, která se na štěstí vzdalovala od něho ku bráně. Konečně odvážil se mrknouti okem v tu stranu i shledal, že jezdcové dosud ženou husity před sebou a všechen svůj zřetel jen dopředu obracejí. To dodalo mu tolik hrdinné odvahy, že osmělil se pošoupnouti zlehounka tělo o poznání dále, načež opět napodobil mrtvého, až po novém

mrknutí po nepříteli opakoval svůj manévr. Tak plazil se jako had po břiše dále směrem k vinici, pomáhaje si co nejopatrněji lehkými pohyby loktů a kolen, aby posouvání jeho bylo co nejméně znatelné.

Přitom pomýšlel především na úkryt ve vinici, ale zároveň uzrálo v něm přesvědčení, že učiní nejlépe, odstěhuje-li se z ohrožené Prahy prozatím na horu Vítkovu k Žižkovi, jehož pevný tábor mu poskytne ochranu alespoň do té chvíle, dokud povstání v Praze nebude udušeno.

S tímto úmyslem smýkal se opatrně dále a byl již blízko vinice, když ohlédnuv se nazpět, zočil novou překvapující změnu na bojišti. Nové, valné zástupy Pražanů, avšak tentokrát spořádané a hejtmany svými vedené, vytrhly z bran Poříčské i Horské, a nepřátelská jízda, ani jich nedočkavši, pojednou obrátila své koně nazad a ujížděla k řece.

Vtom uslyšel pan Brouček blízké kroky a hlasy směrem od vinice a mžikem ztrnul opět v živou mrtvolu.

Od vinice přicházeli dva ozbrojení mužové a již slyšel zřetelně jejich rozmluvu.

„Hle, Němci bředou zase přes řeku,“ pravil jeden. „Jistě chtěl Zikmund jediné zkusiti Pražany, jak se budou míti k obraně.“

„A počátek nebyl dobrý,“ dodal druhý muž. „Vysuli se příliš dychtivě, bez hejtmanů svých, nejsouce k boji zřízeni, a přední speřili se s jízdou mnohem silnější, která je proto snadně mohla odbíti. Však jim to bude alespoň naučením pro podruhé. — Hle, tuto leží jeden, i zdá se, žeť ještě živ.“

Pan Brouček, usoudiv dle řeči příchozích, že jsou táboři, procitl nadobro ze své zdánlivé smrti a s těžkým povzdechem napolo se vztyčil.

Zočil před sebou vysokého, ramenatého muže, velitelského vzezření, s přilbou na hlavě a s železným mlatem v ruce; vedle něho stál muž těla štíhlého a bledé tváře, však vášnivě planoucích černých očí. Černý jeho šat, černý birýt, havraní vlasy a vousy tvořily příkrou protivu k bledosti pleti a činily na Broučka dojem téměř příšerný; po boku měl dlouhý meč a pod paždím nějakou knihu v tlusté kožené vazbě.

„Jsi-li poraněn?“ tázal se muž s mlatem.

„Možná, že jsem utrpěl nějaký vnitřní úraz,“ zasténal pan Brouček, „nebo jsem byl snad omráčen.“

„Hle, tvůj klok je okrvaven,“ upozornil ho muž.

„Okrvaven?“ zvolal s hrůzou náš hrdina a rázem vyskočil. S úžasem spatřil na kloku krev a začal se rychle ohledávati, zdali snad přece nějakým tajemným způsobem neutržil poranění; ale neshledal ani necítil ničeho, co by děsivé té domněnce nasvědčovalo.

Tato krev na kloku pana domácího zůstane asi navždy hádankou nerozřešenou. Byla-li to snad medovina v krčmě rozlitá, která na fialovém kloku krvi se podobala, nebo-li šíp některého Pražana zasáhl nepřátelského koně v tom okamžiku, když letěl přes padlého Broučka, a vystříkla-li přitom krev jeho na klok, neb-li dokonce Broučkova sudlice, padajíc,

nějakým podivným obratem koně poranila a způsobila ten zázrak: tyto otázky vřadí bezpochyby Klio mezi své věčné záhady.

„Kde máš zbraň?“ ptal se dále muž s mlatem.

„Nevím věru, kam se poděla,“ zapřel pan Brouček nevděčně svou sudlici, na štěstí dosti vzdálenou, s níž nehodlal se více shledati. „Napřáhl jsem ji —,“ a povzbuzen šťastným nápadem, kterým si pomohl z rozpaků, osvědčil netušené nadání k epickému básnění dalším líčením: „— napřáhl jsem ji proti jezdci, který tryskem ke mně mířil, — a vrazil jsem ji vší silou koni do boku — kůň se vzepjal — a — a.“

„A kopytem tě omráčil,“ doplnil muž. „Meč pak buď uvízl koni v boku nebo ti vypadl z ruky a někdo jej zvedl.“

„Takové to asi bylo,“ potvrzoval srdnatě náš hrdina. „Poněvadž jsem byl omráčen, nevím, co se dále se mnou dělo.“

„A kterak jsi zabloudil až sem, tak daleko od ostatních?“

„Běžel jsem napřed a chtěl jsem na křižáky se strany,“ lhal již bez okolků pan Brouček, kterého tato kritická chvíle obdařila neobyčejným důvtipem.

„Aj, tyť i chytrosti válečné vymýšlíš, že bys hejtmanem býti mohl,“ usmál se muž s mlatem. „Ale zdá se, že jsi vpravdě pacholek statečný, ač vzezření nemáš hrubě bojovného.“

Náš hrdina přijal sice titul pacholka s nelibostí, ale náhradou bylo mu uznání jeho statečnosti, při němž se skromně zapýřil. Nyní, kdy nejhorší nebezpečí minulo, pocítil v sobě skutečně cosi jako jiskru hrdinství a podíval se na oba muže již skoro beze strachu.

„Ale proč mluvíš tak chatrně česky?“ vyzvídal onen. „Jsi-li z té hrstky pražských Němcův, kteří se přichýlili k učení Husovu?“

Pan Brouček ohradil se proti nařknutí z němectví a znovu opakoval svou báchorku o dlouholetém pobytu v cizích zemích, odkud se teprve nedávno vrátil.

„Abys pomáhal krajanům v těžkém boji?“ ptal se muž s mlatem, jehož oči vlídně zazářily. — Brouček nesměle přisvědčil.

„Opravdu mi se líbíš, brachu! — Co myslíš ty, kněze Václave?“

„Rci, přidržuješ-li se učení pražských mistrův,“ otázal se pana Broučka táborský kněz.

Jak víme, umínil si náš hrdina, že přejde na čas od Pražanů k táborům, a proto odpověděl: „Abych pravdu řekl, Pražané se mi tuze nelíbí —“, načež po šťastném vnuknutí, vzpomenuv si na hádku v hospůdce, rychle dodal: „A jsem také proti ornátům —“

Tím dobyl si rázem srdce táborského kněze. „Proti mešním plachtám a všem ostatním zbytkům římské modloslužby!“ zvolal pochvalně. „Tak-li tomu, nepatříš mezi Pražany, ale mezi nás.

XI

Hejtman Chval uznal i tvou statečnost — budeš řádným bratrem táborem!“

„Ovšem, pojď s námi tuto na Vítkovu horu,“ přisvědčil Chval.

Brouček souhlasil a kráčel s Chvalem Řepickým z Machovic, hejtmanem táborským, a proslulým knězem Václavem Korandou, jejichž plná jména později vyzvěděl, po stezce mezi vinohrady, zčásti zpustošenými, vzhůru na nynější vrch Žižkov.

Hejtman Chval stoupal napřed, Koranda však držel se za ním po boku nastávajícího tábora, vykládaje mu své náhledy o zavržitelnosti postů, církevních svátků, latiny při mši, vzývání svatých, modliteb za zemřelé a jiné kusy učení táborského.

Pan Brouček stával se čím dále posluchačem roztržitějším; ani plamenná muka očistcová, která kněz obšírnými důvody odkazoval do říše bájí, nedovedla ho rozehřáti a v duchu posílal nudného společníka někam do sousedství popíraného očistce. Nebylť mu Koranda vůbec hrubě sympatický. To hubené tělo, bledé tváře, horečně svítící oči a k tomu ten ohromný meč po boku — ne, tohle nebyl společník po vkusu pana domácího. „Čistý velebníček,“ prohodil k sobě.

Kněz přetrhl pojednou svůj výklad a zastaviv se upřel naň své plamenné oči tak pronikavě, že náš hrdina leknutím až se zachvěl.

„Proč na mne tak divně hledíš?“ otázal se Koranda přísně.

„I nic, velebný pane, — nic,“ omlouval se rozpačitě pan Brouček. „Pomyslil jsem si jen, že to máte kapitální zabiják u pasu.“

„Zdaž mi chceš vytýkati oči mým mečem?“ zvolal kněz.

„Já — vám — já ti — já oči vypíchnout —?“ koktal všecek pomaten náš hrdina, který neměl ovšem ani tušení o staročeské frázi, v níž „vytýkati někomu něčím oči“ znamená prostě tolik jako v novočeštině „někomu něco do očí vyčítati“.

„Věz, že sice i já meč si připínám v dobách, kdy snad jedno rameno rozhodnouti může svatý boj pro zákon Páně,“ pravil Koranda slavně; „ale kdyby došlo na tuto potřebu nejhorší a ruce mé, boží službě zasvěcené, poskvrnily se lidské krve prolitím, tuť nikdy již nedotkly by se kalicha s velebnou krví Kristovou!“ (‚Staří letopisové‘ nás poučují, že se Koranda skutečně zachoval podle slov k panu Broučkovi pronesených. Tento kněz táborský, jenž na památné hromadě U křížků první volal k lidu, že potřebí jest, aby již nechodili s poutničkou holí, ale s mečem v rukou; který dlel v tuhém boji u Sudoměře a v jiných bojích četných; který tak horlivě vodil ozbrojený lid na kláštery a nabádal k dílu zkázy; kterého ještě mnohem později Eneáš Sylvius, setkav se s ním již starcem v Táboře, nazval „starým ďábla nástrojem“: týž Koranda přestal ještě téhož roku 1420 až do své smrti

sloužiti mše proto, poněvadž na Přiběnicích s jinými se bránil, házeje s věže kamení dolů na nepřátele, a tudíž se domníval, že přitom někoho se světa sprovodil.)

Po episodě s mečem pokračoval kněz ve svých náboženských výkladech; ale pan Brouček přestal již nadobro poslouchati. Ducha jeho zaměstnávaly jiné věci.

Z počátku bral se chutě do vrchu, ale čím výše vystupoval, tím více klesal na mysli. Přicházelyť mu na paměť všechny pravdivé i nepravdivé historky, které kdy slýchal o Žižkovi: ty hřeby, které prý hrozný slepec vrážel do tonsur kněžských, ty oběti, jež prý vlastnoručně palcátem zabíjel, a jiné, které dal v jedné sakristii za živa upáliti, a p. Hleděl tedy s úzkostí stále vzrůstající vstříc okamžiku, až bude představen strašnému vůdci táborů.

Na hřebenu hory, na samém kraji jeho ku Praze obráceném, stál čtyřhranný dřevěný srub se střílnami a vyčnívajícím shora podsebitím, obehnaný zdí z kamení a hlíny, jakož i příkopem. Chodci zahnuli však pod tímto srubem na zadní, jižní stráň hory, k nynějšímu Žižkovu obrácenou. Odtud bylo již viděti i druhý dřevěný srub, též na hřebenu hory v některé vzdálenosti od prvního na východ vystavěný a rovněž zdí a příkopem chráněný. Vedle něho zdvíhala se jakási věž v rohu jedné z ohrazených vinic, pokrývajících tuto jižní stráň.

„Chceš-li se státi vůdcem vojenským, jak možno se domnívati podle tvého útoku v bok Němcův, u Žižky budeš míti školu nejlepší,“ pravil s úsměvem Chval Řepický k panu Broučkovi, když se plahočili po příkré stráni zpustošenou vinicí vzhůru na hřeben. „Hle, kterak rychle a lacino si tuto zřídil znamenitou tvrz, jak vtipně se tu ohradil a okopal! Naše vojsko leží na úzkém hřebenu hory mezi oběma sruby, chráněno jimi na východ a západ; od půlnoci je mu bezpečnou obranou srázná, zhola nepřístupná stráň a také k této polední straně jest, jakož vidíš, sklon hory dosti příkrý, i vadí tu také nepříteli vinice a jejich kamenné ohrady. Žižka svým bystrým jedním okem všechno umí nejlépe vyhlídnouti a všeho k záměrům svým použíti; hleď, i ona věž viničná dobře se mu hodila k lepšímu opevnění východního srubu.“

Zatím dostoupili blízko k hřebenu, vyšli z vinice přes rozbořenou zeď a pan Brouček spatřil před sebou vojsko táborské.

Byly tu rozloženy mezi oběma sruby husté davy mužů, žen i výrostků v nejpestřejší směsici. Malá část mužů měla krunýře a přilby; většina byla oblečena jen v kabáty kožené neb soukenné, krátké sukně, nohavice a škorně neb opánky, tkanicemi k nohám připevněné, někteří v haleny nebo pláště, na hlavě pak měli kukly, nemotorné klobouky nebo huňaté čepice. Mnozí nesli na kabátě přišitý kalich z červeného sukna. Zbraněmi jejich byly sudlice, kopí, okované cepy, palcáty, samostříly, meče; část měla podlouhlé veliké štíty dřevěné, většinou kozí nebo plátnem potažené a pomalované. Zbraní výrostků byl kožený ruční prak na loučení kamenů.

Ženy a dívky byly buď prostovlasé nebo měly na hlavách dlouhé plachetky, páskou k čelu připoutané, na těle jen režné košile a prosté sukně, zčásti kabátce nebo pláště, a byly většinou tváří stejně opálených jako mužové, těl statných, očí jiskrných a smělých.

Některé zástupy stály dosud na půlnočním okraji hory, odkud byly patrně průběh boje na Špitálském poli sledovaly; jiní seděli, živě rozmlouvajíce o šarvátce právě ukončené; některý počet žen, mužů i výrostků pak byl již opět zaměstnán u srubů, kdež dokončoval poslední části zdí, na obranu tam sdělaných. Mezi zástupy bylo také viděti několik kněží, veskrze vousatých a šatem jen málo od ostatního množství se lišících; někteří nesli bibli pod paží nebo i kalich v ruce.

A nad celým tím pestrým, malebným obrazem vlál na vysoké žerdi dlouhý bílý prapor s červeným kalichem.

Chval z Machovic uvedl nového tábora k vojevůdci, tehdáž ještě jednookému, kterýž právě s železným palcátem v klíně na velikém balvanu jako na prestolu sedě, s výstupku hory pátravě pohlížel přes Vltavu na ležení nepřátel, do něhož se německá jízda zatím již navrátila.

Čím blíže pan Brouček přicházel, tím větší úzkost pociťoval před setkáním se strašným vůdcem táborským, a když konečně před Žižkou stanul, měl oči strachem zakaleny tak, že nemůže vylíčiti ani podobu, ani šat jeho, čehož sluší litovati tím více, poněvadž ve starých památkách dosud marně hledáme podobiznu nepochybně věrnou největšího hrdiny národního.

Přepamátné setkání Jana Žižky s Matějem Broučkem odbylo se velmi krátce.

Chval pravil: „Vedu ti nového tábora, bratře Žižko: já a kněz Koranda setkali jsme se s ním dole na poli Špitálském, kdež s Pražany mužsky bojoval, a na žádost jeho přijali jsme ho mezi bratry.“

Třesoucí se Brouček cítil, kterak bystré jedno oko Žižkovo zpytavě na něm spočívá, a pak slyšel jeho zvučný, velitelský hlas: „Zdá mi se, žes dosud břichu svému sloužil více nežli Bohu. Však u nás brzy pozbudeš hříšného tuku. Jaké jest tvoje jméno?“

„Matěj Brouček,“ stěží vyslovil pan domácí chvějícím se rtem.

„Nuže, bratře Matěji, hejtman Chval přijme tě mezi své cepníky a vycvičí tě k boji po našem způsobu; nyní jdi a pomáhej pracovníkům na zdech! Zdráv buď!“

Chval odešel s Broučkem k zástupu cepníků, kteří pozdravem a někteří stiskem ruky uvítali nového bratra, a pak jej dovedl mezi ženy a muže na zdi pracující.

„Jsi chlapík silný, bratře; můžeš podávati kameny,“ rozkázal mu a vrátil se k cepníkům.

Bratr Matěj byl sice rád, že má představení u Žižky odbyto, ale úkol na uvítanou mu přidělený naplňoval jej pramalým potěšením. „Pěkné přivítání,“ — hučel do sebe. — „Mám podávat kameny jako nádeník! Ani se

to pro vojáka nesluší. Skoro se mi zdá, že jsem vyvedl notnou hloupost. Pražané znají přece uctíti hosta. Janek od Zvonu je sice jinak potrhlý, ale na špatné pohoštění — kromě té komořice — si nemohu naříkat. Mohl jsem nyní po šarvátce sedět klidně u medoviny v krčmě nebo za plným stolem u Domšíků. Baže jsem prohloupil, pořádně prohloupil!“

Brzy poznal také, že nebyla jeho práce žádnou hračkou. Musel zdvíhati balvany, že se pod nimi až prohýbal, a starý, šedobradý tábor, jménem bratr Stach, kterému Žižka dohled na pracovníky svěřil, pobádal jej ustavičně k pospěchu. Utrmácen již cestami po Praze, ruchem šarvátky a lezením na Vítkovu horu, musel nyní v úpalu slunečním robotit, až ho všecky údy bolely a po rozžhavených tvářích stékaly potůčky horkého potu. K tomu smály se ještě táborky jeho hlubokým povzdechům a žalobným posuňkům.

Jaktěživ ani nezavadil o sprostou práci a teď se musel trmácet jako nejbídnější pomahač na stavbě. On, majitel třípatrového domu! Kdyby ho viděli jeho známí při takové lopotě! Bylo mu téměř do pláče.

Když byla konečně práce hotova, svalil se únavou jako žok do trávy na pokraji příkré severní stráně. S trpkou výčitkou pohlížel na ruce rozedřené, plné puchýřů krví podlitých.

Když si poněkud oddechl a večerním vánkem se ochladil, zadíval se smutně dolů do krajiny. Vzpomněl si, kterak ještě nedávno, v devatenáctém století, zabloudil procházkou na Žižkov a jak právě s tohoto místa spokojeně pohlížel na střelbu a cvičení vojenská u invalidovny, na živé předměstí karlínské, na jasnou řeku, po níž se vlekly nemotorné staré lodě, koňmi tažené, na veselou krajinu s Libní, továrnami holešovickými, Stromovkou, vínorodou Trojí a přívětivou Pelc-Tyrolkou. Můj bože, jaká to hrozná změna! Nyní vidí před sebou tutéž krajinu, tu samou v malebné oklice zatočenou Vltavu, za ní v pozadí lesnaté Ladví a dlouhé površí, táhnoucí se odtud až k Podbabě — všechno je totéž — ale jak zcela jinak vypadá přece ta krajina ve století patnáctém!

Místo Invalidovny a Karlína holá pláň s několika rozptýlenými domky; vzadu po výšinách od nepatrné vesničky Libně až k Podbabě samý jen vinohrad; místo holešovických továren toliko široká role u malé vesničky a na nich vojenský tábor; jiné veliké tábory na Letné, u Ovence a Stromovky, tehdejší Královské obory, i blíže u hradu pražského všechna ta krajina za řekou jest pokryta vojenskými boudami a stany, hemží se bojovníky a koňstvem, ježí se kopími, blýská se všelikými zbraněmi, třepetá korouhvemi a kmitá červenými kříži. Jediné to velkolepé mraveniště válečné!

Pan Brouček teprve nyní plně poznal strašlivou moc, které troufají si čeliti zaslepení Pražané a ta hrstka táborů. Nemohl ani pochopiti takovou bláhovost a pravil sobě, že minuli se zajisté všichni s rozumem.

Starý bratr Stach, který se posadil vedle něho, ozval se pojednou, jako by četl v jeho myšlenkách: „Žasneš nad počtem nepřátel, bratře, a snad i soudíš, že pošetilci jsme, čekajíce vítězství nad silou takovou. Ha, nebyl jsi

v boji u Sudoměře jako já, neviděl jsi tu strašnou blýskavici železných pánů proti nám, hrstce neoděných sedláků, jejichž hradbou jedinou bylo dvanácte vozů a Hospodin Bůh… Více než pět jich bylo na jednoho našince a na kopyta koňů svých nás chtěli rozebrati… Ale Bůh kázal slunci, aby před časem zapadlo za horu, a ve tmě bili se nepřátelé sami mezi sebou i rozprášeni jsou cepy našimi v útěk hanebný… Tys nebyl u Nekměře, bratře; tys neslyšel hrozný třeskot našich cepů, když jsme u Poříčí tepali vojska královská… A doufání pevné mám v Pána Boha, že i Zikmund nešlechetný dá hřbet před námi s těmi Míšňáky, Durynky, Bavoříky a vším tím zlostným pokolením německým, i se svými Uhřaty a všemi těmi pronárody světa… Hospodin je s námi a žehná zbraním našim, poněvadž vidí v čistá srdce naše a ví, že nebojujeme pro zisk ni slávu, než na obranu své země a svaté pravdy.“

Bratr Matěj — jakž nyní i my pana Broučka budeme jmenovati — pohověl sice z trmáceným údům, ale zato ozval se v něm jiný, tvrdošíjný nepřítel: hlad, což nebude divné nikomu, kdo uváží všechny jeho trampoty od časného oběda u Domšíků, a že od té doby požil jediného slanečka. Začal netrpělivě toužiti po večeři a znovu litoval svého odpadnutí od Pražanů, pomýšleje na dobrou kuchyni pečlivé Mandaleny a málo očekávaje od táborské polní menáže. Trpce si vyčítal, že věc tak důležitou neuvážil.

Sdílný bratr Stach po chvíli pokračoval: „Blahořečím Pánu, že dopřál mým starým očím uviděti dobu spásy. Trávil jsem život v lopotě a ponížení; viděl jsem, kterak pán utiskuje poddaného, bohatý chudého, jak bratr bratra vydírá bez milosti, jenom po vlastním zisku a pohodlí se sháněje, po hříšných rozmařilostech světa; viděl jsem, jak i kněží, v ústech majíce lásku k Bohu a bližním, srdcem lnou k bídným rozkoším pozemským a milují toliko sami sebe, bažíce po moci a bohatství, hýříce a svatokupčíce. Slyšel jsem, že slujemi neřestí staly se i nejvyšší vrcholy křesťanstva, i pravil jsem sobě, že blíží se časové, kdy v nepravostech zahyne svět… Ale tu vzešla hvězda nad Betlémem, nebeská hvězda, v jejíž záři jsem zaplesal vstříc jitru vykoupení… A tam na hrádku Kozím spatřily tyto mé oči mistra Bohem poslaného, uši mé slyšely z čistých jeho rtů slova věčné pravdy… A když zvěst o mučednické smrti jeho dolétla ke mně, tu zatřásl jsem pěstí, zaskřípal zuby, okoval svůj cep a navždy opustil chatrč i role svá. Jediná mi zbyla touha: dáti život svůj za pravdu boží. Stará moje ruka sotva zdvíhá cep, a přece již ve třech bitvách máchal jsem jím v řadě nejprvnější. Meče a střely nepřátel jako by se vyhýbaly mé šedivé hlavě; ni krůpěj krve neprocedil jsem dosud za víru svou. Však nyní praví mi vnitřní hlas, že uzřím boj ze všech nejstrašnější a že v něm konečně najdu slavnou smrt za kalich a zákon Páně!“

„Kdypak budeme večeřet?“ poněkud nevhod ozval se bratr Matěj.

Stařec překvapen zíral na něho, nemoha se vpraviti v náhlý ten obrat od věcí nebeských k nejhrubší pozemskosti. Pak vyňal mlčky z kabely u pasu

veliký kus černého chleba se sýrem, a podávaje obé Broučkovi, pravil: „Přijmi večeři mou. Jedva jsem se jí dotekl. Starý žaludek můj slábne den ode dne více a již hrubě nedbám o pokrm pozemský. Však i toho má každý v našem táboře dostatek. Ovšem jen pokrm nejsprostnější; neboť hříchem by bylo krmiti pochoutkami tu blátivou schránku duše a budoucí pytel červů.“

Bratr Matěj přijal chléb se sýrem váhavě a zaškaredil se nad nimi jako noc. „A to je krásná večeře!“ láteřil v duchu, „kus komisárku černého jako zem a houževnatého jako podšev! A k tomu sýr — ba, kdyby to alespoň byl poctivý sýr, — ale — hanba mluvit. Myslel jsem, že budou mít přece kousek masa s nějakým komisním knedlíkem… Broučku, Broučku, kam jsi dal rozum!“

Hlad ho donutil, že se pustil přece do tvrdého chleba, po němž ho rozbolely dásně, a že s odporem snědl také část sýra, který zanechal v jeho ústech nepříjemnou chuť a palčivou žízeň.

„Kdepak tu dostanu něco k pití?“ ptal se malomyslně.

Bratr Stach odepjal od pasu a podal mu kulatou dřevěnou nádobku.

Bratr Matěj přijal ji nedůvěřivě a drobátko si přihnul; ale hned ji odtrhl od úst a zvolal s kyselým obličejem: „Vždyť je to čistá voda!“

„Ovšem, čerstvá boží voděnka. Načerpal jsem ji před chvilkou dole ze studánky.“

„A piva nemáte?“

„Měli jsme dnes, ale již došlo. Žižka dbává také, aby měli bratři střídmý doušek piva na posilněnou. Ovšem na pochodech píváme obyčejně jen vodu. Ale jdeme-li do některého města přátelského, tu Žižka leckdy napřed psává: ‚Myť k vám bohdá brzy přijdeme; jedno mějte chléb, pivo, obrok koňům připravený‘ a bratři chystají k našemu příchodu, co mohou. Každý rád obětuje vše, co má, na společnou potřebu. Vždyť jsme jedna rodina božích dítek. Rytíř rovně se sedlákem, všichni v našem vojsku jsme bratři. Žádný nechce se vypínati nad druhého, aniž lépe žíti ostatních. Každý stará se o všechny. Všichni prodali jsme své statky a dědiny a každý vysypal stržené peníze do kádí, na Táboře k tomu připravených, z nichž platíme společné potřeby.“

Hovorný stařec umlknul, vyrušen hlaholem zvonů, který se ozval zdola. Byloť se zatím slunce schýlilo k západu a zamodralý obzor zbarvil se jemnými odstíny červeni a zlata. Hnědý soumrak začal obestírati rozsáhlé tábory křižácké na pláních za Vltavou. Z měst pražských pak zahlaholil večerní pozdrav, nejprve z jedné, pak z druhé, pak z jiných věží, tu jasněji, tam temněji, v rozmanitých mohutných a lahodných hlasech, splývajících v ohromnou hymnu, slavnou a dojemnou.

„Toť jaksi dlouhé a slavné klekání,“ prohodil bratr Matěj.

„Slaví předvečer nedělní,“ vysvětlil bratr Stach.

„Předvečer nedělní? Vždyť je dnes teprve pátek!“ zvolal bratr Matěj, vzpomínaje si určitě, že měl včera před svým nešťastným výletem na Hradčany obvyklý čtvrteční hrách s uzeninou.

„Mýlíš se; sobota je dnes, den svaté Markety,“ odvětil Stach.

„Právě proto je dnes pátek. Vždyť jsem si včera ve čtvrtek po obědě vzpomněl, ale pak jako na své hříchy zapomněl, že bych měl cestou na Hradčany koupit nějaký dárek své hospodyni k dnešním jmeninám,“ odmlouval bratr Matěj a tiše si povzdechl: „Pěkně slavím její svátek!“

Stach znovu setrval na svém a Brouček se dále nehádal, mysle si, že s časem spletli se i svatí.

Byl také již ospalý po denním trmácení. Nyní přišla v jeho vzpomínkách i komořice ke cti, ba i posada s nebesy a pruhovanými peřinami budila žádostivý jeho vzdech. Jak by tam nyní, dobře nasycen a napojen, hověl unaveným údům v té bezpečné, tiché arše, na měkkých duchnách prachových, — kdežto zde musí spáti na holé, tvrdé zemi, pod širým nebem, uprostřed divokého, ozbrojeného lidu. Rozhodnul se již nadobro, že při nejbližší vhodné příležitosti i tábor Žižkův opustí, někde v krčských lesích se ukryje a hned po udušení vzpoury do Prahy se vrátí. Tahle společnost se pro něho naprosto nehodí. S každým otrapou se bratříčkovat, — kdyby alespoň slušně pili na to bratrství! Ale takhle! Bratr tu, bratr tam, a pak tě postaví ke zdi, abys podával kameny! Živit se černým chlebem, zapíjet vodou, spát na holé zemi, a když ke groši přijdeš, hodit jim ho do kádě, — pěkně děkuju za takové živobytí!

S tím odhodláním přitáhl si pevněji kuklu, aby mu něco nevlezlo do ucha, zabalil se do kloku a chystal se ke spaní.

Hovor a šum v táboře v táboře právě utichl, ale hned nato zazněl silný, vášnivý hlas, jenž bezděky vymáhal pozornost každého. I bratr Matěj obrátil se po něm a spatřil Korandu stojícího na balvanu uprostřed bratří, kteří se k němu shrnuli. Také Stach opustil své místo vedle Broučka a přistoupil blíže ke kazateli.

V posledních paprscích slunečních zářila tu štíhlá postava bledého kněze, z jehož roznícených očí jako by sršely blesky a jehož obě ruce hrozivě byly napřaženy dolů směrem k táborům křižáků.

Mluvil o draku ryšavém, sedmihlavém a sedmikorunném ze Zjevení svatého Jana, jenž přichází zahubit zrozeňátko ženy hvězdné, novorozenou Pravdu…

„To je nápad — kázání v noci, když si chce člověk po té nádenické robotě alespoň s pokojem zdřímnout!“ zlobil se bratr Matěj.

Obalil si zakuklenou hlavu ještě klokem a obrátil se na druhou stranu. Avšak mohutná, plamenná řeč Korandova pronikala i dvojím příkrovem a přiměla bratra Matěje po mnohém obracení se strany na stranu konečně k tomu, že rozezlen raději opět se posadil a toliko obě uši dlaněmi zacpal.

Přesto slyšel hlas Korandův i přizvukující výkřiky nadšených bratří a sester. Zatím setmělo se již. Dole po Letné, po pláních holešovických a oveneckých zaplanuly nocí četné ohně v leženích křižáků a také zde na temeni Žižkova rozžehli táboři veliké ohně strážné. Osvětlovaly příšerně některé skupiny posluchačů, uprostřed nichž nejasně se míhala postava

zaníceného kazatele, pnoucího obě ruce vzhůru, jako by horoucím zápalem svým chtěl se vznésti k hvězdnatému nebi.

Posléze ukončil své kázání, za nímž ozval se bouřlivý souhlas nadšeného posluchačstva.

„Díky bohu!“ oddechl si bratr Matěj a znovu se uložil.

Ale vtom rozlehl se zpěv:

Kdož jste bojovníci
a zákona jeho,
prostež od Boha pomoci
a doufejtež v něho,
že konečně s ním
vždycky zvítězíte.

Z počátku zpíval jen hlouček, ale brzy vpadaly nové a nové hlasy, takže druhá sloka zněla již mohutným, hřímavým sborem:

Tenť Pán velí se nebáti
záhubci tělesných,
velíť i život ztratiti
pro lásku bližních svých,
protož posilňte
zmužile srdci svých.

„Můj bože! Takové hulákání! Ani vyspat se tu člověk nemůže!“ bědoval a zlobil se v duchu zoufalý bratr Matěj.

Ale musel poslouchati ještě i následující sloky písně táborské:

Kristus vám za škody stojí,
stokrát víc slibuje;
pakli kdo proň život složí,
věčný mít i bude:
blaze každému,
kdož na pravdě sejde.

Protož střelci, kopidlníci
řádu rytířského,
sudličníci a cepníci
lidu rozličného,
pomnětež všickni
na Pána štědrého.

Nepřátel se nelekejte,
na množství nehleďte.

A dále, dále zněla z tisíce hrdel ta píseň neumělá, však jadrnou silou a vroucí vírou naplněná, ta píseň samým Žižkou prý složená, před jejímž pouhým vzdáleným hlaholem později valné voje na útěk se dávaly, — dále hřímala tu velebně a nadšeně s hřebenu Vítkovy hory daleko do umlklé noční krajiny.

Posléze dozněla a tábor Žižkův uložil se ke spaní. I bratr Matěj došel dlouho kýženého klidu, chvíli jen ještě vyrušován a pak ve sny ukolébán nějakými žalmy, které starý bratr Stach vedle něho tiše prozpěvoval.

Našemu hrdinovi se zdálo o ryšavém, sedmihlavém draku a ženě hvězdné, která se však poznenáhlu proměnila v půvabnou Domšíkovu dceru…

XII

Ó slunce velikého, věčně památného dne! Ty, kteréžs ozářilo skrovný voj hrdin, jakých málo se zaskvělo v dějinách lidstva, kteréžs okázalo světu, seč jest národ malý, vede-li jej horoucí nadšení, obětující radostně statek i život za svaté přesvědčení, ty pochodni nebeská, kteráž zaplápolalas nad horou Vítkovou, abys čela bohatýrských předků věnčila glorií slávy nesmrtelné, — ó slunce, jehož odlesky ještě po staletích rozehřívají k silnějšímu tluku mdlá srdce potomků: kolik zanícení chovati může nitro české, kolik slov úchvatných a plamenných jazyk náš, všechna by měla splynouti v ódu velebnou, vítající tvůj triumfální vzchod na zlatém a purpurovém obzoru! Ale s časem změnili se i lidé. Nesčíslněkrát vzešlo jako tehdáž krásné letní slunce nad Vítkovem, však nikdy již neozářilo božích bohatýrů a po staletích svítí na pokolení malé, bez pravdy a síly, bez nadšení, cedícího poslední krůpěj krve za drahý ideál, na pokolení, které již sotva rozumí a věří velkému činu předků a usmívá se zvěsti o něm jako staré, divné pohádce, kterou již i nudno poslouchati. Neschopno jsouc oněch velkých obětí a zápalů, vymlouvá se na jiné časy a poměry, zapovídá si vyprávění o slavném skutku minulém a skládá přitom ruce v klín nebo robí trety, — ó zapadlé slunce naší síly, zda vyjdeš opět a najdeš i básníka, jenž dovede tě uvítat plamenným nadšením a ne prázdným zvoněním slov a malichernou karikaturou jako já!

„Vstávej, bratře Matěji, — jižť čas!“

Brouček protřel si oči a spatřil nad sebou vrásčité líce bratra Stacha, který mu podával těžký, hřebíky posázený cep a kus chleba se sýrem.

Bratr Matěj přijal obé s těžkým povzdechem a —, leč nebudu zevrubně vyličovati toto nedělní dopoledne našeho hrdiny, které patří k jeho nejtrudnějším svátečním upomínkám.

Jen tolik podotknu, že dnes nepodával sice kamenů, ale poslouchal kázání kněží táborských s nábožným zpěvem bratří a přijímal — nerad to vyznávám, ale konečně musí pravda na světlo, — přijímal také pod obojí způsobou, obyčejem táborským, totiž u prostého, ubrusem pokrytého stolu, za nímž stál kněz bez ornátu, odbývající krátký obřad pouze jazykem českým.

V poledne podaly sestry táborské bratru Matěji nedělní oběd, jehož součástky byly „kyselo“ — jakýsi druh polévky, o jejíž jakosti pan Brouček ze šetrnosti k dávným předkům zachovává hluboké mlčení, — kus vařené hověziny, režný chléb a náprstek — alespoň na míru bratra Matěje pouhý náprstek — všelijakého piva.

Ale když se po obědě oddával dumám nejchmurnějším, probleskla jimi pojednou myšlenka slibující spásu. Napadla mu totiž podzemní chodba, jíž

se z devatenáctého do patnáctého století dostal, a k tomu přidružilo se pomyšlení: Což kdyby toutéž chodbou bylo možno dostati se nazpět? Přisvědčující odpověď jevila se mu tak samozřejmou, že radostně vyskočil a div hlasitě nezajásal. Pak zchladila ovšem jeho naději pochybnost, možno-li jen tak chodbou ze století do století přecházeti. Ale hned zase si pravil: „Jisté jest, že jsem tou chodbou do minulosti zabloudil, — proč by nemohla způsobili také zázrak opačný?" Přišla mu na mysl vířivá závrať, která ho pojala, když zavřel dvířka, vedoucí z podzemní chodby do klenotnice krále Václava; vzpomněl si také, že tato dvířka byla na jedné straně červotočivá i zrezavělá, na druhé však úplně nová, — oč, že tvořila ona přehradu mezi oběma věky, a když dvířka za sebou zavřel, tu ocítil se závratným letem o pět století nazpět. Nyní učiní rovněž a bude zase v moderní Praze — arci, z počátku vlastně jen pod ní, v oné podzemní chodbě, vedoucí od Kozí ulice pod Hradčany, a tam nastane opět otázka, jak se dostane vysokou, sráznou šachtou nahoru na povrch země. Leč za dne se tam asi přec někoho dovolá, a ne-li, — nu, v nejhorším tom případě vrátí se zkrátka do husitské Prahy — či spíše, zásobí se napřed nějakými potravinami a zůstane v podzemní chodbě jako v bezpečném úkrytu až do té chvíle, kdy bude město dobyto a první vztek nepřátelského vojska zchlazen; pak zajisté zavládne opět pokoj a pořádek, a bude život i v tom patnáctém století alespoň snesitelný... — Byl by nejraději ihned táborům unikl, ale v tu chvíli právě bylo to nejméně možné. Žižka zpozoroval totiž podezřelé pohyby v nepřátelském ležení a rozkázal bratřím, aby byli pohotově. Následkem toho sestavovali se rychle střelci, sudličníci, cepníci a bojovníci jiného druhu na vykázaných sobě místech. Část cepníků pod vedením Chvalovým postavila se u srubu západního. Mezi těmito byl i bratr Matěj; stál sice v poslední řadě, na samém pokraji severní stráně, ale sráznost této, zeď srubu za ním a šik bojovníků, mezi ním a jižní strání hustě seřaděný, nedaly myšlence na útěk v této chvíli ani vzniknouti.

Zato mohl se svého stanoviska dobře pozorovali všecko, co se děje dole na Špitálském poli a dále za řekou.

Tam bylo již viděti na všech stranách zlověstný ruch. Oddíly jezdců i pěších měnily svá stanoviska, tu se rozdělujíce, tam se spojujíce a pořádajíce v šiky. Zvláště čilé proudění bylo v táboře Míšňanů u Ovence a v ležení Albrechta Rakouského vedle nich.

Pražané netušili patrně také nic dobrého; neboť husté jich davy stály na zdech městských i v branách, k boji připraveny a bedlivě pozorujíce pohyby vojsk nepřátelských.

Konečně — asi ke čtvrté hodině — vrhli se míšeňští jezdcové s Uhry a Rakušany, počtem asi 25 tisíc bojovníků, do Vltavy a brodili se rychle na druhou stranu. Opodál za řekou zůstaly tři šiky křižáků v záloze. Z města ozýval se hromový křik a zvonění na poplach, i bylo pozorovati, že nepřítel také na jiných stranách, od hradu pražského a od Vyšehradu, chystá se k současnému útoku.

Bratru Matějovi bylo, jako by nastával soudný den. S hrůzou pozoroval, kterak se Špitálské pole plní nepřátelským vojskem, a na chvilku jen vzpřímila ho poznámka Chvalova: „Ti mají namířeno na Poříčí; sem k nám by se na koních nedostali!“ Ale nepřítel nezamířil ku Praze, nýbrž valný počet jezdců rozjel se tryskem ve směru opačném na východ.

„Milí bratří!“ rozlehl se táborem rázný hlas Žižkův. „Tuším, že nastala chvíle rozhodnutí. Brzy bohdá ukážeme věrolomnému králi, jak umíme se bíti o boží a svou při proti všem rotám Antikristovým. Již hrnou se na nás ti nepřátelé pravdy a zhoubcové české země. Protož doufajíce v Boha, buďte pohotoví! Držtež se každý šiku svého a pozorujte svých hejtmanů. Pán Bůh rač vás posilniti!“

„Zvítězíme nebo umřeme!“ rozlehlo se táborem a zase zazněl hřímavý zpěv: „Kdož jste boží bojovníci…“

Právě když zvučela bojovně poslední sloka:

A s tím vesele zkřikněte,
řkouc: Na ně! hrr na ně!
braň svou rukama chutnejte,
Bůh náš Pán! zkřikněte,
bite, zabíte,
žádného neživte!

vmísil se do ní divoký křik a třeskný hlahol trub se strany východní, kde míšeňská jízda po mírněji skloněném svahu vzhůru byla vyjela a nyní po hřebenu hory úprkem se hnala na srub v té straně stojící.

Tábořі nenadáli se tak náhlého a silného útoku s té strany; domnívaliť se, že nepřátelé spíše horu obejdou a pak od jihu neb zároveň s několika stran na tábor udeří. Nenadálý, prudký náraz útočníkův uvedl proto nečetné hajitele srubu ve zmatek, že většina jich, poděšena a zastrašena děsným křikem Míšňanů, blýskavicí dlouhých kopí a deštěm střel, na útěk se dala a nepřítel hned prvním návalem nejen věž viničnou u srubu dobyl, nýbrž i příkopu se zmocnil. Již první jeho davy, sesedše s koní, s vítězným rykem drápaly se vzhůru na zeď srubu, v němž zůstala toliko skrovná hrstka táborů s dvěma ženami a jednou pannou. Ti, nemajíce zbraně střelné, metali jen kameny s podsebití srubu i se zdi na útočníky a hrdinsky se bránili; zvláště vynikala jedna žena vysoké postavy, rozpuštěných a kolem snědé šíje poletujících černých vlasů, která stojíc na zdi srubu, jako titánka obnaženýma, svalnatýma rukama veliké kameny nad hlavu zdvíhala a zuřivě metala na dorážející Míšňany. Ostatní hajitelé již couvali, však ona zvolala velikým hlasem: „Před Antikristem nesmí křesťan věrný ustoupiti!“, a nemajíc po ruce již kamenů, holýma rukama pustila se v zápas s obrněným kolohnátem, který se právě vydrápal na zeď — leč vtom zaryl se jí oštěp jiného Míšňana do hrudi — hrdinka klesla a v pádu strhla s sebou i odpůrce dolů mezi rozlícené útočníky.

V největší té tísni přišla obráncům srubu vydatná posila. Žižka s částí svého lidu pospíšil do srubu, sám první vystoupil na zeď, a hromovým hlasem pobízeje ostatní, prudce máchal svým palcátem na všechny strany, srážeje Míšňany vzhůru se deroucí. Náhle poklesl: některý nepřítel chopil jej za nohy a táhl se zdi — již zdálo se, že je ztracen. Leč tu objevil se vedle Žižky stařičký bojovník táborský — kolem vpadlých skrání, s nichž čapku urval ruch bitevní, jako sníh poletovaly řídké, bílé kadeře — stará kostnatá ruka mladistvou ještě silou zamávla těžkým cepem a pádnou ranou povalila Míšňana — ostatní cepníci vtáhli vůdce nazpět — Žižka byl zachráněn. Ale zároveň proklály míšeňské zbraně vetchá prsa starochova — horoucí přání šedého bratra Stacha bylo splněno!

S děsným třeskotem dopadaly nyní táborské cepy na lebky nepřátel, kameny s deštěm střel sypaly se na ně, že s křikem a bolestným stonem couvali od srubu, jehož příkop se naplnil mrtvolami.

Zatím Žižka, vida, že první útok na srub jest odražen, vrátil se z něho k ostatním lidem svým a pravil k hejtmanu Chvalovi: „Dej se potichu a rychle s cepníky svými tudy vinicemi“ — ukázal zkrváceným palcátem na jižní stráň — „a chop nepřítele v boku!“

Chval jen kývl a spěšně vykonal rozkaz. Dal svým cepníkům potřebné naučení a v čele jich vybočil tiše na stráň mezi vinice.

Bratr Matěj při dosavadním průběhu boje nevycházel ze smrtelných úzkostí; třásl se na celém těle tak, že i strašný, hřeby pobitý cep kýklal se za jeho ramenem. Byl by se jistě poradil s Vaňkem, kdyby to jen trochu bylo bývalo možné. Ještě štěstí, že stál dosti opodál od vlastního jeviště bitvy.

Když nyní Chval s cepníky zatočil se mezi vinice, ovládla bratrem Matějem jediná myšlenka: že musí prchnouti stůj co stůj — již proto, že nižádná moc světa po druhé živého do bitvy jej nedostane.

Záměr jeho byl usnadněn tím, že nalézal se v poslední řadě. Sotvaže tato sestoupila do vinice, vyskočil bez rozmýšlení průlomem polozbořené viniční zdi a pádil úprkem po stráni dolů, směrem od bojiště. Zaslechl za sebou výkřik: „Zrádný zbabělce!“ i zdálo se mu, že někdo běží těsně za ním a každou chvíli koncem palcátu již dosahuje jeho zad, což ho tím více pobádalo k zoufalému, zběsilému běhu.

Tu zaslechl kdesi stranou za křovinami dva hlasy, bezpochyby venkovanů, pozorujících boj na hoře:

„Tuto běží některý Němec.“

„Tábor je to; vždyť má cep na rameně.“

„Zajisté posel Žižkův ku Pražanům.“

Tou rozmluvou vzpamatoval se bratr Matěj. Poznal, že domnělý pronásledovatel jest jeho vlastní cep, kterýž, rozkýván divokým úprkem, tepal ho do zad.

Ohlédnuv se, nepozoroval za sebou žádného nebezpečí. Táboři byli příliš zaměstnáni bitvou, než aby stíhali uprchlíka.

Slova venkovanů vnukla mu zároveň výbornou myšlenku. Ano, vydá se

za posla Žižkova a tak dostane se bez překážky nejbližší branou do Prahy; tam pak pospíší do domu Jankova, převleče se opět do svých vlastních šatů, které ukryje pod širokým a dlouhým klokem, i zamíří rychle k domu královskému U černého orla…

Již neběžel, nýbrž jen rychle kráčel k blízké Horské bráně. Po levici táhly se k ní opět vinice, za nimiž blýskaly se zbraně nepřátel na Špitálském poli.

Nad branou, na obou věžích při ní a na zdech městských bylo plno lidí, pozorujících boj na Vítkově hoře, a když bratr Matěj ku bráně se přiblížil, rozeznal, že panuje mezi nimi veliké hoře a zděšení. Viděl, jak tam ženy a starci lomí rukama nebo je spínají prosebně k nebesům; slyšel také pláč, nářek a modlení úpěnlivé. Patrně pozorovali, že nepřítel na Vítkově hoře vítězí, a skládali poslední naděje toliko v pomoc boží.

Ale dole v otevřené bráně jevil se zástup, z jehož jiskřivých očí zírala neohrožená bojechtivost. Pražský kněz v komži a v ostatní církevní úpravě nesl tu na vysoké hůlce blyštivou svátost téže divné podoby, jakou pan Brouček poznal již na Staroměstském náměstí; před ním stálo pachole, také v komži, zvoníc ručním zvoncem; za ním pak tísnili se v bráně bojovníci s kušemi v rukou. V pozadí bylo viděti zástupy cepníků.

Když bratr Matěj došel k mostu, jenž vedl přes hradební příkop do brány, zvolal na něho kněz: „Kdo jsi?“

„Posílá mě Žižka,“ směle odpověděl bratr Matěj, ale hlas jeho se přece trochu třásl.

„Jak jest na hoře?“

„Zle, moc zle. Žižka vzkazuje, abyste mu přišli na pomoc,“ lhal samozvaný posel srdnatě dál.

„Právě se chystáme do boje.“

„Musím ještě k někomu do města,“ dodal bratr Matěj ostýchavě.

„Propusťte Žižkova posla,“ obrátil se kněz k bojovníkům a tito ochotně se rozstoupili. Bratr Matěj prošel branou do města s kuklou hodně staženou, aby ušel pozornosti Janka od Zvonu a včerejších soubesedníků v krčmě, kdyby snad byli mezi bojovníky u této brány. Zabočiv za roh nejbližší příční uličky, zhluboka si oddechl, vida, že lest dokonale se zdařila.

Přesvědčiv se, že ho nikdo nepozoruje, zhostil se ještě v nejbližším prázdném průjezdě nepohodlného cepu — a s táborskou tou zbraní skládáme i my s něho hodnost bratra Matěje a budeme se v příští, předposlední kapitole opět jen zabývati s pouhým, milým panem Broučkem.

XIII

S ulehčenou plecí i myslí chvátal pan Brouček dále. Ale brzy zabloudil v neznámých ulicích středověké Prahy, takže teprve po dobré hodině šťastně dostihl domu U bílého zvonu.

Cestou potkával jen málo lidí; patrně byla valná většina u bran a zdí městských. Také dům Jankův byl jako vymřelý. Ani v průjezde, ani na paláci nepotkal pan Brouček nikoho a nezaslechl ani známky života. Domšík byl zajisté mezi bojovníky pražskými a ženské meškaly bezpochyby také někde u brány nebo na zdi městské, očekávajíce výsledek boje.

Pan domácí pospíšil tedy přes pavlač do komořice. Byla otevřena; když vešel, spatřil v ní starou Kedrutu, kropící podlahu a postel z nějaké cínové nádobky.

Když ho zočila, stanula chvilku jako přimražena, s největší hrůzou v obličeji; pak sebou trhla a rychle jako vyplašený netopýr unikla kolem něho z ložnice.

„Proklatá modlářka — že tu po mně vykrápěla svěcenou vodou!“ — rozzlobil se pan Brouček.

Ale vtom zalehl sem zvenčí opět mohutný hlahol zvonů a pobídl pana Broučka, — tušícího v něm poslední zvonění na poplach proti vítěznému snad již nepříteli —, aby si pospíšil s převlékáním.

Rychle tedy svlékl středověký oděv, odhodil konečně s ošklivostí a ulehčením i červenozelené nohavice do kouta a převlékl se do svých, teď dvojnásob milých šatů moderních, které ležely vycíděny na truhle. Našel vedle nich i své boty; porouchaná byla náležitě spravena a obě nově podraženy.

S uspokojením obul se do nich, odhodiv dvojbarevné škorně s nevolí do kouta k nohavicím. Přestěhoval pak ještě své hodinky a ostatní movitosti z kapsáře a středověké tobolky nazpět do svých poctivých kapes a nakonec zahalil se od hlavy k patě do kloku, aby zakryl svou novověkou úpravu. S posupným výsměchem spočinul při odchodu jeho zrak na ohromné posadě s truhlíky a stupátkem, zdrtil přesýpací hodiny ve výklenku pohledem nejhlubšího opovržení a bez nejmenšího žalu, ne-li radostně, rozloučil se s pošmournou komořicí. Tiše plížil se pavlačí a mázhauzem kolem zavřených dveří světnice, u nichž mu přece trochu prudčeji zabušilo srdce při vzpomínce na sličnou Jankovu dceru. Ač lahodný obraz její příhodami na Špitálském poli a na Vítkově do pozadí byl zatlačen, přece dosud milostně zářil v toužebném jeho nitru. Avšak ani obraz ten nedovedl jej zadržeti v surovém středověku. Rychle sestupoval z mázhauzu po schodech a bez překážky dostal se z domu.

Poněvadž bylo na náměstí opět více lidí, dal se z opatrnosti nazad ulicí Týnskou a potom uzoučkou, pošmournou uličkou příční, která vede vlevo

ke Kozí ulici. Chvátal nedočkavě, kochaje se již přeblahým pomyšlením: dostane-li se skutečně z královského domu podzemní chodbou nazpět pod Vikárku a do zlatého století devatenáctého! Umínil si také, že nyní v klenotnici krále Václava každým způsobem všechny své kapsy naplní nejvzácnějšími skvosty…

Minul nějaký pivovar — patrně onen z Domšíkova vypravování nám již povědomý pivovar V pekle, — a vyšed z uličky, namířil již napříč k ulici Hrnčířské, nynější Kozí, aby se dostal známou postranní brankou do zadní části královského domu U černého orla. Na předsevzetí, že se zásobí na výpravu do tajné chodby potravinami, zapomněl v nedočkavém spěchu svém docela.

Leč najednou se zarazil. Po celou cestu Týnskou ulicí a příční uličkou slyšel jako dříve v komořici hlahol zvonů, však stále silnější, jako by zvon za zvonem po celé Praze vpadal do toho hřímavého chorálu; nyní uslyšel také křik, hluk a řinkot z Dlouhé třídy a spatřil, že lidé z náměstí spěchají v tu stranu.

Chtěl rychle přeběhnouti ke Kozí ulici, ale bylo pozdě. Z Dlouhé třídy vyrazilo několik jezdců, máchajících dlouhými kopími, na nichž se třepetaly korouhvičky s červeným křížem. Vítězní křižáci!

Pan Brouček, seznav, že prchnouti již nemůže, ve smrtelných úzkostech klesl na kolena a zvolal německy: „Milost! Jsem Němec! Jsem katolík!“

„Zabte Němce papežence!“ vzkřikli jezdcové česky skoro jedněmi ústy a jeden napřáhl kopí po panu domácím.

Ten uskočil a zvolal teď česky: „I pro pánaboha — vždyť nejsem Němec ani katolík! Jsem Čech a husita!“

Jezdci v udivení zastavili koně a valný pěší dav ozbrojených i neozbrojených mužů, žen i dětí, který se zatím vyvalil za nimi z Dlouhé třídy jako bouřící pestrá řeka, obklíčil ubohého se všech stran.

„Proč jsi tedy volal německy, žes Němec a podjednou?“ vzkřikl jeden z jezdců, který se zdál býti vůdcem ostatních.

„Myslel jsem — myslel jsem — že jste němečtí křižáci — podle těch korouhviček,“ koktal strachem pan Brouček.

„Haha! Ty jsme ukořistili na Špitálském poli, kde Bůh právě nám popřál slavného vítězství. Ale ty jsi Němec. Vždyť ani dobře česky neumíš!“

„Ne — ne! Přísahám, že nejsem Němec — byl jsem jen dlouho v cizině Dosvědčí vám to Domšík — Janek od Zvonu —“

„Janek od Zvonu? Ten položil dnes život svůj za pravdu a vlast, vytrhnuv s námi Staroměstskými v prvních řadách z brány Poříčské a smrtelně byv raněn v krátkém boji pod Vítkovou horou. Jsi-li opravdu Čech i husita, kterakže smíš vysloviti jméno hrdinovo týmiž mrzkými ústy, kterými pro bídný strach smrti právě jsi zapřel rod svůj i víru svou?!“

„Skolte lotra! Ubijte zbabělce!“ křičel dav kolem a zuřivě vrhal se na Broučka. Ten chtěl uprchnouti, ale někdo ze zástupu zachytil jeho klok, jenž prudkým škubnutím s něho se svezl, a pan domácí stál pojednou před

udiveným množstvím ve svém moderním obleku.

Úžas na chvilku zarazil útočníky; tu a tam ozval se také chechtot.

„Hle, hle, co se vyklubalo z nevinného kloku!“ zvolal vůdce. „Chceš-li ještě nyní lháti, že jsi našinec? Spíše zdá mi se, že patříš k té poběhlé sběři křižácké, žes vyzvědač Zikmundův!“

„Přísahám, že nejsem vyzvědač! Jsem Čech a Pražan —“

„Ej, nuž, jsi-li Pražan, náležíš k soudu našemu. Svažte jej a veďte na radnici! Kat a skřipec vyzvědí na něm pravdu.“

Pan Brouček, slyše o katu a skřipci, zesinal jako mrtvola. Klesl opět na kolena a v úzkosti hrozné koktal: „Smilování! Nejsem Pražan! — Jsem sice v Praze rodilý, ale dal jsem se k táborům — jsem cepník hejtmana Chvála — sám Žižka vám to potvrdí —“

„Haha, tábor — takový zbabělec!“ — „Ještě si blázny činí z nás!“ — „Hyběti tobě, křižáku a lotře ohavný!“ — Takové i jiné výkřiky hněvu zněly vůkol a pan Brouček byl by zle pochodil, kdyby nebyl znova hlas vůdcův ukrotil rozkacené množství: „Ustaňte! Hanebník ten proměnil se sice za malou chvilku z Němce a katolíka v Čecha a husitu, poté z Pražana v tábora a kdož ví, več ještě se promění, i zasluhuje smrti již pro tyto nestoudné, zbabělé lži; avšak vydává-li se za Chvalova cepníka, odevzdáme ho na soud táborům.“

„Však prý Žižka s Pražany vjíždí Horskou branou do města,“ zvolal někdo z lidí, kteří sem přichvátali z náměstí Staroměstského.

Pan Brouček byl tedy jen svázán a vlečen i strkán na náměstí.

Tam hrnuly se také již z Celetné ulice a odjinud pestré davy, živě rozmlouvajíce, druh druhu nové podrobnosti skončené bitvy vypravujíce, mnozí hlasitě plesajíce nebo písně vítězné prozpěvujíce. Bylo viděti starce na zemi klečící a ruce s horoucím díků činěním k nebi vzpínající. Panny přinášely zelené ratolesti a čerstvé kvítí, jež přijíždějícím a přicházejícím bojovníkům v cestu metaly nebo na přilbice a čapky připínaly. Na všech obličejích zářila nesmírná radost a v četných očích třpytily se slzy blaha. Samo slunce, ač již k západu se klonící, zdálo se, jako by svítilo svátečním, radostným jasem, v němž i domy zářily jak v blaženém usmívání. Všecko město rozléhalo se plesem, do něhož zvony se všech věží pražských mísily hřímavou, jásavou svoji hymnu.

Ozbrojenci s nešťastným Broučkem stanuli na rohu Celetné ulice, kde kupilo se lidu nejvíce. Na vysokém patníku, jenž měl podobu ohromné, nestvůrné hlavy, stál tam nějaký účastník nebo svědek celé bitvy a právě líčil naslouchajícím davům daleko zvučným, radostně pohnutým hlasem šťastný obrat její.

Ubohý pan Brouček ve svých úzkostech smrtelných neměl bohužel smyslu pro jeho řeč, a proto uvádím zde stručně jen to, co nám o slavné bitvě na hoře Vítkově historie zaznamenala.

Jak víme, podobalo se tam již zle k porážce; ale bystrý vojevůdce včas přispěl hajitelům ohroženého srubu na pomoc a vyslal část svého lidu

vinicemi po stráni polední, aby vpadli do boku nepřátelského vojska na hřebenu hory. Ti vyřítili se nenadále od jihu i od východu na Míšňany, kteří pro úzkost horského hřebenu a příkrost stráně ani s koňmi svými se otáčeti, ani na pěší útočníky rozjeti se nemohli a tlačeni jsou k vysokému srázu půlnočnímu. Nemohouce odolati strašlivému hromobití táborských cepů, jezdec za jezdcem i s koňmi káceli se do hlubiny, v pádu vazy a údy sobě lámajíce. Také ti nepřátelé, kteří s ořů byli sesedli a na srub doráželi, nemohouce couvati pro nával zadnějších a ustavičně zasypáváni kameny a deštěm šípů se srubu, dílem do propasti jsou sráženi, dílem v zoufalém útěku sami dolů se vrhali a většinou s rozbitými hlavami nebo roztříštěnými údy na balvanech nebo úpatí vysokého srázu ležeti zůstávali; z těch konečně, kteří zbyli na hoře, jedni boje se vzdávajíce na zem sedali a toliko štíty proti kamenům a střelám se srubu pršícím se chránili, jiní marně se bránili proti rozlíceným cepníkům, jejichž pádná zbraň se strašlivým svistem a třeskotem jako smrtící železné hromobití na hlavy jejich dopadala.

Křižácké vojsko dole na Špitálském poli, vidouc úžasnou tu metelici táborských cepů na hřebenu hory, vidouc obrněnce a koně s vysokého srázu střemhlav se kotící a jiné po mírnějším svahu v šíleném úprku dolů prchající, vidouc netušenou tu krvavou porážku Míšňanů na vrchu, — bylo zachváceno náhlým zděšením, a když vtom i bojechtivé zástupy Pražanů a selských jejich spojenců, vytrhnuvše již před šťastným obratem boje na Vítkově z bran Horské a Poříčské, hrozivě do boku jeho zaměřily, majíce v čele nadšeného bledého kněze, nad jehož hlavou veliký paprskový kotouč s velebnou svátostí třepetavě se blýskal v záři sluneční jako světlý zjev nadpozemský a jehož hlasnou modlitbu provázel zvuk zvonce, jímž kadeřavé pachole, komží oděné, před svátostí potřásalo: tu pohnulo se pojednou vojsko Němců i Uhrů jako mračno ohromné, do něhož náhlý uragan zabouřil, a v divokém zmatku dalo se valem na útěk. V úplném nepořádku a šíleném chvatu uhánělo nazpět k řece a vrhalo se o překot do jejích vln. S hromovým „Hr, Tábor!“ hnali se táboři s vrchu za nimi, s bouřlivým „Hr, Hus! Hr, Praha!“ vpadli jim Pražané v bok, v divé chumelenici valila se spousta prchajících a stíhajících k Vltavě, jezdci s pěšími v těsných chomáčích, okované cepy lítaly vzduchem, v oblacích vydupaného prachu blýskala se ostří sudlic, ohromný lomoz, řehtot, křik, ston a jásot naplňoval širé prostranství pod Vítkovou horou, a také řeka rozbouřila se v celé šířce přívalem jezdců, brodících se v úprku a zmatku na druhou stranu. Množství mrtvých křižáků pokrývalo krvavé pole Špitálské a nemalá jich část utonula také ve vlnách vltavských.

A na takový obraz musel hleděti s protějšího břehu král Zikmund, týž pyšný a prchlivý král, který před chvílí krutou radostí již napřed mnul sobě ruce, pevně jsa přesvědčen, že ohromnou svou přesilou rázem zlomí vzdor smělého národa a rozšlápne hlavu nenáviděného kacířstva. Za hodinu jaká změna! Nyní rval sobě zoufale bradu, třásl se hněvem, lítostí a hanbou,

vida tuto neslýchanou, potupnou porážku svého valného, vybraného, dobře oděného voje v boji proti takové menšině prostých venkovanů, ozbrojených jen cepy a jinou podobnou, z nouze pořízenou zbrojí. Ohromné vojsko, sebrané s požehnáním papežským ze všech národů a zemí křesťanstva, muselo se dívati na ten hanebný útěk svého nejlepšího oddílu a poslouchati vítězný jásot té hrstky kacířských sedláků a měšťanů!

Tak asi líčil řečník na patníku průběh nedávného boje a zakončil své vypravování nadšeným zvoláním: „Veleben budiž Hospodin za slavné vítězství, kteréhož dopřáti ráčil hrstce lidu svého nad ohromným množstvím zpupných nepřátel!“

„Vzdali jsme Bohu díky již na bojišti samém, pokleknuvše tam na krvavé zemi a prozpěvujíce hlučný chvalozpěv,“ ozval se někdo z davů nově přišlých. „Ale čest a chvála náleží také Žižkovi, kterýž svým udatenstvím a vtipem boj na hoře Vítkově k nenadálému vítězství obrátil. Bratří, jmenujme ode dneska horu tuto horou Žižkovou pro věcnou památku slavné jeho bitvy.

„Tak! Tak!“ přizvukovalo bouřlivě množství. „Čest a chvála bratru Žižkovi!“

Vtom přihrnul se ulicí Celetnou nový, valný příboj lidu a vítězný jeho jásot přehlušil hlasy davu před nárožím nakupeného. Zvolna bral se tudy k náměstí hlavní voj Pražanů s částí vojska táborského a samým Žižkou, vítáni a provázeni zástupy starců, žen, dětí a jiných obyvatelů pražských. Průvod ten uprostřed malebných středověkých domů poskytoval obraz neobyčejně pestrý, mocného ruchu plný, vpravdě úchvatný.

Vpředu vyšlapoval si hrdě zástup osmahlých hochů táborských se svými ručními praky a k nim družilo se množství dítek městských, nesoucích v ruce zelené ratolesti, namnoze i malými mečíky a oštípky máchajících. Očka drobného předvoje jiskřila se pýchou a veselím a svěží, jasné hlásky horlivě prozpěvovaly neumělou sice, ale z vroucího citu vyplynulou píseň, kterou táborský kněz Čapek v radostném zanícení hned na bojišti na oslavu vítězství složil. Nyní kráčel sám v čele dítek a předzpěvoval jim svoji skladbu:

Dietky, Bohu zpievajmy,
jemu čest, chválu vzdávajmy
i s starými,
neb Němce, Míšněny,
Uhry, Šváby, také Rakušeny,
poběhlé Čechy
zarmútil, zastrašil i rozehnal ot dietek malých,
mnoho sem, mnoho tam k utěšení svých milých stálých.
Milý otče! přijmiž chválu ot Čechóv věrných!

Za dětmi kráčela velebná postava onoho pražského kněze, který

bojovníky městské do bitvy vedl; v rukou držel dosud na tenké, vysoké žerdi blyštivou svátost a před ním bral se zvonící žáček.

Za knězem pak jel na bujném bělouši jednooký vůdce táborů, pod korouhví s kalichem, kterou nad ním nesl jeden bratr, následován valným davem bojovníků táborských i pražských.

Hrůzný a zároveň unášející byl pohled na ten zvláštní průvod, na tu pestrou směs rozmanitých odění a rouch dosud prachem pokrytých a krví potřísněných, na ty tváře nadšené a vítězným jasem zářící, na tu spoustu zkrvavených sudlic a cepů, ježících se a trčících nad vlnami té bouřlivé živé řeky, z níž se ozývaly řinčivé zvuky zbraní, hřmot kročejů, dusot koní, zpěv a plesné pokřiky, splývajíce s mohutným hlaholem pražských zvonů v jedinou velkolepou hymnu radosti a slávy.

Středem nejhlučnější oslavy byl arci bratr Žižka. Dívky házely čerstvé kvítí před jeho koně, matky zdvíhaly vysoko své dítky, ukazujíce jim božího hrdinu, starci vznášeli i k němus žehnáním ruce, jásot a chvála odevšad burácely mu vstříc.

Právě nablízku zástupu, v němž jedva držel se na nohou nejnešťastnější účastník této slavnosti, náš ubohý spoutaný Brouček, zastavil Žižka na chvíli svého koně a zvolal po svém prostém, jadrném způsobu povzneseným, zvučným hlasem, z něhož se ozývala síla ryzího, hlubokého zápalu a vroucí, upřímná zbožnost: „Milí bratří! Nechvaltež mne, ale chvalte Toho, jehož jsme my všichni pouhými nehodnými nástroji. Milostivý Bůh povalil slabou rukou naší nepřátely své i naše, protivníky pravdy svaté a našeho jazyka českého i slovenského. Pán všemohoucí, svatá naše záštita, porazil a zetřel mrzkou pýchu jejich. Jemu buď proto čest a chvála na věky věkův, amen!“

„Amen! Amen!“ zaburácelo kolem jako jedněmi ústy.

Tu padl zrak Žižkův na spoutaného Broučka.

„Jakého tu máte zajatce?“ tázal se.

„Jali jsme ho v městě,“ oznamoval vůdce jezdců, „an volal, že jest Němec papeženec. Omlouval se, že tak volal ze strachu, maje nás podle ukořistěných korouhviček s křížem za německé křižáky. Jistil pak, že jest Čech a husita, zprvu vydávaje se za Pražana, ale když jsme ho chtěli vésti na radnici, pravil zase, že náleží mezi tábory. Protož vedeme jej k tobě, abys nad ním soudil sám.“

Jedno oko táborského vůdce pronikavě spočinulo na zajatci, žíla na čele Žižkově naběhla a mohutný jeho hlas zahřměl: „Ha, nepoznal jsem ho dříve v pitvorném tom přestrojení! Pohleď, bratře Chvále, není-li to zrádce ten ošemetný, kterého jsme včera po boji na Špitálském poli mezi sebe přijali, a který dnes, ve chvíli nejtěžší s hory Vítkovy zbaběle utekl?“

„Věru, že jest!“ vzkřikl Chval z Machovic, jedoucí v průvodu za Žižkou. „Ani já nepoznal jsem ho dříve v té dvorné mumraji. Padouch ten včera nestoudnými lžemi mne a kněze Korandu zaslepil, že jsme ho mezi bratry přijali. Bájilť drze, že na Špitálském s Pražany statečně bojoval a že po

mnohých letech z ciziny se vrací, aby rodákům pomáhal v těžkém zápasu. Dnes mužnost svou na hoře Vítkově skutkem nejlépe dokázal, a kdokoli jen v tuto chvíli naň pohlédne, pozná ihned, jaký jest hrdina! Haha!“

Zraky všeho množství spočívaly s opovržením, úžasem a hněvem na zajatci přepodivně oblečeném, kterýž neměl v okamžiku tom opravdu ani špetky bohatýrského vzezření. Byl bled jako křída a třásl se na celém těle jako osikový list.

Vtom prodral se zástupem zavalitý vousatý venkovan v režné haleně a hrubém slaměném klobouku, s pokrvácenou těžkou palicí v ruce.

„K táborům že se přidal nešlechetník ten po boji včerejším?“ křičel venkovan, v němž asi čtenář poznal Žatečana Vacka Bradatého. „Slyšte: Malou chvíli před bojem tím, přišed jako host Janka od Zvonu do krčmy mezi nás, když jsme se tu o kněžské plachty svadili a potkli, ornátů horlivě se zastával a táborům beranů spílal, že bych byl málem tuto pohanu palicí svou na něm ztrestal.“

„A hned po boji pravil, že ornáty zamítá a proto od Pražanů ustupuje,“ zvolal hejtman Chval v největší nevoli.

„Nevěřím, by Praha mohla zroditi takovou ohavu!“ ozval se z davu Vojta od Pávů jako nový svědek proti Broučkovi. „V hrdlo zajisté lhal, namluviv nebožci Jankovi od Zvonu, že jest Pražan rodilý a že z ciziny domů se vrací. Jistě cizák jest nebo poběhlík bez domova, který lstivě vloudil se do Prahy a do táboru Žižkova, aby tu špehéřské služby konal Zikmundovi.“

„Zabte lotra!“ zaburácelo vůkol rozlíceným lidem.

„Přísahám — přísahám — že nejsem špehoun — Kdyby tu byl jen Domšík! Jsem Čech a Pražan — Milost — milost!“ úpěl pan Brouček, padaje na kolena a jektaje zuby.

„Buď kdo buď, smrti nejohavnější jsi hoden, zbabělce a pokrytče ničemný!“ rozhodl Žižka. „A jsi-li vpravdě Čech, tím spíše musí tě vyhladiti spravedlivý hněv rodáků, jimž pro hanbu jen žiješ a potupu. Hned po prvé vida tebe, soudil jsem, že sloužíš více břichu svému nežli Bohu, ale nyní poznávám, že nemáš boha žádného, že nic není tobě svato a draho kromě mrzkého prospěchu bídného těla tvého, pro kterýž hotov jsi každému po libosti zapříti Boha, pravdu, bratry, matku, rod a jazyk svůj. — Budiž vyhlazen s této země, kteréž jsi ohavou a poskvrnou!“

„Smilování!“ sténal pan domácí, šoupaje se po kolenou, a pak náhle v zoufalém odhodlání zakoktal: „Proboha — slyšte — přátelé — Vždyť ani nepatřím — do vašeho věku — vždyť jsem se narodil v devatenáctém století — jsem váš prapravnuk — a jenom zázrakem nepochopitelným dostal jsem se mezi vás — do daleké minulosti!“

Překvapené davy pohlížely naň chvíli v němém ustrnutí.

Konečně promluvil Žižka: „Ha, babský strach pomátl tvůj rozum. Šílená jest myšlenka, že by člověk dalekých příštích věků přišel mezi dávné předky své, a kdyby se i mohl státi neslýchaný ten div, — toho bohdá nikdy nebude, abychom takové měli potomky!“

Máchl prudce rukou nad odsouzencem a pobídl znovu bělouše k jízdě.

„Upalte ho!“ dodal hněvivý Chval a jel dále za Žižkou s ostatním průvodem.

„Upálíme ho!“ vzkřikl zuřivý dav a shrnul se na ubohou, nevinnou oběť.

„Smilujte se! Smilujte se!“ úpěnlivě žebronil pan Brouček.

„Pro zbabělce a zrádce nemáme smilování!“ zvolal tvrdě Vacek Bradatý. „Marně skuhráš o bídný život svůj, jehož bohem jediným byl zajisté břich a svatyní plný sud.“

„Tak-li tomu, budiž sud i rakví jeho!“ navrhoval někdo z davu.

„Dobře díš! Upalme ho v sudě!“ přisvědčovalo bouřlivě množství a Péro klesá mi z ruky. Zdráhá se dokresliti příšerný výjev. Ale povinnost spisovatelská velí, abych provodil svého hrdinu až do strašného konce středověkých jeho dobrodružství a doplnil tou šerednou črtou svůj věrný obraz dávné doby, v níž k skvělým zářím družily se tím temnější stíny.

Útlocitné čtenářce však radím, aby přeskočila konec této kapitoly; vždyť asi již dosavadní útrapy dobrého pana Broučka vyloudily nejednou vláhu soustrasti na její řasy. Jenom čtenář pevnějších nervů sleduj mne i při smutném posledním úkolu a měj přitom na paměti, že tehdejší doba nebyla tak uhlazená a choulostivá jako náš osvícený věk, v němž sice statisícové umírají v mukách na bojišti, ale kat představuje se odsouzenci v rukavičkách. Ani v krvavých románech nesetkáváme se již s exekucemi toho druhu, jaká vykonána byla dne 14. července 1420 v Praze na panu Broučkovi a dne 21. srpna 1421 v Roudnici stejným způsobem na smělém novotáři Martinu Houskovi či Loquisovi a jeho tovaryši knězi Prokopovi.

Ostatně mohu následující děj naznačiti jen v několika hlavních, příšerných rysech. Pan domácí připomíná si tuto katastrofu jen mlhavě jako nejstrašnější sen svého života; úzkosti smrtelné kalily mu smysly, že jen kuse a nejasně vnímal všechny okolnosti strašného děje.

Polomrtev byl dovlečen za křiku a lání davu k pranýři na Staroměstském náměstí — lid snesl tam za chvíli hromadu polen a slámy — pračata přivalila veliký sud — zaslechl ještě jako v mrákotách, že vyvalili sud ten z Pekla (pivovar ten byl nyní hoden svého jména!) — ozval se praskot dřev, vyšlehly rudé plameny a příšerně ozářily strakatý středověký dav, jímž se prodrala hrbatá ohyzdná babice, čímsi nad hlavou máchajíc a zlobně spílajíc: „Dobře tak! Upalte zlého čarodějníka! Hle, tuto vrhám k němu na hranici pekelnou krabičku s kouzelnými slovy a ďábelské koření, kterým začaroval náš dům, že se stal příbytkem neštěstí. Jdi k satanu, ohavný kouzelníku, jemuž jsi zapsal černou duši svou.“ — Nato podnikl pan Brouček ještě poslední marný zápas s lítými katy, kteří ho svázaného vstrčili do sudu, — naposled zdálo se mu, že zahlédl v otevřeném okně domu Domšíkova smutnou tvář spanilé Kunky, pak objala jej tma, zabušily palice, vrážející nad ním víko v otvor sudu, sud začal se s ním valiti blíže k praskajícímu ohni.

Mrákoty obestřely jeho mysl a jen jako vzdálená hvězda zamihla se těmi

chmurami ještě líbezná představa Domšíkovy dcery; zakalený duch upjal se k ní bláhově jako k poslednímu zásvitu naděje a z prsou vydral se chroptivý, zoufalý hlas: „Kunko! Kunko!“

XIV

„Božínku, copak to tady kuňká?" ozval se nad panem Broučkem povědomý hlas, a když hlavu povznesl, zočil ustrnulou tvář pana Würfla, nakloněnou k otevřenému sudu.

„I pro všechny svaté — pan domácí!" trnul hostinský, spráskaje ruce nad hlavou. „Můj ty spasiteli, jakpak se ráčili dostat do sudu?" (Pan Würfel totiž někdy po starém, ctihodném způsobu ještě oniká.)

Pan Brouček neodpovídal; díval se jen vyjeveně na něho, jako by se nemohl vzpamatovat, kde jest a co se s ním děje.

„Liběji přece vylézt, pane domácí; vždyť je tam plno neřestí," pobízel ho starostlivý Würfel.

Ale pan Brouček prozatím opatrně vystrčil jen hlavu a rozhlédl se úzkostlivě kolem. Spatřil sice kus středověku, totiž okrouhlou romantickou věž Mihulku, ale jinak ničeho z těch děsných dávnověkých zjevů, které jej před chvilkou ještě obklopovaly. Shledal, že je sice v prázdném sudu, ale nikoli u pranýře a před hořící hranicí na středověkém Staroměstském náměstí, uprostřed hrozivých zástupů husitských, nýbrž na tichém dvorku útulné Vikárky.

Oddechl si zhluboka, jako by se mu ohromný balvan s prsou svalil, a s pomocí Würflovou vylezl pracně ze sudu. Měl údy jako přelámané a v hlavě cítil mučivou tíhu. Také jeho oděv byl nečistotou v sudu šeredně zpořízen.

„Pěkně vypadají, pěkně!" konstatoval vyčítavě hostinský. „A zdá se, že si ulovili taky krásnou rýmu. Inu, není divu, — celou noc v mokrém sudě!"

„É, tu jsem si ulovil v komořici a při tom čistém noclehu na Žižkově," odsekl mrzutě pan domácí.

„V komořici? Na Žižkově?" opakoval s úžasem hostinský a díval se na hosta, jako by pochyboval, má-li všech pět pohromadě.

Ale pan Brouček nepouštěl se prozatím do nijakých vysvětlění, nýbrž ohlížel se po svém klobouku, který byl šťastně také za sudem na zemi nalezen, arci ve stavu neblahém.

Würfel odvedl pana domácího do hostinské světnice a přivedl i paní Würflovou, načež oba o závod ulevovali největšímu svému udivení nad příhodou tak neobyčejnou. Konečně vyslovil hostinský domněnku, o níž jsem se zmínil již v kapitole druhé. Pan domácí spletl prý si v noci nejspíše cestu a nevyšel předsíňkou na ulici, nýbrž zabloudil na opačnou stranu ke schodům, po nichž bezpochyby divnou nějakou náhodou na dvorek a do starého, vysloužilého sudu se dostal, kterýž tam s vyraženým hořejším dnem v koutě stojí a k chytání dešťové vody i jiným podobným účelům slouží. Jinak prý ta věc státi se nemohla, leda by pan Brouček po druhé na měsíc byl zabloudil a odtamtud působením nějaké přitažlivé síly přímo do řečeného sudu nazpět byl spadl.

Náš hrdina odpověděl na tyto theorie jen rázným zavrtěním hlavy, ale hlasu ze sebe nevydal.

Zatím co paní Würflová něco k zahřátí a posilnění v kuchyni chystala, svlékl pan domácí k vybídnutí hostinského své zubožené šaty a zahalil se prozatím v páně Würflův župan. Za té časné doby — náš moderní Diogenes opustil totiž svůj sud k osmé hodině ranní — nebylo pro štěstí na Vikárce ještě žádných hostů.

Teprve když pan Brouček chutnou snídaní na vidličku se občerstvil, dvě sklenice plzeňského vyprázdnil a do svých vycíděných šatů znovu se oblékl, rozvázala se za třetí sklenicí mlčelivá jeho ústa. Arci mohl prozatím nastíniti jen hlavní obrysy svého podivného dobrodružství. Pan Würfel naslouchal sice v němém úžasu, ale zároveň vrtěl nedůvěřivě hlavou a nakonec ohradil se rozhodně proti tomu, že by někde v jeho místnostech hostinských nebo nablízku byla nějaká šachta, kterou by se jeho hosté mohli propadati do středověku.

K jeho žádosti kladu sem s ohledem na bázlivější hosty Vikárky výslovný jeho protest a doufám, že se později sám pan Brouček bedlivým místním ohledáním o naprosté bezpečnosti Vikárky a jejího okolí přesvědčil; ale přesto trvá i on na svém a ponechává všem znalcům podzemního stavitelství na uváženou, mohl-li se z hostince Würflova do hluboké tajné chodby pod Vltavu vedoucí dostati jinak nežli nějakou šachtou.

Pan Brouček lituje, že ústí tajemné chodby tak pojednou beze stopy zmizelo; avšak lituje toho jedině vzhledem k ohromnému pokladu krále Václava — z něhož ostatně pro případ, že bude přece nalezen, zákonný podíl, jemu jako prvnímu objeviteli náležitý, šlechetně věnuje spolku českých spisovatelů „Máj“, čímž dobývá si o spisovatelstvo jistě větší zásluhy nežli nějakou z oblíbených úvah o nynější krisi literární. Jinak nemá ani nejmenší chuti podívati se řečenou šachtou po druhé do patnáctého století a neradil by ani čtenáři k takovému výletu.

Navzdor kuřatům po půl groši, nadbytku lososiny, medovině a jiným některým výhodám středověku zůstavila doba husitská v panu domácím dojem rozhodně nepříznivý, nejen pro nedostatek sirek a vidliček, měření času posejpátkem, chvošťata na vlasy, mužské sukně a podobné barbarské hlouposti, ale i pro jiné, ještě mnohem horší věci.

Pan Brouček nemá nic proti tak zvanému vlastenectví, pokud zůstává v rozumných mezích; spánembohem ať si Čechové mluví mezi sebou česky, chodí do českého divadla, zakládají české spolky, pořádají národní slavnosti a třeba i sbírají na vlastenecké podniky — ovšem nikoli u domácích pánů, kteří za nynějších zlých časů nemohou si dopřáti takových zbytečných výdajů. Ostatně pan Brouček sám, jak bylo již na jiném místě řečeno, vystřílel na Vikárce hezkých pár krejcarů národním střelcem pro Ústřední matici a byl také dvakráte na národní slavnosti, kde vypil zcela v tichosti piva za pět chlubných národovců.

Ale chtíti jako husité, aby člověk z vlastenectví nebo vůbec pro nějaké zásady vydával v nebezpečí své jmění aneb dokonce svůj život, toť přece hotové šílenství. Každý rozumný člověk musí jen chválili, že pan Brouček přešel od Pražanů k táborům, když se mu zdálo, že si tím své postavení polepší (bylo to arci krásné polepšení!!) a že se vydával před domnělými německými křižáky za Němce, aby svůj život národu zachoval. Pro podobné věci hrozí nyní nejvýše papírový novinářský pranýř, který pro ustavičné vzájemné zrádcování našich politiků skoro již pozbyl veškeré účinnosti. Kdybychom teď každého, kdo takto jedná, vrazili místo do novin po husitsku hned do sudu, stalo by se brzy v Čechách bednářství nejvýnosnějším řemeslem.

Husité byli zkrátka potřeštění výstředníci: daleci tiché, společné práce národní, libovali si jen v okázalém bouchání houfnicemi a palcáty, dopouštěli se nedůstojných demonstrací a kompromitovali svou zbrklostí český národ v nejvyšších kruzích. Národové docházejí svých cílů toliko klidnou rozšafností, jakož nejlépe dokazuje příklad Maďarů, kteří svou vzornou umírněností dosáhli všeho, čeho si jen mohli přáli. Proto dobře činí ti mezi námi, kdož nás ustavičně k mírnosti napomínají; vždyť jsme my Novočechové, jak známo, příliš ohniví a divocí, a kdybychom druh druha nedrželi, bůh sám ví, co bychom ve své bezohledné ráznosti tropili!

Nejvíce však poškodili husité českou věc ve svém nerozumném odporu proti němčině tím, že netoliko moc druhého zemského jazyka v Čechách na dlouhé časy zlomili, ale i celou spoustu Němců odtud vypudili a tím všeliké příležitosti k německé konversaci se zbavili, bez níž se nikdo řádně německy nenaučí. Kdež jsme mohli jinak býti! Dnes by zajisté každý Čech mluvil již německy, jako když bičem práská, a nebylo by třeba, aby Vlastimilové o zachování a rozšíření německého jazyka mezi Čechy tak namáhavě pečovali.

Kromě těchto pro celý národ předůležitých zkušeností vytěžil pan domácí z výpravy do středověku pro sebe jen některé linguistické drobnosti.

Udeřením sedmé na „orloji“ bývá teď pravidelně „U kokota“ (Vikárce se od památného července jaksi vyhýbá), oklepá tam na „mázhauze“ sníh s „kloku“ a „škorní“, z jídelního lístku vybírá si s oblibou smaženou „kuru“ nebo jazyk s polskou „šalší“, bere si k tomu slaný „roháček“ a při osmém „pohářiku“ začíná blouzniti o jablkové „varmuži“. Časem zamyslí se pak hluboce, zapadá v tichou melancholii, z jeho prsou derou se těžké vzdechy a někdy zatřpytí se i slza v jeho zraku — zkrátka, jevívá všechny příznaky nešťastné lásky. Domnívám se, že ho v takových okamžicích zachvacuje beznadějná touha buď po staročeské medovině, neb dokonce po spanilé Kunce, v kterémžto druhém případě by byl arci nejnešťastnějším milovníkem na světě a za své zatvrzelé panictví potrestán způsobem tak ukrutným, že by ani spanilomyslné čtenářky ukrutnější pokuty vymysliti nedovedly.

Vedle oněch morálních výsledků přinesl si pan Brouček ze středověku jedinou hmotnou výslužku: novou podrážku svých bot. Je mu tím milejší, poněvadž ji má zcela zadarmo; pohledávka husitského ševce je totiž dávno promlčena. Hospodyně (kterou mohl pan domácí k jmeninám přece mile překvapiti dárkem v podobě kartounové zástěrky, poněvadž se nepochopitelným způsobem již dne 13. července, tedy před výročním dnem bitvy na Žižkově, do novověku vrátil) upozornila ho sice, že podrážka řečená vypadá zcela jako ona stará, s níž si pan Brouček den předtím na Hradčany vyšel, ale pan domácí vítězně namítl, že arci výrobek patnáctého století nemůže vypadati jako nový a že vůbec již pouhá existence té podrážky svědčí o báječné důkladnosti staročeských obuvníků. Trvanlivost tato činí skoro již zoufalým jistého profesora, který si husitské podešve, až budou roztrhány, vyžádal k vědeckému probádání — kdož prý může věděti, nenajde-li se v nich nějaký nový proužek našich rukopisů, čímž by neblahý spor rázem šťastně byl ukončen. Ale podešve nechtějí a nechtějí se roztrhati, a proto budeme bůhvíjak dlouho ještě čekati na konečnou Obranu dotčeného pana profesora.